ΜΥΡΙΑ ΟΣΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ.

Ἀριθ. 24. Δεκέμβριος, 1869. Β΄ Ἔτος.

ΣΚΥΛΛΑ ΚΑΙ ΧΑΡΥΒΔΙΣ.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐμυθολόγησαν ὅτι ἡ Σκύλλα, τερατώδης θυγάτηρ τῆς νύμφης Κραταιΐδος, ἢ τοῦ Φόρκυος καὶ τῆς Ἑκάτης, ἢ τοῦ Τυφῶνος καὶ τῆς Ἐχίδνης, διέτριβε περὶ τὸν σικελικὸν πορθμὸν καταπίνουσα τοὺς παραπλέοντας· ἐπλάττετο δὲ ὑπ' αὐτῶν ὡς ἔχουσα ἓξ δρακοντείους λαιμοὺς καὶ δώδεκα ὀξεῖς καὶ προέχοντας ὀδόντας, καὶ περὶ τὸ σῶμα αὐτῆς κυνῶν καὶ ἄλλων θηρίων κεφαλάς.

Ἐκδεδυμένον ἀπὸ τῆς μυθώδους τερθρείας, τὸ τέρας τοῦτο εἶναι σήμερον ὁποῖον βλέπομεν αὐτὸ ἐν τῇ ὑπ' ὄψιν ἡμῶν εἰκονογραφίᾳ· σκόπελος δηλονότι πολύκρανος. Οἱ αἰῶνες ἠλλοίωσαν φυσικῷ τῷ λόγῳ διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν κυμάτων τὸ σχῆμα ὃ εἶχεν ἡ ναυσίστονος αὕτη πέτρα κατὰ τοὺς ὁμηρικοὺς χρόνους, ἀλλὰ καὶ ὡς σώζεται, ἀρκούντως ἐξηγεῖ ἐκ τίνων ὁρμωμένη τῶν ἑλλήνων ναυτῶν ἡ φαντασία ἔπλασε τὸ τέρας τῆς Σκύλλης, ἐὰν μάλιστα ὁ βράχος οὗτος ὑπῆρχεν, ὡς λέγεται, σπηλαιώδης κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους, καὶ ἐχρησίμευεν ὡς φωλεὰ καρχαριῶν ἢ ἄλλων θαλασσίων θηρίων.

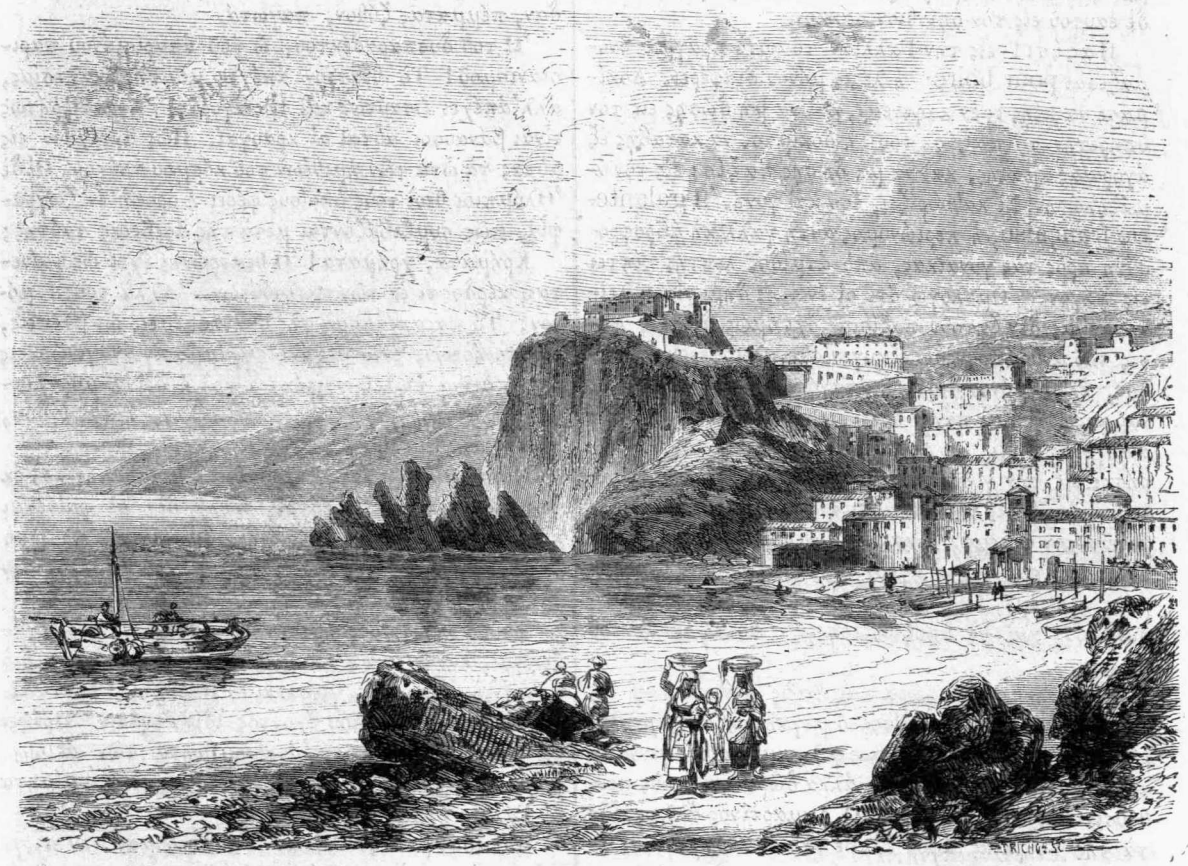

Ὁ σκόπελος τῆς Σκύλλης, ἐν Σικελίᾳ.

Ἀπέναντι τῆς Σκύλλης ἠγείρετο ἡ Χάρυβδις, ἕτερος βράχος ἀπότομος καὶ ἐπικίνδυνος, ὅπου προσαρασσόμενα ὑπὸ τῆς ἀντιπνοίας καὶ τῶν ῥευμάτων τοῦ πορθμοῦ τὰ πλοῖα πολλάκις κατεποντίζοντο· ἐξ οὗ ἡ παροιμία, «ἐκ τῆς Σκύλλης εἰς τὴν Χάρυβδιν.»

Κεῖται δὲ ἡ Σκύλλα εἰς τὸ στόμιον τοῦ μεταξὺ Σικελίας καὶ Ἰταλίας πορθμοῦ, παρὰ τὴν Μεσσήνην, καὶ οἱ Ἰταλοὶ καλοῦσιν αὐτὴν μέχρι σήμερον Scylla ἢ Sciglio.

ΛΑΤΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΘΕΟΝ.

Πρὸ πάσης ἄλλης λατρείας εὐαρεστεῖ εἰς τὸν Θεὸν τὸ νὰ ἦναί τις εὐθὺς, δίκαιος, εὐεργετικός· νὰ τηρῇ πιστῶς τὸν λόγον αὐτοῦ, νὰ θυσιάζῃ ἀδιστάκτως καὶ ἀγογγύστως τὸ συμφέρον εἰς τὸ χρέος· νὰ μὴ ἐξευ-

τελίζῃ ἐν ἑαυτῷ διὰ χαμερπείας ἢ ἀνανδρίας τὸν εὐγενῆ χαρακτῆρα τῆς ἀνθρωπότητος· ν' ἀποφεύγῃ μετὰ προσοχῆς πᾶν ὅ,τι καθάπτεται τῶν δικαίων τοῦ ἄλλου· τούναντίον δὲ μάλιστα νὰ ἐπιδιώκῃ πᾶσαν περίστασιν καθ' ἣν δύναται νὰ θυσιάσῃ ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ὁμοίων αὐτοῦ· νὰ ἐξευμενίζῃ τὴν προαίρεσιν αὐτοῦ πρὸς ὅλα τοῦ Θεοῦ τὰ πλάσματα, καὶ νὰ καταλίπῃ ὀπίσω του παραδείγματα ἀρετῆς καὶ ἀνεπίληπτον μνήμην.

Ἀλλ' ἀρκεῖ ἀρά γε πρὸς τιμὴν τοῦ Θεοῦ τὸ νὰ διατελῶμεν διὰ τῆς πράξεως τοῦ ἀγαθοῦ πιστοὶ εἰς τὸν νόμον αὐτοῦ; Παρὰ τὸ πρώτιστον τοῦτο τῶν χρεῶν, δὲν ὑπάρχει ἀρά γε καὶ ἄλλο εἰδικώτερον, τὸ ὁποῖον δὲν δυνάμεθα νὰ παραβῶμεν ἄνευ βαρυτάτου ἁμαρτήματος;

Ἡ εὐγνωμοσύνη δὲν πρέπει ποτὲ νὰ σιγᾷ· πρέπει μάλιστα νὰ διατρανοῦται ἐμπράκτως. Καθὼς δυσαναστρέτεῖ πᾶσα συνείδησις πρὸς τὸν ἀμελοῦντα ν' ἀποδείξῃ τὴν πρὸς τὸν εὐεργέτην αὐτοῦ εὐγνωμοσύνην, ὁμοίως ὑπάρχει ἀφόρητον τὸ νὰ μὴ ἀκούεται προφερόμενον ὑπὸ τῶν χειλέων ἡμῶν, τοῦ Θεοῦ τέκνων, τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς ἡμῶν.

Καὶ μή τις εἴπῃ ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἔχει χρείαν τῶν ἡμετέρων σεβασμάτων· τὸ μέγεθος τοῦ εὐεργέτου δὲν ἀπαλλάττει ἡμᾶς τῆς πρὸς αὐτὸν ὑποχρεώσεως· εἶναι λοιπὸν πρέπον νὰ ἐκδηλῶμεν τὴν πρὸς Θεὸν εὐγνωμοσύνην, ἂν καὶ πρὸς αὐτὸν οὐδὲν ἀποβαίνει ἐκ τῆς ἡμετέρας εὐγνωμοσύνης ἢ ἀχαριστίας.

Ἀλλὰ παρὰ τοῦτον τὸν λόγον ὑπάρχει καὶ ἕτερος· ὅτι ἂν καὶ πρὸς ἐκεῖνον οὐδὲν ὠφελῇ ἡ εὐγνωμοσύνη ἡμῶν, πρὸς ἡμᾶς ἀποβαίνει λυσιτελής. Πᾶν αἴσθημα προσῆκον ἐξαγνίζει τὸν ἄνθρωπον. Ἡ πρὸς Θεὸν εὐσέβεια παρέχει ἡμῖν νέας αἰτίας τοῦ ἀγαπᾶν καὶ πράττειν τὸ ἀγαθόν· μάλιστα δὲ διευκολύνει ἡμῖν τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. Τῆς εὐσεβοῦς καὶ πεφωτισμένης ψυχῆς πάντα τὰ πρὸς Θεὸν ὁρμήματα εἶναι ἐνταῦτῳ καὶ ἐφέσεις πρὸς τὴν ἀρετήν· εἶναι ἀδύνατον νὰ προσφέρῃ ἡ τοιαύτη ψυχὴ προσκύνησιν, καὶ νὰ μὴ μνησθῇ τῆς ἀνάγκης τοῦ ὑπακούειν πάντοτε εἰς τὸ χρέος, ὅπως πάντοτε ὑπάρχῃ ἀξία τοῦ λατρεύειν τὸν Θεόν.

ΑΙ ΠΗΓΑΙ ΤΟΥ ΝΕΙΛΟΥ.

ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ ΤΟΥ ΑΓΓΛΟΥ ΠΕΡΙΗΓΗΤΟΥ ΣΠΗΚ.

(Ἴδε σελ. 322. — Συνέχεια, καὶ τέλος.)

29 ματίου.— Πολὺ ὑπεχρέωσα τὸν Ἰμτέζαν χαρίσας εἰς αὐτὸν μίαν μαγνητικὴν πυξίδα· εἶπεν ὅτι ἐθεώρει τὸ δῶρον τοῦτο ὡς τὸ πολυτιμότατον πάντων, καὶ ὡς τεκμήριον τῆς σαθερᾶς πρὸς αὐτὸν φιλίας μου. Τὴν ἑσπέραν δὲ ἦλθε νὰ μ' εὐχαριστήσῃ εἰς τὸν λόφον ὁπόθεν ἀστεροσκοπῶ, ἐκεῖ δὲ τὸν ἠρώτησα ποῦ φρονεῖ ὅτι διαμένει ὁ Θεὸς τοῦ παντὸς, ὃν αὐτὸς ὀνομάζει Λούπαριν; Ὕψωσε πάραυτα τὴν χεῖρά του καὶ μοὶ ἔδειξε τὸν οὐράνιον θόλον.

30 ματίου.— Ἡ μήτηρ τοῦ βασιλέως ἐδέχθη φιλοφρόνως τὸν Γρὰντ, ἀλλ' ἐζήτησε καὶ παρ' αὐτοῦ ἄλλα δῶρα· τῇ ὑπεσχέθημεν δὲ αὐτὰ μετὰ τὴν ἄφιξιν τῶν λοιπῶν πραγμάτων ἅτινα ἐπεριμένομεν ἐκ Καρακαίου. Ἐπὶ τῆς συνομιλίας ταύτης, ἡ βασίλισσα ἐκράτει ἐπὶ τῶν χειρῶν της καὶ ἐλίκνιζεν ὡς βρέφος εἶδός τι δαγῶδος (κούκλας) πλήρους κογχυλῶν μικρῶν· ὡς δ' ἐμάθομεν ἀκολούθως, τοῦτο ἐσήμαινεν ὅτι ἔχει σκοπὸν νὰ μείνῃ χήρα ἐφ' ὅρου ζωῆς. Τὴν ἑσπέραν, ὁ βασιλεὺς μᾶς ἐπέστρεψεν ὅλα τὰ τυφέκια καὶ τὰς καραμπίνας μας, ἀλλὰ συγχρόνως ἐζήτησε μίαν ἐξ αὐτῶν· ἤθελε δὲ νὰ τῷ δώσω καὶ τὴν σιδηρᾶν καθέδραν μου, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκάθητο καθ' ὅλην τὴν ἐνταῦθα διαμονὴν ἡμῶν, καὶ πρὸς τούτοις τὴν ὡσαύτως σιδηρᾶν κλίνην μου, καὶ τέλος τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν ἣν εἶχον ὑψωμένην ἄνωθεν τῆς καλύβης μου. Ἀπεκρίθημεν ὅμως εἰς τὸν ἀπεσταλμένον του ἀρνητικῶς, μάλιστα δὲ καὶ μετὰ ἀγανακτήσεως, λέγοντες ὅτι ἀρκοῦν ὅσα ἐδόσαμεν μέχρι τοῦδε.

3 ἰουνίου.— Ὡς φαίνεται, ὁ βασιλεὺς δὲν δυσηρεστήθη καθ' ἡμῶν ἐκ τῆς ἀποτόμου πρὸς αὐτὸν ἀρνήσεως. «Πάνα, μ' εἶπε, σήμερον· σὲ ἀγαπῶ, πρῶτον διότι ἦλθες ἐκ τόσης ἀποστάσεως, καὶ δεύτερον διὰ τὰ τόσα ὡραῖα πράγματα ἅτινα μ' ἐδίδαξες ἀφ' ὅτου εἶσαι ἐδῶ.»

4 ἰουλίου.— Ματαίως καθ' ὅλον τὸν παρελθόντα μῆνα παρεκάλουν τὸν Ἰμτέζαν νὰ διευκολύνῃ τὴν ὁδοιπορίαν ἡμῶν πρὸς βορρᾶν· ἀντιζηλίαι ὑφιστάμεναι μεταξὺ τῶν αὐλῶν τῆς Οὐγάνδας καὶ τοῦ Οὐνιγιόρου ἐπεπρόσθουν εἰς τοῦτόν μου τὸν πόθον. Τέλος, τὰ προσκόμματα φαίνονται ἐξομαλυνθέντα. Σήμερον παρουσιάσθην μετὰ τοῦ Γρὰντ εἰς τὸν βασιλέα, καὶ ἀφοῦ τῷ προσέφερον μίαν καραμπίναν λαγκαστριανὴν καὶ ἱκανὰ πολεμεφόδια, ὡς καὶ τὴν σιδηρᾶν καθέδραν ἣν μ' εἶχε ζητήσει τοσάκις, τὸν ηὐχαρίστησα ὅτι μᾶς ἤνοιξε τοῦ Οὐνιγιόρου τὰς ὁδούς.

—Τώρα, μ' εἶπε, πόσας δαμάλεις θέλεις νὰ πάρῃς μαζῇ σου, καὶ πόσας γυναῖκας;

Συγχρόνως δὲ ὕψωσε τὴν χεῖρα καὶ διέστειλε τοὺς δακτύλους του, θαρρύνων με οὕτω νὰ εἴπω ἑκατοντάδας, ὅσας ἤθελον. Τῷ ἀπεκρίθην ὅτι μὲ ἤρκουν πέντε μὲν δαμάλεις, ἄλλαι δὲ τόσαι αἶγες, καὶ ὄχι ἄλλο τι, ἐπειδὴ ἔμελλον νὰ προβῶ διὰ τοῦ ποταμοῦ ἀναχωρῶν ἀπὸ τοῦ Μουρχισωνείου κόλπου τῆς Νυάνζας, καὶ δὲν ἤθελον νὰ ὑπερφορτίσω τὰ πλοῖα. Ἀντὶ δὲ τῶν γυναικῶν, παρεκάλεσα τὸν βασιλέα νὰ δώσῃ, ἂν ἤθελεν, εἰς ἕκαστον τῶν στρατιωτῶν μου ἓν ἔνδυμα ἐκ φλοιοῦ (ἴμπουκον), καὶ εἰς ἕκαστον τῶν ἀχθοφόρων μου, οἵτινες ἐζήτουν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν χώραν ἐξ ἧς τοὺς παρέλαβον, ἀνὰ ἕνα ἐλεφαντόδοντα. Ἦσαν δὲ οὗτοι ἐννέα.

Ὅλα ταῦτα παρεχωρήθησαν μετὰ πάσης προθυμίας. Ἔπειτα δὲ, στραφεὶς πρὸς ἐμὲ ὁ Ἰμτέζας, — Τωόντι λοιπὸν, εἶπε, τωόντι, Πάνα, θέλεις νὰ μᾶς ἀφήσῃς;

—Ἐξ ἀνάγκης, ἀπεκρίθην· διότι ὑπὲρ τὰ τέσσαρα ἔτη σήμερον εἶμαι μακρὰν τῆς πατρίδος μου.

Εἶπον δὲ τόσα ἔτη, ἐπειδὴ εἰς τὴν Οὐγάνδαν τὸ ἔτος λογίζεται συγκείμενον ἐκ πέντε μηνῶν.

—Ἐνθυμήσου λοιπὸν, ὅταν φθάσῃς εἰς τὴν Γάνην, νὰ μοῦ στείλῃς βακκήν. Εἶναι ποτὸν τὸ ὁποῖον ἀποκοιμίζει τὸν ἄνθρωπον καὶ τῷ δίδει δυνάμεις.

7 ἰουλίου.— Ὁ βασιλεὺς μᾶς ἐκάλεσε σήμερον τὸ πρωὶ εἰς τὸ ἀνάκτορον διὰ νὰ μᾶς ἀποχαιρετίσῃ. Ἐκεῖ, τῷ εἶπον ὅσα ἠδυνήθην κολακευτικὰ, ἀναμνήσας τὰς ἐκδρομὰς καὶ διασκεδάσεις ἡμῶν εἰς τὴν λίμνην, τὰ ἆθλά του, ὧν ἐγενόμην αὐτόπτης, καὶ τέλος ὑποδείξας εἰς αὐτὸν τὰ μεγάλα ὠφελήματα ὅσα ὑπέσχετο

τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀγγλίας μετὰ τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς. Ἠγέρθημεν δ' ἔπειτα καὶ τὸν ἐχαιρετίσαμεν ἀγγλιστὶ, φέροντες δηλαδὴ τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ στήθους μετὰ ὑποκλίσεως· αὐτὸς δὲ μᾶς ἀπέδωκε τὸν αὐτὸν χαιρετισμὸν, ὃν ἀπεμιμήθη ὡς ἀληθὴς πίθηκος.

Μόλις δὲ ἀνεχωρήσαμεν, καὶ εἴδομεν καὶ αὐτὸν ἐξερχόμενον τῶν ἀνακτόρων μετὰ τῆς συνήθους συνοδίας του, μεθ' ἧς ἠνώθημεν τότε καὶ ἡμεῖς. Ὡς ὁδηγὸς ἐν τῇ χώρᾳ ἣν θὰ διελθωμεν μᾶς ἐδόθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως ἀξιωματικός τις καλούμενος Βούζας. Πλησιάσαντες δὲ εἰς τὰ σκηνώματα ἡμῶν, ἐπανελάβομεν τοὺς ἀποχαιρετισμοὺς μετὰ τοῦ βασιλέως, ὅστις τότε ἀπεμακρύνθη μεγάλοις βήμασι, κατευθυνόμενος πρὸς τὸ ὕψος τοῦ λόφου, καὶ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῆς Λουπούκας, τῆς εὐειδοῦς ἐκείνης καὶ νεαρᾶς γυναικός του. Ἀνέβαινεν αὕτη τὸν λόφον, καὶ συγχρόνως ρεφομένη μᾶς ἔστελλε διὰ τῶν μικρῶν χειρῶν της νεύματα λύπης καὶ ἀγάπης. «Πάνα, Πάνα!» ἔκραζε τρέχουσα τὸν ἀνήφορον κατόπιν τοῦ κυρίου της. Τὴν συγκίνησιν αὐτῆς ἐφαίνοντο συμμεριζόμεναι καὶ αἱ ἄλλαι γυναῖκες τοῦ βασιλέως.

Ἀπεχωριζόμεθα ἴσως διὰ παντός.

21 ἰουλίου. Οὐροντοκάνη. —Πέντε ἡμέρας ὡδοιπορήσαμεν πρὸς βορρᾶν διὰ τόπων ὀρεινῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τερπνοτάτων καὶ πλουσίων τὴν καλλιέργειαν, ὁδηγὸν ἔχοντες τὸν κὺρ Βούζαν· πολλὰ δὲ διήλθομεν χωρία, ὧν οἱ κάτοικοι ἐτρέποντο εἰς φυγὴν ὡς μᾶς ἔβλεπαν ἐρχομένους, ἐγκαταλείποντες τοὺς κήπους των καὶ πᾶν ὅ,τι εἶχαν εἰς τὴν ἁρπαγὴν τῶν ἀνθρώπων τῆς συνοδίας μου, τῶν τε βασιλικῶν καὶ τῶν ἐμῶν (πρᾶγμα ἄδικον, τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐμποδίσω, ὡς συνήθειαν βασιλικὴν τοῦ τόπου). Τὴν ἕκτην ἡμέραν ἐσκέφθην μετὰ τοῦ Γρὰντ, αὐτὸς μὲν νὰ πορευθῇ κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸν Καμράσην, τὸν βασιλέα τοῦ Οὐνιγιόρου, συναποφέρων τὰ ἐμπορεύματα, τὰ κτήνη καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ νὰ προσπαθήσῃ ὅπως ἔλθῃ εἰς συγκοινωνίαν μετὰ τοῦ Πεθερίκου, ὃν εἰκάζομεν εὑρισκόμενον εἰς τὴν χώραν Γάνην, ἐγὼ δὲ νὰ ἐξακολουθήσω τὸν δρόμον πρὸς τὸ μέρος ἔνθα ὁ Νεῖλος ἐξέρχεται ἐκ τῆς λίμνης Νυάνζας. Ἔδωσα λοιπὸν εἰς τὸν Γρὰντ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἐπιστολάς μου, καὶ ἕνα χάρτην, ἵνα πέμψῃ αὐτὰ εἰς τὸν Πεθέρικον, καὶ ἐχωρίσθημεν.

Ἀπήντησα καθ' ὁδὸν ἕτερον ποταμὸν, Λουαζέρην καλούμενον, ἔχοντα πλάτος τριῶν μιλίων, καὶ τὸν ὁποῖον διήλθομεν μέχρι τινὸς πεζῇ μετὰ μυρίους κόπους, ἐπιβάντες ἔπειτα εἰς ἀκάτια, καὶ κεντριζόμενοι ὑπὸ μυριάδων κωνώπων, ἀφανισάντων τὸ πρόσωπον ἡμῶν καὶ τὰς κνήμας. Ὡς δὲ μ' εἶπαν, καὶ οὗτος ὁ ποταμὸς ἐξέρχεται ἐκ τῆς Νυάνζας, καὶ ἐκβάλλει ὡσαύτως εἰς τὸν Νεῖλον, πρὸς βορρᾶν.

Εὑρίσκομαι δὲ τέλος ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Νείλου. Οὐδαμοῦ εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου ὡραιότερον θέαμα. Ῥεῦμα μεγαλοπρεπέστατον, πλάτους ἑξακοσίων ἕως ἑπτακοσίων μέτρων, διεσπαρμένον ὑπὸ σκοπέλων καὶ νησιδίων, τῶν μὲν κατοικουμένων ὑπὸ χελιδόνων θαλασσίων, τῶν δὲ ὑπὸ ἁλιέων, ὧν διακρίνονται αἱ καλύβαι· κροκόδειλοι θερμαινόμενοι ὑπὸ τὸν ἥλιον· ἄλλοι δὲ τρέχοντες ἐπὶ τῶν χλοερῶν ὀχθῶν, ἄνωθεν τῶν ὁποίων περιφέρονται μεταξὺ δένδρων λαμπρῶν ἀγέλαι ἀνθολόπων· ἱπποπόταμοι νηχόμενοι ἐπὶ τῶν ὑδάτων· μελεαγρίδες καὶ ἄλλα μεγάλα πτηνὰ ἀποπετῶντα ἀπὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν κατὰ πᾶσαν στιγμήν. Ἐκεῖ καὶ ἐσκηνώσαμεν.

Εἴχομεν ἀπέναντι ἡμῶν πρὸς ἀνατολὰς τὴν χώραν Οὐσάγαν, διαχωριζομένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀπὸ τῆς Οὐγάνδας. Τῆς Οὐσάγας οἱ κάτοικοι εἶναι ὡπλισμένοι διὰ μικρῶν ἀκοντίων ἐχόντων πλατείαν αἰχμὴν σιδηρᾶν, «ἐπιτηδειοτέραν, ὡς ἔλεγαν οἱ στρατιῶταί μου, πρὸς ἐξόρυξιν γαιωμήλων ἢ πρὸς μάχην μεταξὺ ἀνθρώπων.» Καθόσον ἐκρίναμεν ἐκ τῶν ζημιῶν αἵτινες φαίνονται εἰς τοὺς ἀγροὺς τοὺς ὁποίους διήλθομεν κατὰ τὰς τελευταίας δύο ἡμέρας, τὰ πέριξ γέμουσιν ἐλεφάντων· ἐγὼ δὲ αὐτὸς ἐβεβαιώθην περὶ τούτου εὑρεθεὶς κατ' αὐτὰς περικυκλωμένος ὑπὸ ἀγέλης ἐξ ἑκατοντάδων τοιούτων θηρίων, καὶ μᾶλλον κυνηγηθεὶς ἢ κυνηγήσας αὐτά. Μανθάνω δὲ ὅτι καὶ λέοντες εὑρίσκονται εἰς τὰ ἐνταῦθα πολλοὶ προσβάλλοντες ἀφόβως τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ ἀνθόλοπες ἀφθονοῦσιν ἐντὸς τῶν θαμνώνων, καὶ οἱ ἱπποπόταμοι ἀκούονται κατὰ πᾶσαν στιγμὴν, τολμῶντες νὰ ἐξέρχωνται τοῦ ποταμοῦ καὶ νὰ προχωρῶσι μέχρι τῶν κήπων, διὰ νὰ φάγωσι βανάνας.

25 ἰουλίου.—Ἐπιβάντες εἰς ἀκάτια ὡς ἐκεῖνα τοῦ Μουρχισωνείου κόλπου, ἀφίχθημεν εἰς τοὺς καταῤῥάκτας τῆς Ἰσάμπας, οἵτινες εἶναι ὡραιότατοι μὲν, ἀλλὰ πολὺ συνεσφιγμένοι. Τὰ ῥεῖθρα τοῦ Νείλου ῥέουσιν ἐνταῦθα βαθύτατα μεταξὺ ὡραίων ὀχθῶν, ἀμφοτέρωθεν κεκοσμημένων διὰ ὑλόης παχείας καὶ ἀκακιῶν καὶ σμιλάκων, ὧν οἱ κλάδοι, ἐκτεινόμενοι πανταχόθεν, ἀποτελοῦν στεφάνους ἐξ ἀνθέων ἰοχρόων. Τὸ χῶμα τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ εἶναι κόκκινον. Ὁ φυσικὸς φράκτης εἰς ὃν προσκόπτει ἐνταῦθα τὸ ῥεῦμα σχηματίζει δεξαμενήν τινα στυγνὴν καὶ ἀπαίσιον, ὅπου ἐκολύμβων δύο κροκόδειλοι παραμένοντές τι θήραμα. Τόσον μαγικὴ, τόσον ἀγρία μοὶ ἐφάνη ἡ εἰκὼν αὕτη κατὰ τὸ σύνολον, καὶ τόσον ἐκπληκτικὴ, ὥστε οὐδὲν παραπλήσιον αὐτῆς ἠδυνήθην ν' ἀναπολήσω εἰς τὴν μνήμην μου, πλὴν τῶν θεατρικῶν σκηνογραφιῶν. Ὄχι δὲ μόνον ἐγὼ περιῆλθον εἰς ἔκστασιν πρὸ τοῦ θεάματος ἐκείνου, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποί μου, οἵτινες ἔμεναν ἐκεῖ βλέποντες, μέχρις οὗ ἡ πεῖνα καὶ ἡ προσέγγισις τῆς νυκτὸς μᾶς εἰδοποίησαν ὅτι καιρὸς ἦτο νὰ ζητήσωμεν στέγην τινά.

28 ἰουλίου. Καταῤῥάκτης Ῥίπωνος.—Τέλος, μετὰ πολλοὺς μόχθους, καὶ ἀφοῦ διήλθομεν χώραν τινὰ κατηφανισμένην ὑπὸ τῶν ἐλεφάντων, οἵτινες καταφαγόντες πᾶν βλάστημα, οὔτε βανανέαν ἀφῆκαν, οὔτε καλύβην ὀρθίαν, ἀφίχθην εἰς τὸν τελικὸν σκοπὸν τῆς ὁδοιπορίας μου.

Ἀλλὰ μοὶ ἀντημείφθησαν ὅλοι οἱ κόποι, διότι «αἱ Πέτραι» (ὡς ὀνομάζουσι τοὺς καταῤῥάκτας οἱ αὐτόχθονες) εἶναι καὶ ὄντως θέαμα μέγα καὶ ἐξαίσιον.

Δυστυχῶς, ἡ ἀχανὴς ἐπιφάνεια τῆς λίμνης ἀποκρύπτεται ἐνταῦθα ὑπὸ ἀκρωτηρίου σχηματιζομένου ὑπὸ τῆς πέριξ γῆς, οἱ δὲ καταῤῥάκται διακόπτονται τῇ δε κἀκεῖσε ὑπὸ βράχων. Καὶ τὸ μὲν ὕψος ἀπὸ τοῦ ὁποίου κρημνίζονται τὰ ὕδατα δὲν εἶναι μέγα· — ἕως δώδεκα ποδῶν· τὸ δὲ πλάτος εἶναι ποδῶν 400 ἕως 500. Ἀλλ' ὁ ῥόχθος ἐκεῖνος τῶν ὑδάτων, τὰ συνεχῆ ἅλματα τῶν διερχομένων ἰχθύων, οἱ ἁλιεῖς τῆς Οὐσόγας καὶ τῆς Οὐγάνδας ἱστάμενοι παντοῦ ὅπου προέχει βράχος τις, οἱ ἱπποπόταμοι καὶ οἱ κροκόδειλοι περιφέροντες ἐπὶ τοῦ νάματος τὴν ὑπνηλὴν αὐτῶν ῥα-

θυμίαν, τὰ ποίμνια, καταβαίνοντα ὑπεράνω τῶν καταῤῥακτῶν ἵνα ποτισθῶσιν εἰς τὴν λίμνην, πάντα ταῦτα τὰ ἐν ζωῇ, προστιθέμενα εἰς τὴν τερπνότητα τῆς τοποθεσίας καταγοητεύουσι τὴν ὅρασιν.

Ἐνταῦθα ἡ περιήγησίς μου ἔτυχε τοῦ σκοποῦ· ἰδοὺ τέλος πάντων ὁ πανάρχαιος Νεῖλος ἐξερχόμενος ἐκ τῆς λίμνης Νυάνζας· λυποῦμαι μόνον ὅτι μυρίαι βραδυπορίαι ἀνυπέρθετοι μὲ ἠμπόδισαν τοῦ νὰ προχωρήσω εἰς ἐξέτασιν καὶ τῆς βορειανατολικῆς γωνίας τῆς αὐτῆς ταύτης λίμνης, ὅπου στενός τις πορθμὸς συνάπτει αὐτὴν μετὰ καὶ ἄλλης τινὸς, Παρίγγου ὀνομαζομένης, ὅπου οἱ κάτοικοι τῆς Οὐγάνδας πορεύονται πρὸς εὕρεσιν ἅλατος. Ἐκ τούτων ἔμαθον ὅτι ἐκ τῆς Παρίγγου ἐξέρχεται καὶ δεύτερος ποταμὸς, περιβρέχων τὴν Οὐσόγαν, χώραν ἥτις, ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου εὑρίσκομαι, ἀπονησοῦται ἐντελῶς. Οὐχ ἧττον εὐγνωμονῶ εἰς τὴν θείαν Πρόνοιαν ὅτι ἠξιώθην νὰ ἐκπληρώσω ὅσον ἐξεπλήρωσα, ἰδὼν μὲν αὐτοῖς ὄμμασιν ὑπὲρ τὸ ἥμισυ τῆς Νυάνζας, ἱκανὰς δὲ ἀρυσθεὶς ἐκ τῶν αὐτοχθόνων πληροφορίας περὶ τοῦ ἄλλου μέρους αὐτῆς, ὥστε νὰ σχηματίσω ὡς ἔγγιστα τέλειον τὸν γεωγραφικὸν χάρτην τοῦ τόπου τούτου.

Συγκεφαλαιῶν πάσας τὰς νύξεις ἃς ἔλαβον καὶ ἐξήλεγξα ἐπιμελῶς, εὑρίσκω ὅτι ἡ λίμνη ἐκτείνεται καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὅσον καὶ πρὸς δυσμὰς, ἂν ὄχι καὶ περισσότερον· ὅτι ἡ ἀπωτάτη αὐτῆς ἄκρα, ἡ σχηματίζουσα τὴν ἀληθῆ ἀφετηρίαν τοῦ Νείλου καὶ πλησιάζουσα πρὸς τὴν τρίτην μοῖραν νοτίου πλάτους, παρέχει εἰς τὸν ποταμὸν, μετρούμενον κατ' εὐθεῖαν γραμμὴν, μῆκος τεράστειον, ὑπερβαῖνον 2300 μίλια, ἤτοι ὑπὲρ τὸ ἑνδέκατον μέρος τῆς περιφερείας τῆς γῆς. Ἐὰν δὲ ἀναχωροῦντες ἀπὸ τῆς νοτίου ταύτης ἄκρας (ἴδε τὸν χάρτην ὃν ἐδώσαμεν ἐν σελίδι 117) ἀκολουθήσωμεν τὴν δυτικὴν ὄχθην τῆς Νυάνζας, μέχρι τοῦ σημείου ἔνθα ἐκρέει ἐξ αὐτῆς ὁ μέγιστος τῶν κλάδων τοῦ Νείλου, ἕνα μόνον ῥύακα ἐκβάλλοντα εἰς τὴν λίμνην ἀπαντῶμεν ἀξιόλογον, τὸν Κιταγγούλαν· καὶ ἐὰν ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ νοτίου σημείου ἀναχωροῦντες ἀκολουθήσωμεν τὴν ἐναντίαν ὄχθην, μέχρι τοῦ πορθμοῦ ὅστις συνάπτει τὰς δύο λίμνας, οὐδεὶς, ὡς φαίνεται, ὑπάρχει ποταμὸς ἄξιος λόγου. Οἱ Ἄραβες ὁδοιπόροι ὅλοι ἐκ συμφώνου διαβεβαιοῦσιν, ὅτι ἀπὸ τῆς δυτικῆς κλιτύος τοῦ χιονοσκεποῦς ὄρους Κιλιμανζάρου, μέχρι τῶν σημείων ἔνθα ἡ λίμνη διατέμνεται ὑπὸ τῆς πρώτης ὡς καὶ ὑπὸ τῆς δευτέρας μοίρας νοτίου πλάτους, εὑρίσκονται λίμναι ἁλμυραὶ, πεδιάδες ἁλατώδεις, καὶ βουνὰ ὅμοια τῶν ἐν τῇ χώρᾳ Οὐνιαμουέζη· ἀλλὰ προσθέτουσιν ὅτι αὕτη ἡ χώρα ὑπ' οὐδενὸς διαβρέχεται μεγάλου ποταμοῦ, ἐκτὸς ἀσημάντων τινῶν ῥυακίων· ὅσοι δ' ἐξ αὐτῶν ἠδυνήθησαν νὰ εἰσχωρήσωσιν εἰς τὴν Οὐσόγαν διαβάντες τὸν πορθμὸν τῶν δύο λιμνῶν, βεβαιοῦσιν ὅτι οὐδένα ποταμὸν ἀπήντησαν. Ὁπωσδήποτε, εἶναι τοῦ λοιποῦ ἀναντίῤῥητον ὅτι ἡ ἀφετηρία τοῦ Νείλου κεῖται ὑπὸ τὴν τρίτην μοῖραν νοτίου πλάτους.

Ὠνόμασα δὲ τὸν καταῤῥάκτην τοῦτον Καταῤῥάκτην Ῥίπωνος πρὸς τιμὴν τοῦ προεδρεύοντος τῆς «Βασιλικῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας» ἐπὶ τῶν προπαρασκευῶν τῆς ἐκδρομῆς μου· ὠνόμασα δὲ καὶ κόλπον Ναπολέοντος τὸν κόλπον ἐξ οὗ ὁ Νεῖλος ἐκρέει, εὐγνωμονῶν πρὸς τὴν γαλλικὴν «Γεωγραφικὴν Ἑταιρίαν» ἥτις μ' ἐτίμησε διὰ χρυσοῦ νομισματοσήμου ὅτε, κατὰ τὴν προλαβοῦσαν περιήγησίν μου εἰς τὰ ἐνταῦθα, ἐν ἔτει 1858, εἶχον ἀνακαλύψει τὴν λίμνην Νυάνζαν.

9 αὐγούστου. — Καμράσης ὁ βασιλεὺς τοῦ Οὐνιγιόρου φέρει τὸν τίτλον πατρὸς καὶ βασιλέως τῶν βασιλευόντων, ἀλλὰ κατὰ βάθος εἶναι πτωχὸς ἡγεμονίσκος, ὅστις δὲν ἤθελε κατ' ἀρχὰς νὰ μᾶς δεχθῇ εἰς τὸ κράτος του διὰ δύο λόγους· πρῶτον, διότι μᾶς παρέστησαν εἰς αὐτὸν ὡς ἀνθρωποφάγους, καὶ δεύτερον, διότι ἐφοβήθη μαθὼν ὅτι ἐκ δύο διαφόρων ὁδῶν ἠρχόμεθα πρὸς αὐτόν· ὁ Γραντ ἀφ' ἑνὸς, καὶ ἐγὼ ἀφ' ἑτέρου. Ὅθεν, ἐνῷ ἐφρόνουν ὅτι ὁ συνέταιρός μου εἶχε προβῆ μέχρι τοῦ βασιλέως, εἶδον αἰφνιδίως τὸν Γραντ ἐρχόμενον πρὸς ἐμέ. Πάλιν λοιπὸν ἐδέησε νὰ μεταχειρισθῶμεν μυρία μέσα, ὅπως πείσωμεν τὸν Καμράσην ὅτι οὐδένα τρέφομεν ἐχθρικὸν σκοπὸν, μέχρις οὗ διὰ τοῦ καιροῦ καὶ τῆς ὑπομονῆς, ἤλθομεν σήμερον καὶ ἐσκηνώσαμεν ἀπέναντι τῶν ἀνακτόρων του, ἀπὸ τῶν ὁποίων μᾶς διαχωρίζει εἷς ῥύαξ, καλούμενος Καφούρ.

Εὑρισκόμεθα δ' ἐντὸς εὐρυτάτης τινὸς πεδιάδος, ἐν μέρει πλημμυριζομένης ὑπὸ τῶν ὑδάτων, καὶ τῆς ὁποίας ὁ χόρτος ὑψοῦται μέχρι τῆς κεφαλῆς ἡμῶν. Εἰς τὸν ὁρίζοντα διακρίνονται ὄρη τινὰ κωνικὰ, ἐν τῶν ὁποίων, τὸ ὑψηλότερον, καλεῖται Οὐτόγγον.

Ὁ βασιλεὺς δὲν θέλει ἔτι νὰ μᾶς δεχθῇ, φοβούμενος. Ἔμαθεν ἐξ ἀνθρώπων ἐλθόντων ἐκ τῆς Οὐγάνδας, ὅτι ἡμεῖς οἱ λευκοὶ ἄνθρωποι τρώγομεν ὄρη βοείου κρέατος καὶ πίνομεν ποταμοὺς οἴνου. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Καμράσης ἐσκέπτετο ὅτι ἠδύναντο νὰ ἐξοικονομηθῶσιν· ἀλλ' ἤκουσε καὶ ὅτι τρὶς τῆς ἡμέρας ἠθέλαμεν νὰ τρώγωμεν σπλάγχνα ἀνθρώπινα. Καὶ λοιπὸν ἔλεγεν ὁ δυστυχὴς, «Πῶς δύναμαι νὰ θυσιάζω καθ' ἑκάστην τόσους ὑπηκόους μου δι' αὐτούς;»

Μᾶς ἔστειλεν ἐν τούτοις δύο στάμνους οἴνου, πέντε ὀρνίθια καὶ ἱκανὰς βανάνας, καὶ συγχρόνως ζητεῖ ἓν μαχαιρίδιον ἔχον πολλὰς λεπίδας, τὸ ὁποῖον οἱ ἀξιωματικοί του εἶχαν ἰδῆ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Γραντ.

Ἀπεκρίθην ὅτι εἶναι ἄτοπον τὸ νὰ προτιμᾷ ὁ βασιλεὺς τὰ δῶρα ἡμῶν ἀνθ' ἡμῶν αὐτῶν, ἀλλ' ὅμως θὰ λάβῃ ἀκολούθως τὸ μαχαιρίδιον, ὡς καὶ ἄλλα πράγματα, τὰ ὁποῖα ἔχομεν σκοπὸν νὰ τῷ προσφέρωμεν.

18 σεπτεμβρίου.—Τέλος πάντων, παρουσιάσθημεν εἰς τὸν βασιλέα, ἂν καὶ ὄχι ἄνευ δυσκολιῶν. Ἡ Μεγαλειότης του, ὑποπτευόμενος πάντοτε τοὺς σκοποὺς ἡμῶν, δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ τὰ πράγματα ὅσα εἴχομεν νὰ τῷ προσφέρωμεν, ἂν δὲν τὰ ἐζήταζαν προηγουμένως οἱ ἀξιωματικοί του. Ἀλλὰ δὲν συγκατετέθημεν εἰς τοῦτο, καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐνδώσῃ. Ἔστειλε λοιπὸν τρία μεγάλα σκάφη διὰ νὰ διαπλεύσωμεν τὸν ποταμὸν Καφοὺρ ἐπ' αὐτῶν, αὐτὸς δὲ ἦλθεν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην, καὶ ἐκεῖ, εἰς τὴν κορυφὴν χλοεροῦ τινος ἀναχώματος, μᾶς ἐπερίμενε καθήμενος ἐπὶ ξυλίνου ἐδωλίου, ἰσαμένου ἐπὶ δύο ταπήτων, τοῦ μὲν ἐκ δορᾶς δαμάλεως, τοῦ δὲ λεοπαρδάλεως. Ἥσυχος, ἀπαθὴς, ἄφωνος, περιτυλιγμένος εἰς ἱμάτια ἐξ ἱμπούκου, ὁ βασιλεὺς ἐκάθητο μεγαλοπρεπὴς ὡς πάπας. Εἶχε τὰς τρίχας τῆς κόμης του δεδεμένας εἰς μικροὺς κόμβους πέριξ τῆς κεφαλῆς. Τὰ βλέφαρα τοῦ ἀνθρώπου τούτου εἶναι λίαν σχιστὰ, τὸ πρόσωπον στενὸν, ἡ δὲ ῥὶς προέχουσα. Εἶναι ὡραῖος ἀνὴρ, ὄχι ὅμως καὶ ὑψηλὸς ὅσον ὁ Ῥουμανίκας. Ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς του ἐξετείνετο ἀντὶ στέγης ἑτέρα δαμάλεως δορὰ, καὶ γύρω του ἐκάθηντο δέκα ἢ δεκαπέντε αὐλικοί.

Ἐκαθήσαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς εἰς τὰ σιδηρᾶ ἡμῶν ἐδώλια, καὶ τότε ὁ Βομβάης ἤπλωσεν εἰς τοὺς πόδας

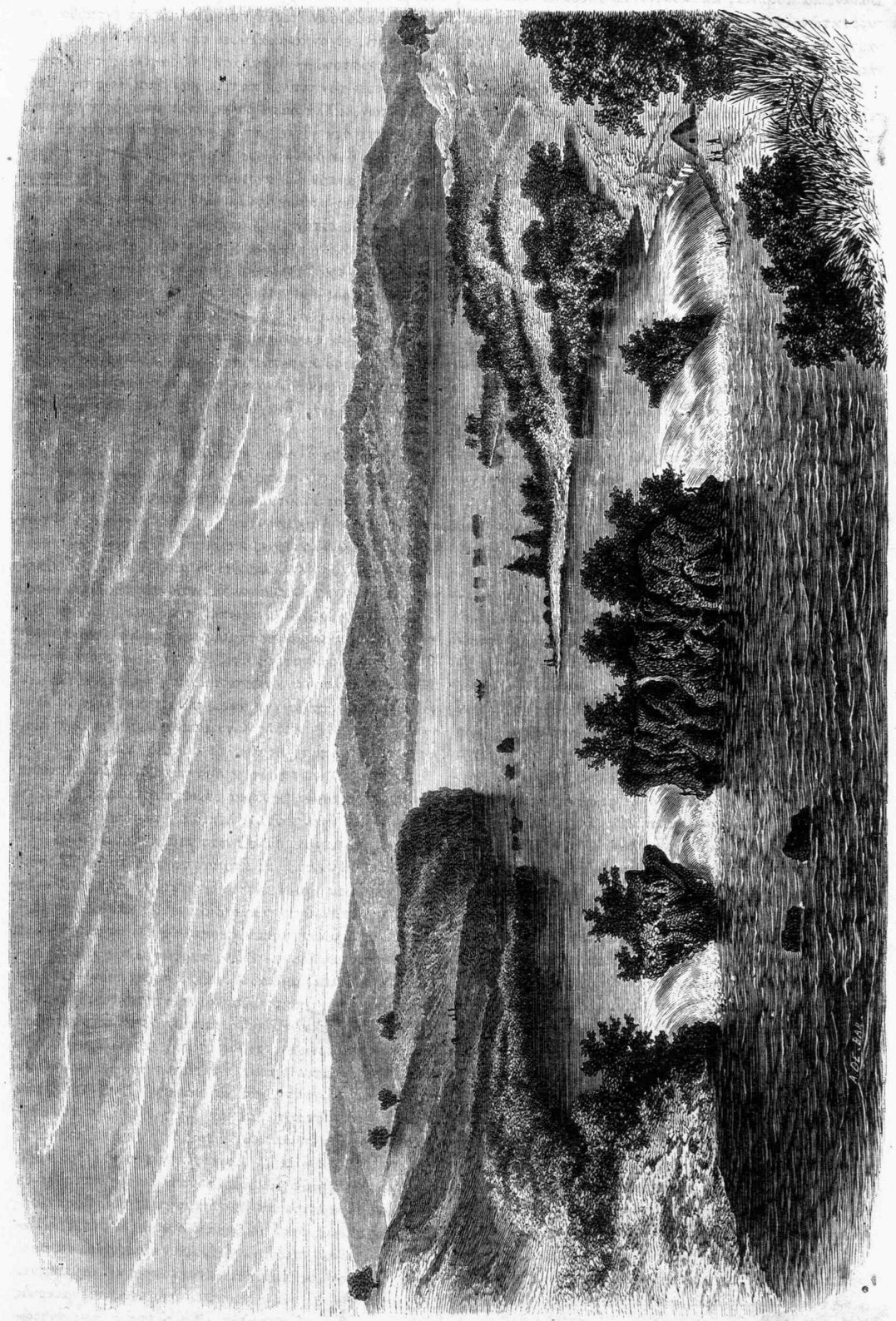

Καταῤῥάκτης Ῥίπωνος, ἤτοι ὁ Νεῖλος ἐξερχόμενος τῆς λίμνης Νυάνζας.

τοῦ βασιλικοῦ θρόνου τὰ δῶρα ὅσα ἐκομίζομεν, ἐν οἷς καὶ μίαν πυξίδα περιέχουσαν πυρεῖα φωσφορικά, μίαν δίκροτον καραμπίναν, μίαν θήκην ἐκ σιδήρου κασσιτερωμένου, ἓν μαχαιρίδιον, δύο βιβλία, ἓν ψαλίδιον, ἓν δοχεῖον περιέχον μυραλοιφὴν, μίαν φιάλην ὑαλίνην, ἑπτὰ λίτρας πυρίτιδος, μίαν κλειδωνιὰν, ὑφάσματα διάφορα, σύρμα ὀρειχάλκινον, ὑαλίνους κόκκους, κτλ. Τὴν προσφορὰν ταύτην διεδέχθη ἄκρα τις σιωπὴ, τὴν ὁποίαν διέκοψα ἐρωτήσας περὶ τῆς ὑγείας τοῦ βασιλέως, καὶ προσθέσας ὅτι ἓξ ὅλα ἔτη (ἐκ 5 μηνῶν ἕκαστον) ὡδοιπόρησα διὰ ν' ἀξιωθῶ τῆς χάριτος τοῦ νὰ τὸν ἴδω, καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσω ἂν ἐπεθύμει νὰ ἔλθῃ εἰς ἐμπορικὰς σχέσεις μετὰ τῆς πατρίδος μου, δίδων ἐλεφαντόδοντας καὶ λαμβάνων ἀντ' αὐτῶν ἐμπορεύματα εὐρωπαϊκά. Προσέθεσα ὅτι ὁ Ῥουμανίκας καὶ ὁ Ἰμτέζας ἐνόησαν τὰ ἐκ τούτου προκύψοντα ὠφελήματα εἰς τὰς χώρας ταύτας, καὶ ὅτι ἤλπιζον νὰ πεισθῇ περὶ τούτου καὶ αὐτός.

Ὁ Καμράσης, ἀντὶ ν' ἀποκριθῇ ἀμέσως εἰς τοὺς λόγους μου, ἤρχισε νὰ διηγῆται ἀπαθῶς τοὺς μύθους ὅσους ἤκουσε περὶ τῆς διαμονῆς ἡμῶν εἰς τὴν Οὐγάνδαν· ἀλλ' ὅμως ἔχαιρεν, εἶπε, βλέπων ὅτι ἂν καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ἡμῶν ἦναι εὐθεῖαι, καὶ ἡ ἐπιδερμὶς τοῦ σώματος λευκὴ, κατὰ τ' ἄλλα δὲν διαφέρομεν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ἐπειδὴ καὶ αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες ἡμῶν εἶναι ἀνθρώπινα.

Ἐξ ὅλων τῶν πραγμάτων ἡμῶν, ἐξέπληξαν τοὺς περὶ τὸν βασιλέα τὰ φωσφορικὰ πυρεῖα καὶ τὸ ὡρολόγιόν μου. Τοῦτο εἶναι, εἶπαν οἱ ἀξιωματικοί του, τὸ μαγικὸν κέρας διὰ τοῦ ὁποίου οἱ λευκοὶ ἄνθρωποι εὑρίσκουν τὸν δρόμον ὅλου τοῦ κόσμου. Ἠθέλησε λοιπὸν ὁ Καμράσης νὰ τὸ λάβῃ ὡς πρᾶγμα πρωτοφανὲς (πρωτοφανὴ δ' ὡσαύτως ἦσαν εἰς αὐτὸν καὶ τὰ πυροβόλα), ἀλλὰ τὸ ἠρνήθην, εἰπὼν ὅτι εἶχον ἀνυπέρθετον χρείαν αὐτοῦ, μέχρις οὗ οἱ ἄνθρωποί του μὲ καθοδηγήσωσιν εἰς τὴν χώραν Γάνην, καὶ ὅτι ἐκεῖθεν ἔμελλον νὰ τῷ στείλω ἓν ὅμοιον.

Μεταβαλὼν δ' ἐνταῦθα τὴν ὁμιλίαν ὁ βασιλεὺς, ἠρώτησε,— Καὶ ποῖος βασιλεύει εἰς τὴν Ἀγγλίαν;

— Μία γυνὴ, τῷ ἀπεκρίθησαν.

— Ἔχει ἡ γυνὴ αὕτη τέκνα;

— Βεβαίως, καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν, — ἀπήντησεν ὁ Βομβάης, οὐδόλως διαταραχθείς.

Οὐχ ἧττον ὁ Καμράσης μᾶς ἐθεώρησεν ὡς ἐμπόρους, καὶ ἐπρότεινε νὰ μᾶς δώσῃ εἰς ἀνταλλαγὴν δαμάλεις, τοῦθ' ὅπερ ἀπεποιήθημεν ὡς ἀνάξιον ἡμῶν· ἀναχωρῶν δὲ μᾶς ἔστειλε τέσσαρας στάμνους βανανίτου οἴνου.

19 σεπτ. — Ἐπρότεινα εἰς τὸν Καμράσην νὰ τῷ δώσω τὸ τρίτον τῶν τυφεκίων ἅτινα ἀφήσαμεν εἰς τὴν Οὐγάνδαν, καὶ τὸ τρίτον τῶν ἐμπορευμάτων ἅτινα ἔμειναν παρὰ τῷ Ῥουμανίκα, ἐὰν ἔστελλεν ἀνθρώπους του νὰ τὰ ζητήσωσιν· αὐτὸς δὲ μοὶ ἀπεκρίθη ὅτι θὰ φροντίσῃ μετὰ πάσης προθυμίας, καὶ ὅτι θὰ ἐλθωσι τὰ πράγματά μου ὅλα, ἐπειδὴ πολὺ μὲ ἀγαπᾷ, θέλει δὲ καὶ νὰ δοξασθῇ τὸ ὄνομά του. Πρὸς τὸ παρὸν δὲ μοὶ ἔστειλε βούτυρον ἱκανὸν καὶ ἅλας, λευκότατον καὶ καθαριώτατον ἅλας, προερχόμενον ἔκ τινος νήσου κειμένης ἐν τῇ λίμνῃ ἥτις ὀνομάζεται «μικρὰ Λοῦτα Ἰνζικέ». Ἀπέχει δὲ αὕτη 60 μιλίων ἀπὸ τοῦ τόπου ἔνθα εὑρισκόμεθα, πρὸς δυσμὰς, καὶ οἱ διηγούμενοί μοι περὶ ταύτης τε τῆς λίμνης καὶ τῶν περὶ αὐτὴν χωρῶν Οὐγάνδας, Οὐλάκκας καὶ Ναμάκκας, προσθέτουσιν ὅτι, πέραν τῆς τελευταίας ταύτης χώρας, σχεδὸν ὑπὸ τὴν δευτέραν μοῖραν βορείου πλάτους, κατοικοῦσιν οἱ Γουϊλγιαμβούαντα (ἀνθρωποφάγοι), ἄνθρωποι τὰς μὲν δαμάλεις θάπτοντες, τοὺς δὲ ἀνθρώπους ἐσθίοντες. Εἰκάζω ὅτι οὗτοι εἶναι οἱ Νιαμνίαμοι, εἰς τὴν χώραν τῶν ὁποίων ὁ Πεθέρικος εἰσεχώρησεν, ὡς λέγει, ἐν ἔτει 1857—58. Λέγεται δὲ πρὸς τούτοις περὶ αὐτῶν, ὅτι καθίστανται ἀδελφοποιητοὶ πίνοντες ἀλλήλων τὸ αἷμα, καὶ ὅτι, ἀντὶ βουτύρου, μεταχειρίζονται εἰς τὸν ζωμὸν λίπος ἀνθρώπινον.

21 σεπτ. — Χθὲς πάλιν ἐπεσκέφθην τὸν βασιλέα, ὅστις διὰ μυρίων τρόπων μοὶ ἔδωκε νὰ ἐννοήσω ὅτι θέλει τὸ ὡρολόγιόν μου, τὰ πάντα ὑποσχόμενός μοι μετὰ τὴν ἀπόκτησιν αὐτοῦ. Σκληρὸν μ' ἦτο νὰ ςερηθῶ ἁπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε τοιούτου ἐξαιρέτου χρονομέτρου, διὰ τὸ ὁποῖον ἐπλήρωσα 50 λ. στερλίνας, οὔτε εἶχον ἄλλο ὅμοιον, ἀλλ' ἔπρεπε καὶ νὰ μοὶ ἀνοιχθῇ ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν χώραν Γάνην. Ἐθυσίασα λοιπὸν τὸ καλόν μου ὡρολόγιον μετὰ τῆς ἀλύσου του εἰς τὸν μοχθηρὸν μονάρχην τοῦτον, ὅςτις, ἀντὶ πάσης εὐχαριστίας, μὲ ἠρώτησεν ἂν εἶχον καὶ ἄλλο τι «μαγικὸν τοιοῦτο κέρατον.» Πρὸς τὸ ἑσπέρας μοὶ ἐπέστρεψε τὸ ὡρολόγιον, ἤδη χαλασμένον ὑπὸ τῶν δακτύλων του, διὰ νὰ τὸ ἐπιδιορθώσω· ἔπεσεν ὁ λεπτοδείκτης καὶ πλέον δὲν ἐστήνετο.

Σήμερον, ἐπανέλαβον εἰς τὸν Καμράσην τὴν αἴτησιν τοῦ ν' ἀναχωρήσω· αὐτὸς δ' ἐξηγῶν τὴν σπουδήν μου ταύτην ὡς προερχομένην ἐκ δυσαρεσκείας διὰ τὴν στέρησιν τοῦ ὡρολογίου, μὲ παρεκάλεσε νὰ τὸ φυλάξω μέχρις οὗ εὕρω κανὲν ἄλλο, καὶ πλέον νὰ μὴ τῷ ἀναφέρω ὅτι θέλω νὰ τὸν ἀφήσω.

26 σεπτ. — Ἐλθὼν ὁ Μεγαλειότατος εἰς ἐπίσκεψίν μου, ἐζήτησε νὰ ἴδῃ πᾶν ὅ,τι ἔχω, ὅλα περιεργαζόμενος, ὄχι μόνον μετὰ θαυμασμοῦ, ἀλλὰ καὶ μετὰ πόθου ἁρπαγῆς· ὥστε ἠναγκάσθημεν νὰ ὑπερασπισθῶμεν τὰ πράγματα ἡμῶν κατὰ τῆς ἀπληστίας του. Ἐφάνη δὲ ἀπορῶν διὰ τοῦτο· ἐνόμιζεν ὁ φίλος ὅτι θὰ ἐξεπληροῦμεν ἀσμένως πᾶσαν ἐπιθυμίαν του. Ἐπὶ τέλους τὸν ἠρώτησα, θὰ μᾶς ἐφοδιάσῃ ἢ ὄχι δι' ἑνὸς πεμπὲ (μαγικοῦ κέρατος) ἱκανοῦ νὰ διακηρύττῃ κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ἡμῶν τὴν θέλησιν τοῦ μεγάλου βασιλέως Καμράσῃ, ὅπου εἶναι χρεία; — Μετὰ πάσης χαρᾶς, ἀπεκρίθη, θέλω νὰ σᾶς δώσω ἓν κέρας, μικρὸν ἢ μέγα· ὄχι δὲ μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ ἐάν ποτε, μετὰ τὴν ἀναχώρησίν σας, μάθωμεν ὅτι ἦλθαν Ἄγγλοι εἰς τὴν χώραν Γάνην, καὶ ἐμποδίζονται ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν μου τοῦ νὰ προχωρήσωσιν εἰς τὸ Οὐνιγίορον, θὰ πορευθῶμεν μετὰ τῶν λογχῶν ἡμῶν νὰ συμβοηθήσωμεν τὰ τυφέκιά των. Ἐγὼ αὐτὸς θὰ ἐξεστράτευα. Μόνον δὲ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ζητῶ κ' ἐγὼ ἀπὸ σᾶς, εἶναι νὰ μὲ δώσετε ἰατρικόν τι τονικόν.

Ἤθελεν ἰατρικόν τι διεγερτικὸν τῶν ἐξηντλημένων δυνάμεών του. Τῷ ἔδωσα λοιπὸν ὀλίγα καταπότια, εἰπὼν νὰ τὰ λαμβάνῃ κατὰ πᾶσαν πρωΐαν.

Ἀναχωρῶν, ἐζήτησε δῶρόν τι διὰ τὴν γυναῖκά του, ἥτις, ὡς εἶπε, τὸ ἐπερίμενεν ἀνυπερθέτως. Τότε τὸν ἔκαμον νὰ ἐντραπῇ διὰ τὰς αἰωνίους αἰτήσεις του, τόσον ὥστε ἤλλαξεν ἡ ὄψις του, καὶ στραφεὶς εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν, εἶπε μετὰ θυμοῦ, — Ἰρὸκ τοκέντ! (Ὑπάγωμεν.) Πρὸς τὴν ἑσπέραν δὲν μᾶς ἔστειλεν οἶνον βανανίτην, κατὰ τὸ συνηθες, ἀποδεικνύων οὕτω τὴν πρὸς ἡμᾶς δυσαρέσκειάν του.

29 ὀκτωβρίου· — Παρῆλθεν εἷς μὴν χωρὶς νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἴδωμεν τὸν Καμράσην, ἀποφεύγοντα τὴν παρουσίαν ἡμῶν διὰ παντοίων ἀναξίων προφάσεων. Σήμερον μόλις ἐμήνυσεν ὅτι μᾶς ἐπερίμενεν εἰς τὸ νέον ἀνάκτορον, ὃ ἔκτισεν ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Καφοὺρ, ὅπου καὶ μετέβην μετὰ τοῦ Γραντ, παραλαβὼν καὶ μίαν Ἁγίαν Γραφήν. Ἠθέλησα δι' αὐτῆς νὰ ἐξηγήσω εἰς τὸν βασιλέα ἰδέας τινὰς, τὰς ὁποίας τῷ εἶχον ἀναφέρει ἤδη, περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τῆς αἰθιοπικῆς φυλῆς ἥτις ἐνταῦθα καλεῖται Βουαχούμα, καὶ πρὸς τοῦτο ἀνέτρεξα μέχρι τῆς Γενέσεως. Ἀφοῦ τῷ διηγήθην τὰ τοῦ Ἀδὰμ, τὰ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ τῆς διασπορᾶς τῶν λαῶν, τῷ παρέστησα ὅτι ἔσχε προπάτορα τὸν Ζαρὰ, βασιλέα τῆς Αἰθιοπίας, ἐλθόντα εἰς τὴν κοιλάδα Ζεφαθὰ μετὰ ςρατοῦ ἐξ ἑνὸς ἑκατομμυρίου ἀνδρῶν καὶ πολεμήσαντα τὸν Ἑβραῖον Ἀσὰ, ὅςτις, ὀλιγώτερον ἔχων ςρατὸν ν' ἀντιταξῇ, ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τοῦ Ὑψίςου. Μεταβὰς δ' ἔπειτα εἰς νεωτέρας ἐποχὰς, διηγήθην πῶς οἱ Αἰθίοπες συνεκρούσθησαν ἀκολούθως μετὰ τῶν Ἀράβων ἐν τῇ χώρᾳ Σαμάλῃ, καὶ ἔπειτα μετὰ τῶν Ἀράβων πάλιν καὶ τῶν Πορτογάλλων ἐν τῇ χώρᾳ Ὀμβίτῃ (Μόμπα), προσθέσας ὅτι καθ' ὅλας ταύτας τὰς συμπλοκὰς, οἱ ξένοι κατέλαβόν τινας τόπους καὶ ἀφῆκαν ἱκανοὺς τῶν υἱῶν των ὀπίσω των. Ἐντεῦθεν δὲ, εἶπον, προῆλθεν ἡ τῶν φύλων διαφόρων ἐπιμιξία.

Ἐτέρπετο ἀκροώμενος ταῦτα πάντα ὁ Καμράσης, καὶ λαβὼν τὴν βίβλον μου ἤρχισε νὰ τὴν φυλλομετρῇ, νομίζων ὅτι πᾶν φύλλον αὐτῆς διελάμβανε τὴν ἱςορίαν ἑνὸς ἔτους.

Μετὰ ταῦτα ἤλθομεν εἰς τὸ προκείμενον. Δὲν θέλει νὰ μοὶ δώσῃ τὴν ἄδειαν νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν Λοῦταν, ἤτοι τὴν λίμνην Ἰνζικὲ, πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ Βομβάη, ὃν ἔστειλα πρὸς βορρᾶν. Ἀφοῦ ἐκεῖνος ἐπιςρέψῃ, ὁ Καμράσης θὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκςρατείαν, ὡς εἶπε, τῆς ὁποίας θὰ σχηματίσωσιν οἱ ἄνθρωποί μου ὀπισθοφυλακήν. Ὡς δ' ἐνόησα, ἔχει σκοπὸν ὁ πανοῦργος νὰ κινήσῃ πρὸς τοὺς ἀδελφούς του πόλεμον, τοῦ ὁποίου τὴν αἰσίαν ἔκβασιν ἐλπίζει ἐκ τῶν τυφεκίων τῶν ςρατιωτῶν μου.

1 νοεμβρίου. — Ὁ Βομβάης ἐπέστρεψεν εὔθυμος, φορῶν ἐνδύματα βαμβάκινα, τὰ ὁποῖα ἔδωσαν εἰς αὐτὸν αἱ ἐμπροσθοφυλακαὶ τοῦ Πεθερίκου, ὡς αὐτὸς λέγει· δὲν εἶδεν ὅμως καὶ αὐτὸν τὸν Πεθέρικον. Ὁ αἰγύπτιος ἀξιωματικὸς μετὰ τοῦ ὁποίου ὁ Βομβάης συναπηντήθη ἄγει διακοσίους Τούρκους, καὶ εἶναι διατεταγμένος νὰ μὲ περιμένῃ ἐκεῖ ἐπ' ἀόριςον. Ὡς σημεῖον δὲ ἀναγνωρίσεως, θὰ μοὶ δειχθῇ ἓν δένδρον, ὅπου ὁ Πεθέρικος ἐχάραξε τὸ ὄνομά του ἐπὶ τοῦ φλοιοῦ· καὶ ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐν τῷ αἰγυπτιακῷ ςρατοπέδῳ ἠδυνήθη ν' ἀναγνώσῃ τὴν ἐπιςολήν μου, ἀμφέβαλλον ἔτι ἂν ἤμην ἐγὼ ἢ ἄλλος τις ὁ περιηγητὴς πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ὁποίου ἤρχετο ὁ Πεθέρικος. Ἐν τούτοις, οἱ αἰγύπτιοι ςρατιῶται εἶχον φονεύσει δεκαὲξ ἐλέφαντας· ὁ δὲ Πεθέρικος ἐπεριμένετο ἀπὸ ςιγμῆς εἰς ςιγμὴν νὰ ἐπιςρέψῃ ἔκ τινος ἐκδρομῆς του εἰς τὰ πέριξ.

2 νοεμβρ. — Ὁ Βομβάης ἐπορεύθη εἰς τὰ ἀνάκτορα φέρων τὰ δῶρα τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ· μίαν σκηνὴν, ἓν ἀντικωνωπεῖον, ἓν δέμα κοκκίνου ὑφάσματος βαμβακίνου, μίαν χύτραν, ἓν πριόνιον, κόκκων ὑαλίνων πρώτης ποιότητος ἓν κιβώτιον πλῆρες, ἓξ δέματα σύρματος χαλκίνου, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ τὴν αἴτησιν τῆς ἀδείας ὅπως ἀναχωρήσωμεν ὅσον τάχιςα. Ἀφοῦ ἐπήνεσεν ὁ βασιλεὺς τὰ πράγματα, εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ ἔχωμεν καὶ ἄλλων εἰδῶν ὑάλινα κοσμήματα, ἐξ ὧν ζητεῖ εἰσέτι ἐν τῇ ἀπληςίᾳ του· περὶ δὲ τῆς ἀδείας, εἶπεν ὅτι θὰ μᾶς μηνύσῃ διὰ τοῦ ἀρχιςρατήγου του. Οὗτος ἦλθε τῳόντι μετ' ὀλίγον καὶ μᾶς παρεκάλεσε νὰ περιμείνωμεν μέχρις οὗ εἰδοποιηθῶσι παρὰ τοῦ βασιλέως οἱ λαοὶ διὰ τῶν ὁποίων μέλλομεν νὰ διέλθωμεν, ἐπειδὴ ἄλλως δύνανται νὰ μᾶς ἐνοχλήσωσιν. Ἔςειλε δὲ συγχρόνως ὁ Καμράσης μίαν στάμνον βανανίτου, καὶ μὲ παρακαλεῖ νὰ τῷ πέμψω τὴν εἰκόνα τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγάνδας.

3 νοεμβ. — Τῷ ἔπεμψα τὴν σχεδιογραφίαν, ὁμοῦ δὲ καὶ ἐπιτιμήσεις ὅτι παραβαίνει τὰς ὑποσχέσεις του ἀναβάλλων τὴν ἀναχώρησίν μου. «Πολὺ βιάζεται ὁ Πάνας,» μοὶ ἀπήντησε, στείλας μοι ἐνταυτῷ ἓν φορτίον ἀλεύρου, μίαν στάμνον βανανίτου καὶ δύο λόγχας. Πρέπει νὰ περιμείνωμεν μέχρις οὗ βεβαιωθῇ ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Κίδης ὅτι δὲν θὰ μᾶς προσβάλωσιν· ἀλλ' ἂν ἐκεῖνοι ἐπιμείνωσιν εἰς ταύτην τὴν πρόθεσίν των, θὰ μᾶς δώσῃ κραταιὰν συνοδίαν, καὶ θὰ μᾶς ἀνοίξῃ ἄλλην ὁδὸν διὰ τῆς χώρας Οὐκούγκου. Καὶ τοῦτο δὲ, ἐν παρενθέσει, ὅπως μᾶς παρασύρει εἰς τὸν κατὰ τῶν ἀδελφῶν του πόλεμον.

Ἀπήντησα ὅτι δὲν δύναμαι πλέον νὰ περιμείνω· ὅτι δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχῃ κίνδυνός τις καθ' ὁδόν· ὅτι δὲν ἀνέχομαι τὰ ψεύδη οὐδενὸς, καὶ οὔτε τοῦ βασιλέως αὐτοῦ, καὶ τέλος ὅτι, ἂν δὲν μοὶ φέρῃ ἀμέσως ὁ ἀρχιςράτηγός του ἀπάντησιν εὐάρεςτον, θὰ τῷ ἐπιςρέψω καταφρονητικῶς τὰς δύο λόγχας ἃς μοὶ ἐδώρησε.

Τὴν ἐπιοῦσαν, ἦλθεν ὁ ἀρχιςράτηγος ζητῶν ἐκ νέου δῶρα, ἀλλὰ τὸν ἐςείλαμεν εἰς τὸν διάβολον, καὶ αὐτὸν καὶ τὸν κύριόν του· ἀντὶ ὅμως νὰ διαταραχθῇ ἐκ τῶν ἐπιτιμήσεων ἡμῶν ὁ ἀρχιςράτηγος, ἀπηύθυνεν ἡμῖν ἐκ μέρους τοῦ βασιλέως τὰς ἑπομένας ἐρωτήσεις· — α' ἔχομεν κανὲν ἰατρικὸν προφυλάττον τὰ παιδία τοῦ ν' ἀποθνήσκωσιν εἰς τὴν βρεφικὴν ἡλικίαν των; διότι τὸ κακὸν τοῦτο εἶναι ἐνταῦθα σύνηθες. — β' ὑπάρχει ἰατρικόν τι καθιςὸν τοὺς ὑπηκόους πιςοὺς πρὸς τὸν ἡγεμόνα των;

Εἰς τοῦτο εἶχον ἑτοίμην ἀπόκρισιν· «Ἂν ὁ βασιλεὺς ἤθελε νὰ μοὶ δώσῃ τοὺς υἱούς του διὰ ν' ἀνατραφῶσιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν, ἀφοῦ ἐπέςρεφαν εἰς τὴν πατρίδα των θὰ ἐγίνωσκαν τὸ ἰατρικὸν διὰ τοῦ ὁποίου οἱ ὑπήκοοι καθίςανται πιςοὶ πρὸς τὸν ἡγεμόνα, κυβερνῶντα φρονίμως καὶ σεβόμενον παντὸς τὸ δίκαιον.»

8 νοεμβρ. — Ὁ βασιλεὺς, ἰδὼν ὅτι δὲν ἐπειθόμεθα νὰ συνεκςρατεύσωμεν κατὰ τῶν ἀδελφῶν του, ἀπεφάσισε τέλος νὰ μᾶς δώσῃ εἰκοσιτέσσαρας ἄνδρας, οἵτινες θὰ μᾶς συνοδεύσωσι μέχρι Γάνης, ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ νὰ δώσωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτοὺς ἐπιςρέφοντας τὰ ἑπόμενα δῶρα· ἓξ καραμπίνας μετὰ πολεμεφοδίων, μίαν ὑδρίαν ἐκ μετάλλου, μίαν ψήκτραν (βροῦτσαν) διὰ τὴν κόμην του, πυρεῖα φωσφορικὰ, ἓν μαχαίριον τῆς τραπέζης, καὶ ὅσα ἄλλα πράγματα νομίζωμεν ἄγνωςα εἰς τὴν χώραν του.

Τὴν 10 νοεμβρίου ἀνεχωρήσαμεν τέλος πάντων ἐκ Τακούζης, πρωτευούσης τοῦ Οὐνιγιόρου, λαβόντες τὴν ἄδειαν νὰ προβῶμεν διὰ τοῦ ποταμοῦ Καφοὺρ, ἐφ' ὅσον ἂν εὑρίσκωμεν αὐτὸν πλώϊμον, παρακολουθούντων διὰ

ξηρᾶς τῶν κτηνῶν ἅτινα παρελάβομεν. Ἐπιβάντες δὲ εἰς μεγάλην τινὰ ἄκατον, εὑρέθημεν κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Καφοὺρ εἴς τινα λίμνην ἐπιμήκη, ἧς τὸ πλάτος εἶναι ποῦ μὲν διακοσίων, ποῦ δὲ ἕως 1000 μέτρων· ἡ λίμνη δὲ αὕτη εἶναι οὐδὲν ἄλλο ἢ ὁ Νεῖλος, ὃν ἐπανεβλέπομεν, καὶ τοῦ ὁποίου ὁ πλοῦς οὐδόλως διακόπτεται ἀπὸ τῆς Οὐροντοκάνης μέχρι ταύτης τῆς θέσεως. Ὁ μέγας ποταμὸς ῥέει μεταξὺ πυκνοτάτων καλάμων ἐκ τῶν καλουμένων παπύρων· καὶ ἡ μὲν ἀριστερὰ αὐτοῦ ὄχθη εἶναι χαμηλὴ καὶ ἑλώδης, ἡ δὲ δεξιὰ, τοὐναντίον, ὑψοῦται εἰς ὀμαλὸν ἀνήφορον σύνδενδρον καὶ πλήρη ὡραίων σμιλάκων, σχηματιζόντων στεφάνους διὰ τῶν ἀνθέων των. Ἔρχονται δὲ αὐτόθι πρὸς κυνηγεσίαν οἱ κάτοικοι τῆς Κίδης καὶ τοῦ Οὐνιγιόρου. Ἐκ τῶν πλωτῶν νησίδων αἵτινες καταβαίνουν βραδέως μετὰ τοῦ νάματος, πλήρεις καλάμων καὶ βρύων παντοειδῶν, βλέπομεν ὅτι ὁ Νεῖλος διατελεῖ ἐν πλημμύρᾳ. Ἐνίοτε ἀναδύει ἐκ τῶν ὑδάτων ἱπποπόταμός τις, πτοούμενος, ὡς λέγουσιν οἱ περὶ ἐμὲ, ἐκ τῆς φωνῆς τῶν ὀρνιθίων ἅτινα ἔχομεν ἐντὸς τοῦ πλοίου· πολλοὺς δὲ ἀπαντῶμεν κατὰ τὸν πλοῦν ἡμῶν ἁλιεῖς ἐπὶ τῶν ἀκατίων των.

Ἡ δὲ διὰ ξηρᾶς ὁδὸς, ἣν ἀκολουθοῦν τὰ κτήνη ἡμῶν, διέρχεται ἀπέραντα ἕλη, τῇδε κἀκεῖσε διακοπτόμενα ὑπὸ ῥυακίων, ἓν ἐκ τῶν ὁποίων, ὡς πλατύτερον καὶ βαθὺ, ἐδέησε νὰ διέλθωσιν οἱ ἄνθρωποι ἡμῶν διὰ σκάφους· ἐκεῖ λοιπὸν προσβληθέντες ὑπ' αὐτοχθόνων ἀγρίων, μόλις κατώρθωσαν νὰ διασώσωσι τὰς αἰγάς των.

Οὕτω μετὰ δεκαήμερον ποταμοπλοΐαν ἀφίχθημεν εἰς τοὺς καταῤῥάκτας τῆς Καρούμας, ἔνθα ὁ Νεῖλος καμπτόμενος κατευθύνεται πρὸς δυσμὰς, ὅπου ἡ λίμνη Ἰνζικὲ, πολλὰς διερχόμενος πτώσεις διὰ τὴν ἀνωμαλίαν τῆς κοίτης του· διὸ καὶ ἐντεῦθεν μέχρι τῆς λίμνης ταύτης καθίσταται ἄπλευστος. Τοῦτο, καὶ ἡ ἐχθρότης τῶν παροχθίων κατοίκων μᾶς ἠμπόδισαν τοῦ ν' ἀκολουθήσωμεν τὸ ῥεῖθρον τοῦ ποταμοῦ· μετὰ λύπης δὲ παραιτήσαντες αὐτὸ ἠκολουθήσαμεν κατ

Οἱ ὑπὸ τὸν Μωχαμμὲτ Αἰγύπτιοι, ἀπάγοντες ὅσους ἐλεφαντόδοντας συνέλεξαν.

εὐθεῖαν τὴν χορδὴν τοῦ γεωγραφικοῦ τόξου τούτου, ὅλην τὴν ἡμέραν δαπανήσαντες πρὸς διαπόρθμευσιν τοῦ Νείλου. Εἰς ἑκατέραν τῶν ὀχθῶν οἱ στρατιῶται τοῦ Καμράση ἐθυσίασαν εἰς τὸ δαιμόνιον τοῦ καταῤῥάκτου αἰγίδιον, τὸ ὁποῖον σχίσαντες εἰς δύο καὶ ἁπλώσαντες χαμαὶ διεσκέλισαν· τοῦτο δὲ ἵνα διαπορθμεύσωσιν αἰσίως τὸν ποταμόν.

Μετὰ δ' ἑπτὰ ἑτέρους σταθμοὺς, ἀφίχθημεν εἰς τὴν καρδίαν τῆς χώρας Γάνης, ὑποτελοῦς τοῦ Οὐνιγιόρου. Οὐδαμοῦ εἶδον ἄνδρας ὡς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ παγγύμνους, διότι μόνον κοσμήματα φοροῦσιν, ὡς ψέλλια καὶ κόκκους ὑαλίνους καὶ πτερὰ καὶ κοχλίδια περασμένα εἰς κλωστὴν ἢ εἰς σύρμα· περὶ δὲ τῶν γυναικῶν, αὗται δένουσι περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτῶν ἴνας τινὰς, αἱ ὁποῖαι κρέμανται ἀμελῶς ὡς κροσσοὶ γύρω των. Εἶναι δὲ ἀληθῶς ἀγριώτατοι οἱ λαοὶ οὗτοι, ἐνῷ ἡ χώρα αὐτῶν, ὀρεινὴ οὖσα καὶ δασώδης ὡς ἡ Οὐνιαμουέζη, παρίσταται τερπνοτάτη· παράδεισος ἐπίγειος ὑπὸ διαβόλων κατοικούμενος.

Ἐντεῦθεν ὁ Βομβάκης μοὶ ἔδειξεν ὄρος τι, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου εὑρίσκεται, ὡς μ' εἶπεν, ὁ Πεθέρικος μετὰ τῶν πλοίων του· ἐπ' αὐτοῦ δὲ τοῦ ὄρους περιμένουσιν ἡμᾶς οἱ αἰγύπτιοι ἐκεῖνοι κυνηγοὶ τῶν ἐλεφάντων, οὓς ἔστειλεν ὡς ἐμπροσθοφυλακήν.

Ἐννοεῖ ἕκαστος τὴν ἀνυπομονησίαν ἡμῶν μέχρις οὗ ἀφιχθῶμεν εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, ὃ ἐθεωροῦμεν ὡς γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Ἔδυεν ὁ ἥλιος ὅτε ἐπλησιάσαμεν, καὶ οἱ ἄνθρωποί μου ἐπυροβόλησαν ὅλοι διὰ τῶν καραμπινῶν των, ὅπως εἰδοποιηθῶσιν οἱ Αἰγύπτιοι περὶ τῆς ἀφίξεως ἡμῶν. Πάραυτα ἀπεκρίθη εἰς τὸν πυροβολισμὸν ἡμῶν ἕτερος παρατεταμένος, σμῆνος δὲ ἀνθρώπων διεκρίθη ἐπὶ τῶν ἀπέναντι βοάχων δίκην μελισσῶν. Ἦσαν τῳόντι οἱ ἄνθρωποι τῆς βορειοτάτης Ἀφρικῆς. Συνεκινήθημεν ἐγκαρδίως. Οὐδεὶς δύναται νὰ κατανοήσῃ τὴν ἀγαλλίασιν ἣν αἰσθάνεται ὁ ὁδοιπόρος ἐγγίζων νὰ ἐπανίδῃ τοὺς ἐν πολιτισμῷ ἀδελφούς του, μετὰ μακροχρόνιον ἐξορίαν ἐν μέσῳ βαρβάρων λαῶν, ἂν δὲν ἔτυχεν εἰς ὁμοίαν περίστασιν!

Ὅλον ἐκεῖνο τὸ πλῆθος ἤρχετο πρὸς ἡμᾶς μετὰ τριῶν μεγάλων σημαιῶν καὶ κατὰ στρατιωτικὴν τά-

ξιν, κρουομένων τῶν τυμπάνων καὶ συριζόντων τῶν αὐλῶν. Ἀφοῦ δὲ ἀφίχθη μέχρις ἡμῶν, ἀξιωματικός τις αἰγύπτιος, Μωχαμμὲτ ὀνομαζόμενος, μὲ περιέπτύχθη καὶ μὲ ἠσπάζετο εἰς τοὺς ὤμους.

—Ὑπὸ τίνος τὰς διαταγὰς εἶσαι; τὸν ἠρώτησα.

—Ὑπὸ τὰς τοῦ Πετρίκ.

—Καὶ ποῦ εἶναι ὁ Πετρίκ;

—Ἐντὸς ὀλίγου θὰ τὸν ἰδῇς. Τώρα, ἂς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ σὲ τὰ λέγω . . .

Καὶ ταῦτα εἰπὼν ὁ Μωχαμμὲτ ἐπρόσταξε τοὺς στρατιώτας του νὰ στραφῶσιν· ἦσαν δὲ ὅλοι ἕως διακόσιοι, Νουβοὶ καὶ Αἰγύπτιοι καὶ δοῦλοι πάσης φυλῆς· καὶ τότε κατηυθύνθημεν ὅλοι ὁμοῦ πρὸς τὸ στρατόπεδον, ὅπου εὕρομεν ἀναπαυτικὴν σκηνὴν, καλὰς κλίνας, καὶ αἱ γυναῖκές του μᾶς προσέφεραν γονυκλινῶς τὸν καφέν. Εἰς τὴν ἐρώτησίν μου ἂν εἶχε δι' ἐμὲ ἐπιστολὰς, ἀπεκρίθη ὅτι ἐπιστολὰς μὲν δὲν εἶχεν, ἀλλ' ἁπλῶς ἦτο διατεταγμένος νὰ μὲ συνοδεύσῃ εἰς Κοντοκόρον.

—Τοὐλάχιστον, ἠρώτησα, ποῦ εἶναι τὸ δένδρον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔγραψε τ' ὄνομά του ὁ Πεθέρικος, ὡς εἶχες εἰπεῖ εἰς τὸν Βομβάκην;

—Τὸ δένδρον θὰ τὸ ἰδῇς καθ' ὁδόν· ἀλλὰ τὰ γράμματα ἐκεῖνα τὰ ἐχάραξεν ἄλλος τις παρὰ τὸν Πετρίκ.

Τοῦτο μ' ἐνέβαλεν εἰς ἀπορίαν.

Τὴν 13 ἰανουαρίου ἀφίχθημεν εἰς Πάϊραν, ἄθροισμα χωρίων παρὰ τὸν Νεῖλον, ὅστις ἀπὸ τοῦδε, μάλιστα δὲ ἀπὸ τῆς Ζαΐφης, ἐκτείνεται εἰς μεγαλοπρεπέστατον εὖρος. Εἰς χωρίον Ἀποῦττον εἶδον καὶ τὸ δένδρον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν κεχαραγμένα τὰ πολυθρύλλητα γράμματα, μόλις δὲ διέκρινα σχεδὸν ἠφανισμένα ὑπὸ τῆς αὐξήσεως τοῦ φλοιοῦ ἓν I καὶ ἓν M. Καθ' ἃ μ' εἶπεν ὁ Μωχαμμὲτ, τὰ γράμματα ταῦτα ἐχαράχθησαν πρὸ δύο ἐτῶν ὑπό τινος Εὐρωπαίου ἔχοντος γενειάδα μακρὰν, ὡς ἐγὼ, καὶ τὸν ὁποῖον αὐτὸς εἶχε συνοδεύσει ἀπὸ Κοντοκόρου μέχρις Ἀπούττου.

Ἔμαθον ἀκολούθως ὅτι οὗτος ἦτο ὁ Ἰταλὸς περιηγητὴς Μιάνης, ὅστις δὲν εἶχε τολμήσει νὰ προβῇ

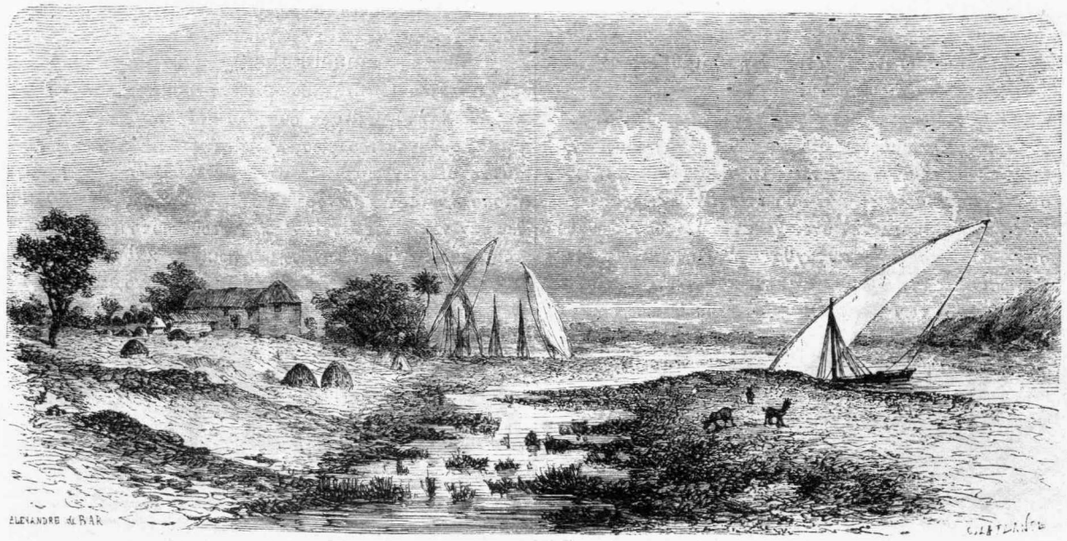

Τὸ Κοντοκόρον, ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Πάχρ ἐλ Ἀπιάτ.

ἐπέκεινα τοῦ Ἀποῦττου, μαθὼν ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν νοτιωτέρων χωρῶν ἦσαν λίαν ἄγριοι.

Ἐνταῦθα ὁ τόπος εἶναι πενέστατος, καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τῶν χωρίων διάκεινται ἀεννάως εἰς πόλεμον πρὸς ἀλλήλους, οἱ δὲ λεγόμενοι ἔμποροι εἶναι αὐτόχρημα λῃσταί.

Μετὰ πολλοὺς καὶ ἄλλους σταθμοὺς, ἀφίχθημεν τὸ πρωῒ τῆς 15 φεβρουαρίου εἰς Κοντοκόρον, ἔνθα ὁ Μωχαμμὲτ μᾶς ὡδήγησεν εἰς τὴν οἰκίαν Κιρκασσοῦ τινος ἐμπόρου, Κουρσὶτ ἀγὰ ὀνομαζομένου. Ἠρωτήσαμεν πάραυτα τοῦτον ποῦ ἦτο ὁ Πεθέρικος· μαθόντες δὲ ὅτι ἐξῆλθε πρὸς καιρὸν, κατέβημεν εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, ὅπου ἦσαν προσωρμισμένα καὶ ἱκανὰ πλοῖα. Ἐκεῖ, βλέπομεν μακρόθεν τρέχοντα πρὸς ἡμᾶς ἄνδρα τινὰ εὐρωπαϊστὶ ἐνδεδυμένον. Ἐνομίσαμεν κατ' ἀρχὰς ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ Πεθέρικος· πόσον ἐξεπλάγην ὅταν εἶδον σφίγγοντά μου τὴν χεῖρα τὸν παλαιόν μου φίλον Βάκερ, τὸν περιώνυμον διὰ τὰς ἐν τῇ νήσῳ Ταπροβάνῃ κυνηγεσίας του! Δὲν περιγράφονται αἱ συγκινήσεις τῶν τοιούτων συναπαντήσεων· ἔχει τις εἰς τὰ χείλη τὰς λέξεις, καὶ ὅμως νὰ λαλήσῃ δὲν δύναται. Παρ' αὐτοῦ ἐμάθομεν ἔπειτα τὸν δεινὸν μεταξὺ Ἀμερικανῶν πόλεμον, ὡς καὶ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου τῆς βασιλίσσης, πρίγκηπος Ἀλβέρτου.

Ὁ Βάκερ ἔφερε τρία πλοῖα μετὰ ἀνδρῶν ἱκανῶν καὶ καλῶς ὡπλισμένων, πρὸς δὲ καὶ καμήλους καὶ ἵππους καὶ ὄνους καὶ ὑάλινα κοσμήματα ἄφθονα, καὶ τέλος πᾶν ὅ,τι ἀναγκαῖον πρὸς τοιαύτην ὁδοιπορίαν· ταῦτα δὲ πάντα προτιθέμενος νὰ μᾶς σώσῃ.—Πιστεύσατε, μᾶς ἔλεγε γελῶν, ὅτι, ἐντὸς τῆς χαρᾶς ἣν μοὶ προξενεῖ ἡ θέασας, αἰσθάνομαι ὥς τινα λύπην ὅτι δὲν σᾶς εὗρον ὡς ἤλπιζα ὑπὸ τὸν ἰσημερινὸν, περιεστοιχισμένους ὑπὸ μεγάλου τινὸς κινδύνου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου θὰ σᾶς ἐβοήθουν νὰ ἐξέλθετε.

Ἄλλως τε, οὐδεὶς ἐπίστευεν ὡς ἐφικτὴν τὴν ὁδοιπορίαν ἣν ἐξεπληρώσαμεν. Ἀλλ' ὁ Πεθέρικος τί ἔγινεν;—Ὁ Πεθέρικος διατελεῖ ἐμπορευόμενος τὴν ὥραν ταύτην πρὸς τὸ μέρος τῆς Νιγιαμπάρας, ἤτοι εἰς ἀπόστασιν ἕως ἑβδομήκοντα μιλίων ἀπὸ τοῦ Κοντοκόρου, πρὸς δυσμὰς, καίτοι ἐφρόντισε μετὰ τὴν ἐξ

Ἀγγλίας ἀναχώρησίν μου νὰ συλλέξῃ διὰ καταγραφῆς χιλίας λ. στερλίνας ἐκ τῶν φίλων μου οἵτινες, νομίζοντές με ἐν κινδύνῳ, ἠθέλησαν νὰ ἔλθωσιν εἰς βοήθειαν ἡμῶν.

Ὁ Βάκερ μοὶ προσέφερε τὰ πλοῖά του, ἵνα δι'αὐτῶν καταβῶ μέχρι Χαρτούμης, ἀλλὰ μὲ ἠρώτησε συγχρόνως ἂν δὲν ἀφῆκα ὀπίσω μου ἀνερεύνητόν τι ἄξιον τοῦ κόπου, ὥστε νὰ συμπληρώσῃ αὐτὸς τὴν ἐξερεύνησίν μου, ἀφοῦ ἅπαξ ἐδαπάνησε τόσα πρὸς διοργάνωσιν τῆς ἐκστρατείας του. Τῷ εἶπον λοιπὸν τότε πόσον ἐλυπούμην μὴ δυνηθεὶς νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν Λοῦταν (ἤτοι λίμνην) ἥτις ὑπὸ τῶν αὐτοχθόνων ἐκαλεῖτο Ἰνζικὲ, ὡς καὶ τὴν καμπὴν ἐκείνην τοῦ Νείλου, ὃν παρῃτήσαμεν ἐν τῇ χώρᾳ Κιόπῃ κατευθυνόμενον πρὸς δυσμὰς, καὶ ἐπανεύρομεν ἐν χώρᾳ Μάδῃ ἐπανερχόμενον ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς. Ἴσως, εἶπον, κατὰ τὴν περιστροφήν του ταύτην ὁ ποταμὸς οὗτος διαπερᾷ καὶ τὴν λίμνην Ἰνζικὲ, ὡς μὲ διεβεβαίουν οἱ αὐτόχθονες· εἶναι δὲ καὶ ἀπὸ Μάδης μέχρι τῆς λίμνης ἐκείνης πλωτός· καὶ ἂν οὕτως ἔχῃ, προσέθεσα εἰς τὸν Βάκερ, ἠδύνατο ἴσως νὰ ναυπηγήσῃ πλοῖα ἐν Μάδῃ, ἄνω τῶν καταῤῥακτῶν, καὶ νὰ προβῇ δι'αὐτῶν μέχρι τῆς λίμνης. Ὁ Βάκερ μοὶ ἐφάνη εὐδιάθετος νὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ σχέδιον τοῦτο.

Ἡ Αὐστρία ἔστειλεν εἰς τὰ ἐνταῦθα πρό τινος καιροῦ εἴκοσι κληρικοὺς, κήρυκας τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν ἀπέθανον δεκατρεῖς ἐκ πυρετοῦ κακοήθους, δύο ἐκ δυσεντερίας, καὶ δύο ἕτεροι ἀνεχώρησαν κακῶς ἔχοντες κατὰ τὴν ὑγείαν· ἀντὶ δὲ τοσούτων θυσιῶν, οὐδένα σχεδὸν αὐτόχθονα ἠδυνήθησαν νὰ συναγάγωσιν εἰς τὴν χριστιανικὴν ποίμνην. Ἔρχονται μὲν πλησίον των τὰ παιδία καὶ ἀκούουσι τὴν κατήχησιν ἀσμένως, θελγόμενα μᾶλλον ὑπὸ τῶν εἰκόνων καὶ τῶν ἄλλων ἐξωτερικῶν ἐπιδείξεων τῆς θρησκείας, ἀλλὰ μετά τινα καιρὸν, οὐδὲν κέρδος ὑλικὸν βλέποντα ἐκ τούτων, ἀναχωροῦσι λέγοντα ὅτι θέλουν νὰ ζήσωσι.

Καταβὰς ἀπὸ Κοντοκόρου εἰς Χαρτούμην, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἐφρόντισα περὶ ἐπιστροφῆς τῶν «πιστῶν μου» εἰς τὴν πατρίδα των, ἀφ'ἧς τοὺς ἀπεμάκρυνα τόσον. Τάξας λοιπὸν αὐτοὺς ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ Βομβάη, καὶ πληρώσας εἰς ἕκαστον ἐκ περισσοῦ μισθὸν ἑνὸς ἔτους, τοὺς ἀπέπεμψα. Ἔμαθον δὲ ἐν Ἀγγλίᾳ ὅτι ἀφίχθησαν ὅλοι αἰσίως εἰς Ζαγγίβαριν, πρόθυμοι καὶ πάλιν νὰ μὲ ἀκολουθήσωσιν, ἐὰν, ὡς εὔχομαι, ἐπιχειρήσω ποτὲ νὰ διέλθω τὴν Ἀφρικὴν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, ἐπὶ τῆς εὐφορωτάτης αὐτῆς ζώνης.

«Ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ κελεύει θεός.» Ὁ ἄγγλος περιηγητὴς ὃν ἠκολουθήσαμεν μέχρι τοῦδε, ὁ δυστυχὴς Σπὴκ, ἔμελλε νὰ λήξῃ τὸν βίον οἰκτρῶς ἐν Ἀγγλίᾳ, ὀλίγον καιρὸν μετὰ ταῦτα, τρωθεὶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ πυροβόλου ἔν τινι κυνηγετικῇ ἐκδρομῇ· ὁ δὲ Βάκερ, ἀκολουθούμενος καὶ ὑπὸ τῆς συζύγου του, προέβη μέχρι τινὸς ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν δύο συμπατριωτῶν του, ἔπειτα δὲ, μετὰ πολλοὺς καὶ οὗτος μόχθους ἀφικόμενος εἰς Οὐνιγίορον, εὗρε βορειοδυτικῶς τῆς Νυάνζας τὴν λίμνην Ἰνζικὲ, πολὺ μείζονα τῶν εἰκασιῶν τοῦ Σπὴκ, σχεδὸν ἴσην τῆς Βικτωρίας Νυάνζας, καί τοι στενωτέραν ταύτης, καὶ ὠνόμασεν αὐτὴν Ἀλβέρτειον Νυάνζαν. Τῷ ὄντι δὲ ὁ Νεῖλος διέρχεται καὶ ταύτης τὴν βορειοτάτην ἄκραν, καταβαίνων ἀπὸ τῆς Βικτωρίας Νυάνζας.

Ὁ Βάκερ ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Οὐνιγιόρου τὴν 17 νοεμβρίου 1864, ἐπιστρέφων εἰς Κοντοκόρον καὶ συναποφέρων τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι ἡ μὲν λίμνη Βικτωρία (ἡ ἄνω Νυάνζα), κειμένη εἰς ὕψος 4,000 ποδῶν ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης, χύνει ἐν τῇ Ἀλβερτείῳ (Κάτω Νυάνζᾳ) τὰ ὕδατα ὅλων τῶν ῥυάκων ὅσοι συμβάλλουσιν εἰς αὐτήν· ἡ δὲ Ἀλβέρτειος λίμνη εἶναι ἡ γενικὴ δεξαμενὴ τῶν ὑδάτων τῆς ὑπὸ τὸν ἰσημερινὸν κεντρικῆς Ἀφρικῆς· ὥστε ὁ Πτολεμαῖος, λέγων ὅτι ὁ Νεῖλος ἐξήρχετο ἐκ δύο λιμνῶν ἐν αἷς συνεβάλλοντο τὰ ὕδατα τῶν χιονοσκεπῶν ὀρέων τῆς Αἰθιοπίας, εἶπεν ἀλήθειαν, μόνον κατὰ τὰ λεπτομερέστερα ἀπατηθείς.

Ἐν τῷ Νείλῳ, κατερχομένῳ εἰς Αἴγυπτον, συμβάλλουσι ῥύακες σημαντικοί· ἀριστερόθεν μὲν ὁ Γὲ καὶ ὁ Βαχρελγαζὰλ, δεξιόθεν δὲ ὁ Ἀσούας, ὁ Σοπάτης, καὶ μετ' αὐτοὺς ὁ Κυανοῦς Νεῖλος (ἄλλως Βαχρελαζὲκ καλούμενος) καὶ ὁ Ἀτπάρας, ἀβυσσινοὶ ῥύακες, ὧν ἡ περισσεία ἐπιφέρει τὴν πλημμύραν τοῦ Νείλου ἐν Νουβίᾳ τε καὶ ἐν Αἰγύπτῳ.

Ὁ Βάκερ (Samuel Baker) ἀφίχθη εἰς Χαρτούμην τὴν 5 μαΐου 1865 (ἔνθα ἔμαθε τὸν θάνατον τοῦ δυστυχοῦς Σπὴκ), καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀφίκετο μετὰ τῆς ἀνδρείας συζύγου του σῶος καὶ ὑγιὴς εἰς Κάϊρον. Κατ' αὐτὰς δὲ ἀνέγνωμεν εἰς τὰς ἀγγλικὰς ἐφημερίδας ἐπιστολὴν ἐξ Ἀλεξανδρείας τῆς Αἰγύπτου, ἀναγγέλλουσαν νέαν ἐκστρατείαν τοῦ αὐτοῦ τούτου περιηγητοῦ πρὸς τὸ ἐνδότερον τῆς Ἀφρικῆς, καὶ ἰδοὺ ἀπόσπασμα τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, χρονολογουμένης τὴν 9 ὀκτωβρίου.

«Νῦν ὁ σὶρ Σαμουὴλ Βάκερ παραλαμβάνει τακτικὸν στρατὸν ἐκ 2,000 ἀνδρῶν τοῦ αἰγυπτιακοῦ πεζικοῦ, 250 βασιβοζούκων, καὶ τριῶν κανονοστοιχιῶν, πρὸς δὲ καὶ 400 καμήλους φερούσας παντοῖα ἐμπορεύματα χρησιμεύσοντα εἰς ἀνταλλαγὰς μετὰ τῶν αὐτοχθόνων. Ἤδη ἀνεχώρησεν ὁ στρατὸς οὗτος πρὸς τὴν Χαρτούμην κατὰ μικρὰ ἀποσπάσματα. Πρὸς τούτοις δὲ ἀπέπλευσε πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐκ Καΐρου, λήγοντος τοῦ παρελθόντος αὐγούστου, στολίσκος ἐξ 7 μικρῶν ἀτμοπλόων καὶ 35 μεγάλων ἱστιοφόρων. Ὁ στολίσκος οὗτος ἀνέβη ἤδη τὸν καταῤῥάκτην τῆς Δογγόλας κατευθυνόμενος εἰς Χαρτούμην, ἵνα ἐκεῖθεν παραλάβῃ τὸν στρατὸν καὶ μεταφέρῃ αὐτὸν εἰς Κοντοκόρον διὰ τοῦ Νείλου. Ὁ Βάκερ κέκτηται φερμάνιον ἀπονέμον αὐτῷ τὸν τίτλον «γενικοῦ κυβερνήτου πασῶν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς κεντρικῆς Ἀφρικῆς, ὅσας κατορθώσῃ νὰ προσαρτήσῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον», προχωρεῖ δὲ καὶ οὗτος ἀλλαχόθεν, συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς συζύγου του καί τινος ἀνεψιοῦ του, καὶ κομίζων καὶ ἄλλα ὅπλα, ἐν οἷς καὶ ὀρεινὰ πυροβόλα. Τέλος, ἀναπλέει μετ' αὐτοῦ τὸν Νεῖλον καὶ ἄγγλος τις ἀρχιμηχανικὸς μετὰ ἓξ μηχανικῶν, Ἄγγλων καὶ τούτων, ἐπιβαινόντων δύο σιδηρᾶ ἀτμόπλοα, ἀποσυνθέμενα χρείας τυχούσης καὶ πάλιν συντιθέμενα.»

Ὥστε αἱ Αὐτῶν Μεγαλειότητες, Καμράσης, Ἰμπέζας, Ῥουμανίκας, Σουβαρόρας καὶ συντροφία θὰ αἰσθανθῶσιν ἐντὸς ὀλίγου ὅτι ἄλλοι εἶναι οἱ κραταιοὶ τῆς γῆς, καὶ ὅτι ἐπέπρωτο νὰ διαλυθῇ ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ ἡ προαιώνιος σκαιὰ βασιλεία των.

ΒΥΡΣΟΔΕΨΕΙΟΝ.

Ἡ λέξις βυρσοδεψεῖον κατέστη σήμερον κοινὴ ἐν Ἑλλάδι, μάλιστα δ'ἐν τῇ νήσῳ Σύρῳ, ὅπου ηὐδοκίμησεν αὕτη ἡ βιομηχανία. Ἐρώτησον ἐκεῖ τὸν τυχόντα, τί ἐστι βυρσοδεψεῖον; θα σοὶ ἀποκριθῇ· «Κατάστημα ὅπου κατασκευάζονται πετσιά.»

Ἀλλ'ὁ αὐτὸς ὅστις γινώσκει τί σημαίνει βυρσοδεψεῖον, ἀγνοεῖ πῶς λέγονται τὰ πετσιὰ εἰς τὴν γλῶσσάν του.

Ἐρωτᾷς,—Καὶ τί σημαίνει πετσιά;

Σὲ βλέπει ὁ ἐρωτώμενος ἐν ἀπορίᾳ, σκωπτικῶς πως μάλιστα, διὰ τὴν τηλικαύτην σου ἄγνοιαν, ἣν ἐννοεῖ ὡς ἐπιτετηδευμένην.

—Πετσιά! . . . νὰ, αὐτὰ ὅπου πατεῖς εἰς τὰ ὑποδήματά σου.

—Βύρσας λέγε, ἀναλφάβητε, ἡ σκύτη, ἂν θέλῃς· ὄχι πετσιά!

Καὶ ὅμως, ἂς ἐξακολουθεῖ νὰ λέγεται πετσὶ τὸ σκῦτος, καὶ ἂς διωρθοῦτο ταχύτερον ἄλλο τι ἀσυγκρίτως σπουδαιότερον τῆς γλώσσης· —τὰ ἤθη· — αὐτὸ τοῦτο, ὅπερ ὁ Θ. Ζαήμης ἀπεκάλεσεν ἐσχάτως ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς ἠθικοποίησιν, ἐννοῶν βεβαίως τὸ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων λεγόμενον ἐλευθέρα ἀγωγὴ, πολιτικὴ ἀρετὴ, διὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς ὁποίας ἀγόμεθα σήμερον κατὰ σκοπέλων.

Ταύτην τὴν ἔλλειψιν βλέπουσιν ὅλοι· ὅλοι ἀκούοντες τοῦτο κατανεύουσιν· ἀλλὰ τὸ κακὸν εἶναι ὅτι οὐδεὶς τῶν εὐχομένων τὴν ἀνόρθωσιν τῶν πολιτικῶν ἠθῶν ἀνορθοῦται αὐτὸς πρῶτος. Ἀληθῶς δὲ δὲν εἶναι καὶ εὔκολος ἡ ἀνόρθωσις, ὅταν ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων ἔμαθέ τις νὰ συγκύπτῃ. Καὶ ἐπειδὴ ἀφετηρίαν τοῦ παρόντος λόγου ἐλάβομεν τὸ βυρσοδεψεῖον, δότε εἰπεῖν, ὅτι οἱ βυρσοδέψαι τῆς Γαλλίας συνειθίζουν νὰ λέγωσιν, ὅτι πρὸς κατασκευὴν καλῶν βυρσῶν χρειάζεται τὰν (βυρσοδεψικὴ κόνις, — tan) καὶ τὰν (καιρὸς, —temps)· ἡμῶν δὲ τὰ πολιτικὰ ἤθη, οὔτε τῆς μορφώσεως τῆς ἀπαιτουμένης ἔτυχον μέχρι τοῦδε, οὔτε τοῦ καιροῦ τοῦ δέοντος, ὡς φαίνεται.

Καὶ ἂν οὕτως ἔχῃ, ὀρθῶς λοιπὸν εἶπεν ὁ ποιητὴς,

. . . . . .

Οἱ νῦν θεσμοὶ ἂς κρυβῶσιν, ὡς μετ' αἰῶνα καλοί.

Ὅτ'ἦσαν ἄωροι, τοῦτο ἀείποτε ἀπεδείχθη·
ὁ μαθητὴς εἰς τὰ ἄκρα τῶν μαθημάτων προήχθη,
πρὶν διδαχθῇ καὶ ἑκμάθῃ στοιχεῖα γραμματικῆς.
Οὕτως, ἀνδρῶν ἀναξίων ἐκθεραπεύων τὸν τύφον, [φον,
τούτους καλεῖ ὡς σωτῆρας κ'εἰς τούτους δίδει τὴν ψῆ-
ἐξῆς τρεβλοῦνται κ'ἡ πόλις, κ'αἱ βάσεις τῆς ἠθικῆς.

Ἐλευθερία, ἰσότης, αἱ ἀνταμείψεις αἱ θεῖαι,
εἶναι οὐράνια δῶρα, εἶναι μεγάλαι ἀξίαι
ἐκ τῶν λαῶν ἀπαιτοῦσαι διαγωγὴν ἀγαθήν·
χρηστοὺς γονεῖς καὶ συζύγους, σεβας, φιλόνομον βίον,
ἄνδρας πονοῦντας, πολίτας καὶ τῶν χρεῶν τῶν ἰδίων
καὶ τῶν ἰδίων δικαίων ἔχοντας γνῶσιν ὀρθήν.

Γραπτὸς θεσμὸς οἱοσδήποτ'οὐδέποτε καταστήσει
ἔθνη, λαοὺς ἐλευθέρους, ἂν δὲν πλασθῇ καὶ βλαστήσῃ
καθ'ὑψηλόν τινα τύπον πρῶτον ὁ βίος αὐτῶν.
Τὸν τύπον τοῦτον μιμεῖται, κατὰ σοφήν τινα ῥῆσιν,
ὁ βαίνων ἀπαρεγκλίτως τὴν εὐθυτάτην καὶ ἴσην,
κ'ἐξουσιάζων εὐρώστως, κ'Ἔχων αὐτὸς ἑαυτόν.

Οὗτος ὁ ὅρος ἐν ὅσῳ δὲν ἐκπληροῦται γενναίως,
ἐλευθερία, ἰσότης, αὗται αἱ λέξεις ματαίως
εἰς τ'ἄνω τῶν Συνταγμάτων διατηροῦνται γραπταί[1].

. . . . . .

ΠΟΘΕΝ Η ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ
ΕΙΣ ΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΖΗΝ.

(Ἴδε σελ. 299 καὶ 310. — Συνέχεια καὶ τέλος.)

Δὲν διατεινόμεθα ὅτι οὐδόλως ἐπενεργοῦν τὰ πολύτιμα μέταλλα ἐπὶ τῆς μεταβολῆς τῶν τιμῶν τῶν πραγμάτων· τοὐναντίον, ἐπενεργοῦν τὰ μέγιστα, ἀλλὰ δι'ὁδῶν ἄλλων παρὰ τὰς ὑποτιθεμένας. Ἐπενήργησαν καὶ ταῦτα ὡς ὁ σιδηρόδρομος καὶ ὁ ἠλεκτρικὸς τηλέγραφος, καὶ ὡς ὅλαι αἱ μεγάλαι ἀνακαλύψεις. Εἶναι φανερὸν ὅτι, ἄνευ τῆς συνεισφορᾶς τῆς Καλιφορνίας καὶ τῆς Αὐστραλίας, δὲν θὰ ἐβλέπομεν τὰς τιμὰς μεταβαλλομένας ὡς μετεβλήθησαν· τὰς μὲν ἐδωδίμων τινῶν ἀνυψωθείσας μέχρι 90 τοῖς 100, τοὺς δὲ μισθοὺς ἀπὸ 25 μέχρι 30 τοῖς 100. Διατί; Διότι δὲν θὰ ἐγίνετο ἡ αὐτὴ ἀνάπτυξις ἐν τῷ δημοσίῳ πλούτῳ. Θέλουσί τινες νὰ θεωρῶσι τὰ πολύτιμα μέταλλα ὡς ὄργανα κυκλοφορίας, ὡς μέσα ἀνταλλαγῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἐπιζήμια· εἰκάζουσιν ὅτι ἔχομεν ἱκανὰ, καὶ ὅτι πᾶσα προσθήκη ὑπερβαίνουσα τὴν ἀναπλήρωσιν τῶν φθειρομένων ἢ χανομένων εἶναι κακὸν μᾶλλον ἢ καλόν. Τὰ πολύτιμα μέταλλα εἶναι ἄλλο τι ἢ ὄργανα κυκλοφορίας· εἶναι τὰ ἐλατήρια καὶ συγχρόνως τὰ διακομιστήρια τοῦ πλούτου, χρησιμεύοντα πρός τε τὴν παραγωγὴν αὐτοῦ καὶ τὴν ἀνταλλαγήν. Συμβαίνει καὶ ἐν αὐτοῖς, ὅ,τι συμβαίνει προκειμένου περὶ ἀνοίξεως νέων δρόμων ἐμπορίου. Ὅσοι καὶ ἂν ἀνοιχθῶσι τοιοῦτοι δρόμοι, ποτὲ δὲν εἶναι περιττοί· ἡ δραστηριότης τοῦ ἀνθρώπου, ἐκτεινομένη, τοὺς πληροῖ ὅλους τάχιστα· ὥστε πάλιν καθίστανται ἀνεπαρκεῖς. Τίς προέλεγεν, ὅτε ἤρχισαν νὰ κατασκευάζωνται σιδηρόδρομοι, ὅτι θὰ ἐλάμβανον τηλικαύτην ἀνάπτυξιν; Τίς ἐμάντευε τότε ὅτι θὰ ἐδεκαπλασιάζοντο, θὰ ἑκατονταπλασιάζοντο μάλιστα, τόσον ταχέως αἱ διαμετακομίσεις, καὶ ὅτι ἐντὸς ὀλίγου αἱ ἀποθῆκαι τῶν σιδηροδρόμων δὲν θὰ ἐχώρουν τὸ πλῆθος τῶν ἐμπορευμάτων; Τὸ αὐτὸ τοῦτο λοιπὸν συμβαίνει καὶ εἰς τὸ νόμισμα. Ὅσον καὶ ἂν ἀφθονήσῃ ὁ χρυσὸς, θὰ εὑρῇ πάντοτε χρῆσιν, καὶ ὅσος καὶ ἂν ἔρχεται, τόσην θὰ εὑρίσκῃ ἐμπορικὴν χρείαν ἀπορροφῶσαν αὐτόν.

Ἕτερός τις οἰκονομολόγος διακεκριμένος, Ἄγγλος καὶ οὗτος (Cliffe Leslie), ἔκρινεν ὀρθότερον περὶ τοῦ πράγματος. Οὗτος ἀπέδειξεν, ὅτι αἱ εἰς τὰς τιμὰς τῶν πραγμάτων μεταβολαὶ προέρχονται μᾶλλον

(1) Ἕλληνες καὶ Ἑλλαδῖται.—Αἱ ἰδέαι αὗται θὰ λάβωσι μείζονα βαρύτητα, ἐὰν προσείπωμεν ἐνταῦθα ὅτι ἀνήκουσιν εἰς πεφημισμένον συγγραφέα τῆς Γαλλίας, τὸν Michel Chevalier, προσθέτοντα ἐν τέλει τὰ ἑξῆς· «Les sociétés où ce programme n'est pas observé sont forcées de chercher un asile sous la dégradante égide du despotisme, quoique cet asile doive tôt ou tard se changer en tombeau.» Ἀέξει; ὑπηρόταται· ἀφίνομεν τὴν μετάφρασιν αὐτῶν εἰς ἄλλους.

ἐκ τῆς εὐκολίας τῶν συγκοινωνιῶν ἢ ἐκ τῆς ἐλαττώσεως τῆς ἀξίας τῶν πολυτίμων μετάλλων. Μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς, αἱ πόλεις, ἤτοι τὰ μεγάλα βιομηχανικὰ κέντρα, ἠσθάνθησαν μᾶλλον τὸ ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ χρηματικοῦ ἀποτέλεσμα· καὶ ἐννοεῖται· ἐπειδὴ μόνον ἐκεῖ εὕρισκε χρῆσιν· καὶ ἐπειδὴ ἡ χρῆσις αὕτη κατήντα ἐπὶ τέλους ζενὴ, προέκυψε σπουδαία ἀνατίμησις εἰς τὰ πράγματα. Δὲν συνέβη ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς· ἀλλὰ σήμερον, ἐν Γαλλίᾳ ἡ τιμὴ τοῦ σίτου καταντᾷ σχεδὸν ἡ αὐτὴ εἴς τε τοὺς ἀγροὺς καὶ εἰς τὰς πόλεις. Πόθεν προέρχεται τοῦτο; Ἐκ τῶν πολυτίμων μετάλλων; Ὄχι ποσῶς· ἀλλ' ἐκ τῶν σιδηροδρόμων· ἐκ τῆς εὐκολίας τοῦ συγκοινωνεῖν. Ἅμα ὡς εἰσδύσῃ εἴς τινα ἐπαρχίαν ὁ σιδηρόδρομος, τὰ πράγματα ἀνατιμῶνται, ἐξισοῦνται αἱ τιμαί των πρὸς τὰς τῆς πλησιεστέρας ἐπαρχίας· πρὸς τὰς τῶν χωρῶν ἐν αἷς εὑρίσκουσιν ἀνάλωσιν. Αὕτη ἡ δοκιμὴ γίνεται καθ' ἑκάστην· οἱ σιδηρόδρομοι καὶ τὰ ἀτμόπλοα εἶναι ἐν τῇ παρούσῃ ἐποχῇ οἱ μεγάλοι ῥυθμισταὶ καὶ ζαθμισταὶ τῶν τιμῶν τῶν πραγμάτων.

Ἕνα καιρὸν, οἱ ἀγροὶ οἱ πέριξ μιᾶς οἱαζδήποτε μεγαλοπόλεως εἶχον τὸ μονοπώλιον τοῦ ἐφοδιάζειν αὐτήν· ἡ πρωτεύουσα ἐζήτει τὰ ἀναγκαῖα μέχρις ἀποστάσεως 25 ἕως 30 λευγῶν· παρέκει νὰ ἐκτείνῃ τὴν ἐκζήτησιν δὲν ἐσύμφερεν, ἕνεκα τῆς βαρύτητος τῶν ἀγωγίων καὶ τοῦ δυσκόλου τῆς συγκοινωνίας. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ καλλιεργήσιμος γῆ πέριξ τῆς μεγαλοπόλεως εἶχε τιμὴν ἀνωτέραν τῆς ἀλλαχόσε· ἀλλ' ἀφ' ὅτου ἐγένοντο οἱ σιδηρόδρομοι, τὸ μονοπώλιον ἐκεῖνο ἔπαυσε· κατελύθη τὸ προνόμιον ἐκεῖνο τῶν γειτνιαζόντων εἰς τὰς μεγαλοπόλεις ἀγρῶν, διότι αὗται προμηθεύονται τὰ ἀναγκαῖα ἐδώδιμα πανταχόθεν, ἐξ ἀποζάσεως ἑκατὸν, ὡς καὶ ἐξ ἀποστάσεως μόνον εἰκοσιπέντε λευγῶν. Βλέπομεν ἐρχόμενα εἰς Παρισίους ἐκ τῶν ἀπωτάτων τόπων, ὄχι μόνον κρέας καὶ τινα προφαντὰ, ἀλλὰ καὶ χλωρὰ ὄσπρια καὶ ὀπώρας. Τὸ μόνον ἐμπόδιον εἶναι τὸ βάρος τῶν ἀγωγίων, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ταῦτα ἐλαττοῦνται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, διά τε τὰ μεγάλα μέσα τῶν σιδηροδρόμων καὶ ἕνεκα τῆς εὐστοχίας τῶν διευθυνόντων αὐτοὺς, τροποποιούντων τὰ ἀγώγια κατὰ τὸ εἶδος τῶν μεταφερομένων πραγμάτων, αἱ τιμαὶ τείνουσιν εἰς ἐξίσωσιν πανταχόσε· ὅπου μὲν ἦσαν ἤδη τὰ πράγματα λίαν ἀνατετιμημένα, οὐδεμίαν ἢ μικράν τινα προσκτῶσιν ἀνατίμησιν, ὅπου δὲ ἦσαν λίαν ὑποτετιμημένα, ἀνατιμῶνται πολύ.

Ἐν συντόμῳ, δὲν ἀρνούμεθα ὅτι τὰ πράγματα ἐν γένει ἀνετιμήθησαν· πιστεύομεν ὅτι τοῦτο συνέβη ἀπὸ τοῦ 1850 κατ' ἀναλογίαν πολὺ μείζονα ἢ πρίν· πιστεύομεν δὲ καὶ ὅτι ἐν μέρει προῆλθεν ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῶν χρυσωρυχείων, ὄχι ὅμως διότι ἐμειώθη ἡ ἀξία τῶν πολυτίμων μετάλλων, ἀλλὰ διότι ἡ αὔξησις αὐτῶν ἐπεξέτεινε τὰς ἐπιχειρήσεις, ἀνέπτυξε τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν κοινωνικὴν κίνησιν, καὶ ηὔξησε τὴν κοινὴν εὐζωΐαν. Ἡ διαφορὰ εἶναι οὐσιώδης· διότι ἂν ἡ ἀνατίμησις προέρχεται ἐκ τῆς ἀναπτύξεως τῆς κοινῆς εὐζωΐας, ἤτοι ἐκ τῆς μείζονος ζητήσεως τῶν αὐτῶν πραγμάτων, τοῦτο εἶναι καλόν· σημαίνει ὅτι τὸ πλῆθος πλουτεῖ, ἔχει χρείαν πλειόνων πραγμάτων, δηλαδὴ ζῇ ἐν πλείονι ἀνέσει· ἐνῷ, ἂν τοὐναντίον προέρχεται ἐκ τοῦ ἐξευτελισμοῦ τοῦ νομίσματος, διαζρέφονται τὰ πάντα· γενικὴ δὲ ἡ ἀμηχανία· ἀποροῦ τις εἰς τί πλέον νὰ ζηριχθῇ· ὁ χρεώστης ἀπαλλάττεται ἀποδίδων ἥττονα τῶν ὅσα ἔλαβεν, ὁ δανειστὴς ὑφίζαται ζημίαν ἄδικον· ἀπαιτεῖται δὲ χρόνος μακρὸς ἕως οὗ ἀποκαταστηθῶσι νέαι ἀναλογίαι ἀπέναντι τοῦ ἐξευτελισμοῦ τοῦ νομίσματος. Ἐν τῇ πρώτῃ ὑποθέσει, πάλιν μὲν συμβαίνει σύγχυσις, ὄχι ὅμως διότι ὁ χρεώστης πληρόνει ἥττονα τῶν ὅσα ὀφείλει ἢ ἔλαβε· τὸ ἀργύριον ἔχει ὅπερ ἀποδίδει πάντοτε ἐν ἑαυτῷ ἀκριβῶς τὴν αὐτὴν ἀξίαν· μόνον δὲ μετεβλήθη ἡ τιμὴ τῶν πλείστων πραγμάτων, ἐπειδὴ ἐγένετο πρόοδος ἐν τῷ δημοσίῳ πλούτῳ. Τίς δύναται διὰ τοῦτο νὰ μεψιμοιροῖ; Οἱ ὀκνηροὶ καὶ οἱ κτηματίαι. Οὐδεὶς πταίει εἰς τοὺς ὀκνηρούς· ἃς δίδωσι δίκην τοῦ ἰδίου των πταίσματος· ἡ δημοκρατικὴ κοινωνία καθίσταται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὥς τις κυψέλη, εἰς ἣν ἔχει ἕκαζος τὴν θέσιν του ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦ νὰ ἐργάζηται. Ἐργάζεσαι; εὑρίσκεσαι εἰς ἣν θέσιν εὑρίσκονται ὅλα· τὰ πράγματα ἀνατιμῶνται, ἀλλὰ καὶ οἱ μισθοὶ αὐξάνουσι, καὶ τὰ κέρδη αὐξάνουσι. Δὲν ἐργάζεσαι; φυσικῷ τῷ λόγῳ ἡ ἀνατίμησις τῶν ἀναγκαίων σοῦ ὑπεραίρει τὴν κεφαλήν. Περὶ δὲ τῶν κτηματιῶν, μάλιστα δὲ περὶ τῶν ὅσοι ἔχουσι σταθερὰς προσόδους, δὲν ἐννοοῦν οὗτοι βεβαίως ὅτι καὶ ἡ κοινωνία πρέπει νὰ μένῃ ζάσιμος, ἐπειδὴ εἶναι στάσιμον τὸ εἰσόδημά των. Ἀπόκειται εἰς αὐτοὺς νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὸ στάδιον τῆς γενικῆς ἐργασίας, καὶ δι' αὐτῆς ν' αὐξήσωσι τοὺς πόρους των. Ἐνὶ λόγῳ, δὲν πρέπει νὰ μεμψιμοιρῶμεν διὰ τὴν ἀνατίμησιν τῶν πραγμάτων, ἐὰν αὕτη ἦναι τεκμήριον εὐζωΐας καὶ οἰονεὶ δόξα τῆς φιλοπονίας· ἐνῷ, ἂν προήρχετο μόνον ἐξ ὑποτιμήσεως τοῦ νομίσματος, θὰ ἦτο τωόντι λυπηρά.

Ἀληθῶς· τίνες εἶναι σήμερον αἱ πλουσιώταται τῶν κοινῶν ὧν; Ἐκεῖναι ἔνθα τὰ πράγματα διάκεινται μᾶλλον ἀνατετιμημένα. Παρατηρήσατε τὴν Ἰταλίαν καὶ Ἱσπανίαν, ὅπου τὰ πάντα εὑρίσκονται εἰς εὐτελῆ τιμὴν, καὶ παρατηρήσατε τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ὁλλανδίαν, ὅπου τὰ πάντα εἶναι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ὑπερτετιμημένα.

Ὅσοι ἀσχάλλουσι κατὰ τῆς ἀνατιμήσεως τῶν πραγμάτων, ἔζω καὶ ὡς ἐμμέσου συνεπείας τῆς ἀφθονίας τῶν πολυτίμων μετάλλων, περιπίπτουσιν τὸ εἰς αὐτὸ ἁμάρτημα τῶν ἀμφισβητούντων τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἐμπορικῆς ἐλευθερίας, ὡς μὴ ἐπενεγκούσης τὴν ἐλπιζομένην εὐθηνίαν· ἂν ἡ εὐθηνία δὲν ἐπηκολούθησε τὴν ἐμπορικὴν ἐλευθερίαν, τοῦτο σημαίνει μάλιστα ὅτι ἡ ἐμπορικὴ ἐλευθερία ηὐδοκίμησεν· ὅτι αὐξήσασα τὸν δημόσιον πλοῦτον ἀνέπτυξε τὴν εὐζωΐαν ἑνὸς ἑκάστου καὶ ἐπλήθυνε τοὺς ἀναλωτάς. Τὸ περὶ μεγάλων ἢ μικρῶν τιμῶν ζήτημα εἶναι δευτέρου λόγου ἄξιον· τὸ δὲ οὐσιῶδες εἶναι νὰ ἴδωμεν ἂν διὰ τῆς αὐτῆς ἐργασίας δύναταί τις νὰ πορίζηται ὅσα καὶ ἄλλοτε, ἢ καὶ πλείονα ἐκείνων. Ἐξετάσετε λοιπὸν τί συνέβη ἀπὸ εἰκοσαετίας, καὶ θ' ἀποβάλετε πᾶσαν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν· θὰ ἴδητε ὅτι, καὶ μεθ' ὅσα ἂν λέγωνται, σήμερον εἴμεθα πολὺ πλουσιώτεροι ἢ πρὸ τοῦ 1848. Αἱ κατοικίαι εἶναι καθαριώτεραι καὶ εὐμαρέστεραι, ἡ τροφὴ καλητέρα, ἡ ἐνδυμασία μᾶλλον περιπεποιημένη, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἠθικὴ τάσις πασῶν τῶν κλάσεων ἀνυψώθη ἐπαισθητῶς· τόσον εἶναι βέβαιον ὅτι ὑπάρχει εἰς ὅλας τὰς προσόδους τῆς κοινωνίας στενός τις σύνδεσμος, καὶ ὅτι οἱ πλουτοῦντες ὑλικῶς ἀναπτύσσονται καὶ ἠθικῶς. Δὲν θὰ ἐβλέπομεν τὰ αὐτὰ ταῦτα ἀποτελέσματα, ἢ τοὐλάχιστον θὰ τὰ ἐβλέπομεν ἀσθενέστερα, ἂν ἡ ἀνατίμησις τῶν πραγμάτων ἐχρεωστεῖτο ἁπλῶς εἰς τὸν ἐξευτελισμὸν τοῦ ἀργύρου καὶ τοῦ χρυσοῦ.

(Revue des Deux Mondes.)

Μάτην ἤλπισα γαλήνην.

ΑΣΜΑΤΙΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ.

(Ἐποιήθη ὑπὸ Ἰ. Ἰ. Σκυλίσση, ἐπὶ τοῦ μέλους «Vien diletto» τοῦ μελοδράματος Puritani, ὑπὸ BELLINI.)

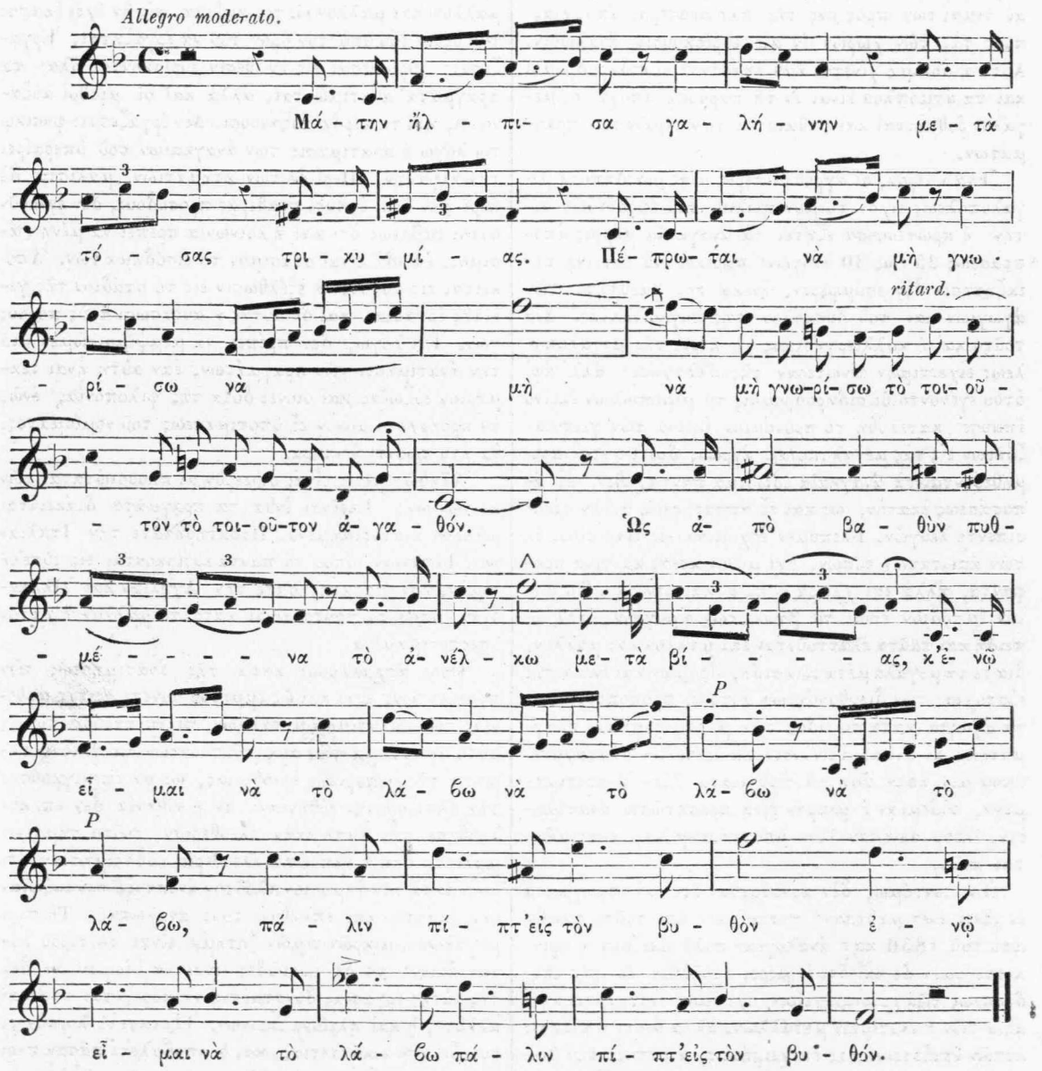

Μάτην ἤλπισα γαλήνην μετὰ τόσας τρικυμίας!
Πέπρωται νὰ μὴ γνωρίσω τὸ τοιοῦτο ἀγαθόν.
Ὡς ἀπὸ βαθὺν πυθμένα τὸ ἀνέλκω μετὰ βίας,
καὶ ἐγγὺς τοῦ νὰ τὸ λάβω, πάλιν πίπτ'εἰς τὸν βυθόν.

Ἐξεμέτρησα στενάζων ὅλα τ' ἀνθηρά μου ἔτη.
Πάντοτε τὸν νέον χρόνον περιμένω νὰ χαρῶ,
καὶ ἀπέκαμα ἐλπίζων, καὶ μωρῶς ἐλπίζω ἔτι
εἰς τὸ μέλλον ν' ἀνασάνω, καὶ γηράσκων προχωρῶ.

ΟΦΙΟΒΡΩΤΟΣ.---ΦΡΙΚΩΔΕΣ ΔΙΗΓΗΜΑ.

Λέγει κατ' αὐτὰς μία τῶν ἐφημερίδων τοῦ Νεοβοράκου, ὅτι εἷς τῶν ἀνδρῶν τοῦ στρατοῦ ὅστις ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σχέρμανον ἐπεχείρησε τὴν διὰ τῶν ἐπαναστατημένων νοτίων πολιτειῶν μακρὰν καὶ ἐπίμοχθον ὁδοιπορίαν ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ Μισσισίπου ποταμοῦ μέχρι τῆς Σβάννης, κατέστη θεατὴς φρικώδους τινὸς πράγματος, τὸ ὁποῖον καὶ διηγεῖται ὧδέ πως.

«. . . Ὅλην ἐκείνην τὴν ἡμέραν ὡδεύσαμεν ὑπὸ φλογερὸν ἥλιον, πνιγόμενοι ὑπὸ νεφῶν κονιορτοῦ σκοτούντων τὴν ἀτμοσφαῖραν. Ἐπροβαίναμεν ὅμως στηριζόμενοι ὑπὸ τῆς καρτερίας τοῦ γενναίου ἡμῶν στρατηγοῦ, οὗτινος τὸ θάρρος μεταδιδόμενον εἰς ἕκαστον στρατιώτην, μᾶς ἐνεψύχωνε. Διὰ νὰ σχηματίσῃ τις ἰδέαν περὶ τῆς καταστάσεως ἐκείνης τῶν συστρατιωτῶν μου, ἀρκεῖ νὰ περιγράψω ἰδίως τὴν ἐμήν. Εἶχον τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς μου σχισμένον πολλαχοῦ καὶ ἐσπιλωμένον· τὸ γένειον φρυγανῶδες ὡς καὶ τὴν κόμην μου, ἣν πρὸ πολλοῦ δὲν ἐκτένισα καὶ ἔγεμε βδελυρῶν ζωϋφίων. Τὰ ὄμματά μου ἦσαν κατακεκαυμένα ἐκ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, καὶ αἱ μήνιγγές μου συνεσπῶντο ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ. Τὸ βάρος τοῦ σάκκου μοῦ κατέκοπτε τοὺς ὤμους· εἶχα καὶ τὸ τυφέκιόν μου ἐπ' αὐτοῦ. Τὸ αἷμα ἐκυκλοφόρει ἐντὸς τοῦ σώματός μου ὡς πῦρ, ἀπὸ τοῦ μετώπου μέχρι τῶν ποδῶν, καὶ τούτων καθημαγμένων ἐκ τῆς μακρᾶς ὁδοιπορίας.

Ὁμοίως εἶχον οἰκτρῶς καὶ οἱ δυστυχεῖς συστρατιῶταί μου· πολλοὶ μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἔπιπτον καθ' ὁδὸν νεκροί, ἔκ τε τοῦ προσηλιασμοῦ καὶ τοῦ ὑπερμέτρου κόπου. Διηρχόμεθα ἐνίοτε δάσος τι, καὶ πόσον ἐπεθυμοῦμεν ν' ἀναπαυθῶμεν εἰς τὴν σκιάν του! Ἔπειτα ἐξηρχόμεθα εἰς μεγάλην τινὰ πεδιάδα, ἐκεῖ δὲ ἀπηντῶμεν ἕλος τι, ὅπου πλήθη ἑρπετῶν κολυμβόντων ἀνέτεινον ὑπεράνω τοῦ ὕδατος τὴν εἰδεχθῆ κεφαλήν των, διὰ ν' ἀναπνεύσωσι τὰ πέριξ μιάσματα. Ἐκ διαλειμμάτων, ἐβλέπομεν παχύν τινα ὄφιν μέλανα, ἢ ἔχιδνάν τινα ἑρπύζουσαν διὰ τῶν θάμνων, ἢ, πλησιάζοντες πρὸς τέλμα τι σχεδὸν ἀπεξηραμμένον, ἀπηντῶμεν φοβερόν τινα ὄφιν σαλεύοντα τὰς σιαγόνας του καὶ βάλλοντα συριγμὸν ὀξὺν, ὡς φοβερισμὸν πρὸς τοὺς ξένους οἵτινες ἦλθον νὰ διαταράξωσι τὸ κράτος του.

Ἀλλ' ἡμεῖς ἐπροβαίνομεν ἀδιακόπως. Ὁ στρατηγὸς Σχέρμανος ἐπροχώρει πρὸς τὸν Ὠκεανὸν νικηφόρος, καὶ οὔτε ἕλη, οὔτε δρυμῶνες, οὔτε ὄρη ἢ πεδιάδες τὸν ἐκώλυον.

Ληγούσης τῆς ἡμέρας ἣν ἀνέφερον ἀρχόμενος τῆς διηγήσεώς μου ταύτης, πολλοὶ ἄνδρες ἐκ τῶν τῆς ἡμετέρας μοίρας εἶχον μείνει ὀπίσω, καὶ ἐγὼ μετ' αὐτῶν. Δὲν εἶχον πλέον πόδας νὰ περιπατήσω, καὶ ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς εὑρέθην εἰς ἀπόστασιν δύο ἢ τριῶν μιλίων ἀπὸ τοῦ στρατοῦ, ἀνίκανος νὰ προβῶ περαιτέρω. Φοβούμενος μὴ προσβληθῶ ὑπὸ τῶν θηρίων ἢ τῶν ἑρπετῶν ἐὰν ἐκοιμώμην κατὰ γῆς, ἐπροσπάθησα νὰ προχωρήσω μέχρι μικροῦ τινος δάσους, ὀλίγον ἀπέχοντος, καὶ πιὼν ὀλίγους σταλαγμοὺς βραν-δείου οἰνοπνεύματος, σωζομένους ἐντὸς τοῦ καδίσκου μου, κατώρθωσα ν' ἀναβῶ εἰς μέγα τι δένδρον ἐγγὺς τοῦ δρόμου· παρέκει ἔκειτο ἕλός τι πλῆρες βρύλλων, καὶ λάκκοι ἀκινήτων ὑδάτων. Ἐσήριξα τὸ σῶμά μου μεταξὺ τῶν κλάδων τοῦ δένδρου, καὶ λαβὼν πᾶσαν δυνατὴν προφύλαξιν διὰ νὰ μὴ πέσω, ἐδοκίμασα νὰ κοιμηθῶ. Δὲν μ' ἤρχετο κατ' ἀρχὰς ὕπνος· ἤμην ἀνήσυχος· ἀλλ' ἀφοῦ ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατηυνάσθησαν ὅλαι μου αἱ αἰσθήσεις, ἐκλείσθησαν καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ μὲ περιέχυσεν ὁ ὕπνος, γλυκὺς καὶ ἐπανορθωτικός.

Εἶχον κοιμηθῆ τρεῖς καὶ ἴσως τέσσαρας ὥρας, ὅτε ἐξύπνησα ἀκούσας ἀναδιδομένας ἐκ τῆς ῥίζης τοῦ δένδρου μου φωνὰς ἀνθρώπου δεινῶς πάσχοντος. Τρίβω τοὺς ὀφθαλμούς, παρατηρῶ πρὸς τὰ κάτω, καὶ τί νὰ ἴδω! τρομερὸν θέαμα, τὸ ὁποῖον ἕως σήμερον ἀναπολῶν φρίττω. Ἐκεῖ, εἰς τὴν ῥίζαν τοῦ δένδρου ἔκειτο εἷς τῶν συστρατιωτῶν μου, καταφαγωθεὶς ἔτι ζῶν ὑπὸ τῶν ὄφεων. Εἰκάζω ὅτι ἐπειράθη καὶ αὐτὸς ν' ἀναβῇ εἰς τὸ δένδρον, ἀλλ' ἔπεσε χαμαὶ, ὡς ἀτονήσας ἐκ τῆς ἐκλείψεως τῶν δυνάμεων.

Τὸ θέαμα ἐκεῖνο δὲν λησμονεῖται. Ἦτο πανσέληνος καὶ διέκρινον καλῶς τὰ πάντα περὶ ἐμὲ ὡς ἐν ἡμέρᾳ· αἱ ἀκτῖνες τῆς σελήνης ἀντανεκλῶντο εἰς τὰ νερὰ τοῦ ἕλους, μυρμηκίζοντα ἐκ τῶν ἐν αὐτῷ ἀεικινήτων ἑρπετῶν ἐκείνων. Ἤρχοντο δὲ ταῦτα στιφηδὸν, ὄφεις ποικίλων χρωμάτων· ἦσαν πράσινοι, μέλανες, διάστικτοι, χαλκοειδεῖς· καί τινων μὲν ἡ κεφαλὴ ἦτο πεπατημένη καὶ ἐπιμήκης, ἄλλων δὲ λεπτὴ καὶ ὀξεῖα ὡς λόγχη. Εἶπον δὲ ὅλοι ὁμοῦ ἐπὶ τοῦ χόρτου, προσερχόμενοι εἰς τὴν βορὰν ἣν ἔβλεπον, καὶ ἡ οὐρά των ἐσείετο καὶ ἔστιλβεν ὑπὸ τὰς σεληναίας ἀκτῖνας. Ἔβλεπον ταῦτα, καὶ ὁ τρόμος μοῦ ἐπάγωνε τὸ αἷμα τῶν φλεβῶν.

Ὁ δύστηνος ἐκεῖνος στρατιώτης, ἀφοῦ ἠγωνίσθη εἰς τόσας μάχας, καὶ τόσα διέτρεξε μίλια, ἔκειτο ἐκεῖ ἐξηπλωμένος, ἡμίβρωτος, καὶ ὑπὸ τίνων θηρίων; ὑπὸ ἑρπετῶν! Πέντε ἢ ἓξ ἐκ τῶν μικροτέρων, μὴ ὑπερβαινόντων τὸ μῆκος βραχίονος, ἀλλὰ καὶ παχέων ὅσον ὁ βραχίων, κατεβίβρωσκον τὴν κεφαλήν του διὰ τῶν πλατειῶν σιαγόνων των· εἶχον σχίσει τὸ στρατιωτικὸν κάλυμμά της, καὶ ἐπροχώρησαν εἰς τὸν ἐγκέφαλον. Οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ τὰ ὦτα τοῦ ἀνθρώπου εἶχον ἤδη καταφαγωθῆ, καὶ ὅμως ἔβαλλεν ἔτι οἰμωγὰς ὁ ἄθλιος, καὶ ἐσπαράττετο ἀποδίδων τὴν ἐσχάτην πνοήν του. Μέγας τις πάμμελας ὄφις, μακρότερος ἀνθρωπίνου ἀναστήματος, εἶχεν εἰσδύσει διὰ τῶν φορεμάτων καὶ τῶν ἐντοσθίων τοῦ ἀθλίου στρατιώτου, νεκροῦ πλέον, μέχρις οὗ προέκυψεν ἐκ τοῦ στόματός του. Δέκα ἢ δώδεκα ἄλλοι τυῦ αὐτοῦ εἴδους κατήσθιον τὰς σάρκας τῶν ποδῶν του καὶ τῶν κνημῶν, ὡς γῦπες ἢ μᾶλλον δαίμονες τῆς κολάσεως.

Ἐνὶ λόγῳ, τὸ ἀνθρώπινον ἐκεῖνο σῶμα ἐσκεπάσθη ὑπὸ στρώματος ὄφεων βιβρωσκόντων αὐτὸ, ἑρπυζόντων, διολισθαινόντων, ἑλισσομένων καὶ συριζόντων. Οὐδὲν δύναταί τις νὰ φαντασθῇ φρικωδέστερον ἢ ἀηδέστερον. Πτῶμα ἐν καταστάσει σήψεως, διατετρυπημένον ὑπὸ μυριάδων σκωλήκων, δὲν διεγείρει χείρονα ταύτης βδελυγμίαν.

Ἐπειράθην νὰ μετακινήσω τὸ σῶμά μου, νὰ βάλω φωνήν τινα, ἀλλ' εἰς μάτην· τὰ μέλη μου ἦσαν παραλελυμένα ἐκ τρόμου καὶ ἐξ ἀνεκφράστου τινὸς ἀποσροφῆς. Ἔστρεψα τὸ τυφέκιόν μου πρὸς τὰ κάτω καὶ ἐπυροβόλησα ἐπὶ τοῦ σωροῦ ἐκείνου· τότε δὲ μέγας τις ὄφις, μεστὸς ἀνθρωπίνης σαρκὸς, ἐκυλίσθη ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦ συστρατιώτου μου, καὶ εἰς ἐπίμετρον τῆς φρίκης, οἱ ἄλλοι ἐχύθησαν πάραυτα διὰ νὰ καταφάγωσι καὶ τοῦτον, ἤδη κεκορεσμένον ἐκ κρέατος.

Ἀτελεύτητον μοὶ ἐφαίνετο τὸ πλῆθος τῶν ὄφεων, οἵτινες ἀδιακόπως ἤρχοντο ἔκ τε τοῦ ἕλους καὶ ἐκ τοῦ δάσους. Τοὺς ἤκουον συρίζοντας καὶ ἕρποντας, ἤκουον τὸν θόρυβόν των εἰς τὰ φύλλα καὶ τὰ ξηρὰ χόρτα, τὴν πορείαν των διὰ τῶν θάμνων, καὶ τὸν παφλασμόν των εἰς τὰ ὕδατα, καθόσον προσήρχοντο εἰς τὸ ἐλεεινὸν ἐκεῖνο θήραμα. Πάλιν ἐγέμισα τὸ ὅπλον μου, ἂν ὄχι πλέον διὰ νὰ ὠφελήσω κατά τι τὸν συνάδελφόν μου, ἀλλὰ τοὐλάχιστον διὰ νὰ τὸν ἐκδικήσω. Ἀπέκτεινα δὲ οὕτω καὶ ἄλλον ὄφιν, ὅστις ἀγκυλιόμενος ἐν ταῖς ἀγωνίαις τοῦ θανάτου, ἔστρεψε τὸν κίτρινον καὶ ὑαλώδη του ὀφθαλμὸν πρὸς ἐμὲ, καὶ μὲ εἶδε μανικὸς καὶ λυσσώδης.

Ἐν τούτοις, οἱ ἄλλοι ἐξηκολούθουν νὰ τρώγωσι· τὰ δὲ φορέματα τοῦ ἀνθρώπου, σχισθέντα, εἶχον ἀποσπασθῆ ἀπὸ τοῦ σώματος· τὸ αἷμά του ἐλείγετο ὑπὸ ἑκατοντάδος γλωσσῶν ψαλιδοειδῶν, ἕως οὗ δὲν ἔμεινε πλέον οὔτε ἴχνος σαρκὸς, καὶ τὰ ὀστᾶ ἀνεφάνησαν λευκὰ ὡς τὸ μάρμαρον ὑπὸ τοὺς ὀδόντας οἵτινες τὰ ἐξέδυσαν μέχρις ἐσχάτης ἰκμάδος. Ἡ τελευταία ἶς τῆς σαρκὸς, ἡ τελευταία ῥανὶς τοῦ αἵματος διεφιλονεικήθησαν, κατεβροχθίσθησαν, ἀπερροφήθησαν ὡς μεταξὺ πεινηλέων κυνῶν.

Παρετήρουν μετὰ συντριβῆς καρδίας ταύτην τὴν σκηνὴν, θέλων νὰ ἴδω τὸ τέλος της. Ἀφοῦ ἔφαγον οἱ ὄφεις τὸν ἄνθρωπον, καὶ πλέον δὲν εὕρισκόν τι ἐπὶ τοῦ σκελετοῦ, ἤρχισαν νὰ παλαίωσι μεταξύ των καὶ νὰ δάκνωνται, καὶ τότε μ' ἐκυρίευσε φόβος μήποτε προσέβαλλον καὶ ἐμὲ, ἂν μὲ ἀνεκάλυπτον. Ἐπὶ τῶν ἐκπυρσοκροτήσεών μου πολλοὶ ὀφθαλμοὶ εἶχον στραφῆ πρὸς ἐμὲ, ἀλλὰ τότε ἦσαν ἐνησχολημένοι εἰς τὴν πρόχειρον βοράν· τώρα δὲ εἷς τῶν μεγάλων ὄφεων, ὅλος μέλας, φέρων ἔτι εἰς τὸ στόμά του μακρὸν τμῆμα σαρκὸς καὶ καταπίνων αὐτὸ, προσεβλήθη ὑπὸ τῶν ἄλλων· θέλων οὗτος νὰ τοὺς ἀποφύγῃ, τρέχει πρὸς τὸν κορμὸν τοῦ δένδρου μου, τυλίσσεται περὶ αὐτὸν, καὶ ἀνέρχεται ἀκολουθούμενος ὑπὸ δέκα ἄλλων.

Διέτρεχον μέγιστον κίνδυνον· ὁ ἐχθρὸς μ' ἐπλησίασεν. Ἀνασπῶ πάραυτα τὸ ξίφος μου ἀπὸ τῆς θήκης, τὸ καταφέρω κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἑρπετοῦ, καὶ ἀποτέμνω αὐτὴν ἀπὸ τοῦ λοιποῦ σώματος καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ὄφις ἀνήρχετο εἰς τὸν κλῶνα ὅστις μὲ ὑπεστήριζεν· ἔπεσε δὲ τὸ θηρίον βαρέως ἐπὶ τῆς γῆς, συμπαρασύραν καὶ τοὺς ἄλλους ὄφεις, τοὺς ἀνελθόντας κατόπιν. Ἡ πρᾶξις αὕτη μ' ἔσωσε, διότι ἀπέτρεψε τὴν προσοχὴν τῶν ἑρπετῶν ἀπ' ἐμοῦ· τότε ἤρχισαν νὰ ἐπιστρέφωσι τὰ μὲν πρὸς τὰ ἕλη των, τὰ δὲ πρὸς τὸ δάσος, καὶ μετὰ χαρᾶς ἤκουσα τὸν παφλασμόν των, ἐμπιπτόντων πάλιν εἰς τὰ ὕδατα.

Ἡ σιωπὴ ἀποκατέστη· δὲν ἐτόλμων ὅμως νὰ καταβῶ ἀπὸ τοῦ δένδρου πρὸ τῆς αὐγῆς. Ἅμα δὲ ὡς ἐφάνη τὸ φῶς τοῦ ἡλίου εἰς τὸν ὁρίζοντα, βαλὼν καψίδα εἰς τὸ τυφέκιόν μου διὰ νὰ τὸ ἔχω ἕτοιμον, καὶ κρατήσας διὰ τῶν ὀδόντων τὸ ξίφος μου γυμνὸν, ἐπάτησα εἰς τὸ ἔδαφος ὅπου ἔκειντο τοῦ συστρατιώτου μου τὰ λευκὰ ὀστᾶ, καὶ τρέχων ἀνεχώρησα ἐκεῖθεν· διότι ὄχι μόνον δὲν ἀντεῖχεν ἡ ψυχή μου πρὸ τῶν θλιβερῶν ἐκείνων λειψάνων, ἀλλὰ καὶ μοὶ ἐφαίνετο ὅτι λεγεὼν ὄφεων μὲ κατεδίωκεν. Ἀπήντησα ἀκολούθως μίαν ἴλην ἱππικοῦ ἐξελθοῦσαν πρὸς ἀναζήτησιν τῶν στρατιωτῶν ὅσοι ἐβραδυπόρησαν ἢ ἔπεσον, καὶ οὕτως ἤχθην εἰς τὸ στρατόπεδον κακῶς ἔχων.

Πολλάκις διηγήθην εἰς τοὺς συστρατιώτας τὸ τοιοῦτον ἀδιακόπως ἤρχοντο ἔκ τε τοῦ ἕλους καὶ ἐκ τοῦ δάσους. Τοὺς ἤκουον συρίζοντας καὶ ἕρποντας, ἤκουον τὸν θόρυβόν των εἰς τὰ φύλλα καὶ τὰ ξηρὰ χόρτα, τὴν πορείαν των διὰ τῶν θάμνων, καὶ τὸν παφλασμόν των εἰς τὰ ὕδατα, καθόσον προσήρχοντο εἰς τὸ ἐλεεινὸν ἐκεῖνο θήραμα. Πάλιν ἐγέμισα τὸ ὅπλον μου, ἂν ὄχι πλέον διὰ νὰ ὠφελήσω κατά τι τὸν συνάδελφόν μου, ἀλλὰ τοὐλάχιστον διὰ νὰ τὸν ἐκδικήσω. Ἀπέκτεινα δὲ οὕτω καὶ ἄλλον ὄφιν, ὅστις ἀγκυλιόμενος ἐν ταῖς ἀγωνίαις τοῦ θανάτου, ἔστρεψε τὸν κίτρινον καὶ ὑαλώδη του ὀφθαλμὸν πρὸς ἐμὲ, καὶ μὲ εἶδε μανικὸς καὶ λυσσώδης.

Ἐν τούτοις, οἱ ἄλλοι ἐξηκολούθουν νὰ τρώγωσι· τὰ δὲ φορέματα τοῦ ἀνθρώπου, σχισθέντα, εἶχον ἀποσπασθῆ ἀπὸ τοῦ σώματος· τὸ αἷμά του ἐλείγετο ὑπὸ ἑκατοντάδος γλωσσῶν ψαλιδοειδῶν, ἕως οὗ δὲν ἔμεινε πλέον οὔτε ἴχνος σαρκὸς, καὶ τὰ ὀστᾶ ἀνεφάνησαν λευκὰ ὡς τὸ μάρμαρον ὑπὸ τοὺς ὀδόντας οἵτινες τὰ ἐξέδυσαν μέχρις ἐσχάτης ἰκμάδος. Ἡ τελευταία ἶς τῆς σαρκὸς, ἡ τελευταία ῥανὶς τοῦ αἵματος διεφιλονεικήθησαν, κατεβροχθίσθησαν, ἀπερροφήθησαν ὡς μεταξὺ πεινηλέων κυνῶν.

Παρετήρουν μετὰ συντριβῆς καρδίας ταύτην τὴν σκηνὴν, θέλων νὰ ἴδω τὸ τέλος της. Ἀφοῦ ἔφαγον οἱ ὄφεις τὸν ἄνθρωπον, καὶ πλέον δὲν εὕρισκόν τι ἐπὶ τοῦ σκελετοῦ, ἤρχισαν νὰ παλαίωσι μεταξύ των καὶ νὰ δάκνωνται, καὶ τότε μ' ἐκυρίευσε φόβος μήποτε προσέβαλλον καὶ ἐμὲ, ἂν μὲ ἀνεκάλυπτον. Ἐπὶ τῶν ἐκπυρσοκροτήσεών μου πολλοὶ ὀφθαλμοὶ εἶχον στραφῆ πρὸς ἐμὲ, ἀλλὰ τότε ἦσαν ἐνησχολημένοι εἰς τὴν πρόχειρον βοράν· τώρα δὲ εἷς τῶν μεγάλων ὄφεων, ὅλος μέλας, φέρων ἔτι εἰς τὸ στόμά του μακρὸν τμῆμα σαρκὸς καὶ καταπίνων αὐτὸ, προσεβλήθη ὑπὸ τῶν ἄλλων· θέλων οὗτος νὰ τοὺς ἀποφύγῃ, τρέχει πρὸς τὸν κορμὸν τοῦ δένδρου μου, τυλίσσεται περὶ αὐτὸν, καὶ ἀνέρχεται ἀκολουθούμενος ὑπὸ δέκα ἄλλων.

Διέτρεχον μέγιστον κίνδυνον· ὁ ἐχθρὸς μ' ἐπλησίασεν. Ἀνασπῶ πάραυτα τὸ ξίφος μου ἀπὸ τῆς θήκης, τὸ καταφέρω κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἑρπετοῦ, καὶ ἀποτέμνω αὐτὴν ἀπὸ τοῦ λοιποῦ σώματος καθ' ἣν στιγμὴν ὁ ὄφις ἀνήρχετο εἰς τὸν κλῶνα ὅστις μὲ ὑπεστήριζεν· ἔπεσε δὲ τὸ θηρίον βαρέως ἐπὶ τῆς γῆς, συμπαρασύραν καὶ τοὺς ἄλλους ὄφεις, τοὺς ἀνελθόντας κατόπιν. Ἡ πρᾶξις αὕτη μ' ἔσωσε, διότι ἀπέτρεψε τὴν προσοχὴν τῶν ἑρπετῶν ἀπ' ἐμοῦ· τότε ἤρχισαν νὰ ἐπιστρέφωσι τὰ μὲν πρὸς τὰ ἕλη των, τὰ δὲ πρὸς τὸ δάσος, καὶ μετὰ χαρᾶς ἤκουσα τὸν παφλασμόν των, ἐμπιπτόντων πάλιν εἰς τὰ ὕδατα.

Ἡ σιωπὴ ἀποκατέστη· δὲν ἐτόλμων ὅμως νὰ καταβῶ ἀπὸ τοῦ δένδρου πρὸ τῆς αὐγῆς. Ἅμα δὲ ὡς ἐφάνη τὸ φῶς τοῦ ἡλίου εἰς τὸν ὁρίζοντα, βαλὼν καψίδα εἰς τὸ τυφέκιόν μου διὰ νὰ τὸ ἔχω ἕτοιμον, καὶ κρατήσας διὰ τῶν ὀδόντων τὸ ξίφος μου γυμνὸν, ἐπάτησα εἰς τὸ ἔδαφος ὅπου ἔκειντο τοῦ συστρατιώτου μου τὰ λευκὰ ὀστᾶ, καὶ τρέχων ἀνεχώρησα ἐκεῖθεν· διότι ὄχι μόνον δὲν ἀντεῖχεν ἡ ψυχή μου πρὸ τῶν θλιβερῶν ἐκείνων λειψάνων, ἀλλὰ καὶ μοὶ ἐφαίνετο ὅτι λεγεὼν ὄφεων μὲ κατεδίωκεν. Ἀπήντησα ἀκολούθως μίαν ἴλην ἱππικοῦ ἐξελθοῦσαν πρὸς ἀναζήτησιν τῶν στρατιωτῶν ὅσοι ἐβραδυπόρησαν ἢ ἔπεσον, καὶ οὕτως ἤχθην εἰς τὸ στρατόπεδον κακῶς ἔχων.

Πολλάκις διηγήθην εἰς τοὺς συστρατιώτας τὸ τοιοῦτον

μερὸν τοῦτο ἐπεισόδιον τῆς ὁδοιπορίας ἡμῶν, καὶ δὲν πιστεύω ὅτι ἡ κόλασις μεθ' ὅλων αὐτῆς τῶν φρικτῶν σκηνῶν θὰ ἀπετέλει εἰς τὸ πνεῦμα ἢ εἰς τὴν φαντασίαν μου ἐντύπωσιν βαθυτέραν καὶ φρικωδεστέραν τῆς ἐκ τοῦ θεάματος τοῦ στρατιώτου ἐκείνου, ὃν κατέφαγον ἔτι ζῶντα οἱ ὄφεις, παρὰ τὰ ἕλη τῆς νοτίου Καρολίνης.

Ο ΑΘΕΩΡΗΤΟΣ ΚΟΣΜΟΣ.

(Ἴδε καὶ σελ. 231.)

ΟΙ ΠΟΔΕΣ ΤΩΝ ΕΝΤΟΜΩΝ.

Εἴπομεν ἐν τῷ προλαβόντι τόμῳ τῶν Μυρίων Ὅσων (ἴδε σελ. 368), ὅτι ὁ ψύλλος ὅταν πηδᾷ, ἀνέρχεται εἰς ὕψος διακοσιάκις μεῖζον τοῦ ἀναστήματός του· καὶ ὅτι ἂν ὁ ἄνθρωπος εἶχε τοῦτο τοῦ ψύλλου τὸ προτέρημα, ἀνάλογον πρὸς τὸ ἀνάστημά του, θὰ ἐπήδα ὑπεράνω τοῦ ὑψηλοτάτου τῶν κωδωνοστασίων.

Ἀληθῶς, ἐνῷ αἱ πτέρυγες τῶν ἐντόμων εἶναι πρὸς τὰς τῶν πτηνῶν ὑποδεέστεραι, ὡς ὀλιγωτέρας ἔχουσαι ἀρθρώσεις, τοὐναντίον οἱ πόδες αὐτῶν εὐμοιροῦσι περισσοτέρων ἀρθρώσεων ἢ οἱ τῶν πτηνῶν. Εἰς τοὺς πόδας τῶν ἐντόμων ἀριθμοῦνται πέντε τμήματα, ὧν τὸ τελευταῖον συντίθεται, ἐνίοτε αὐτὸ καὶ μόνον, ὑπὸ τεσσαρακονταδος τεμαχίων διακεκριμένων· φαντάζεται δ' ἐκ τούτου ἕκαστος τὴν πληθὺν τῶν ἐλατηρίων δι' ὧν τίθενται πάντα ταῦτα τὰ ὄργανα εἰς κίνησιν!

Διὰ τοῦ μικροσκοπίου διακρίνει τις ἐναργῶς τὰ πέντε τμήματα ἑκάστου ποδὸς τῶν ἐντόμων, καὶ βλέπει μετὰ θαυμασμοῦ πόσον ἁρμόδιον ἔχουσι τὸν σχηματισμὸν πρὸς τὰς κινήσεις των. Ἐὰν δὲν εἶχέ τις ἰδέαν περὶ τοῦ πηδήματος τοῦ ψύλλου, καὶ μόνον ἐκ τῆς ὄψεως τῶν ὀπισθίων ποδῶν τοῦ ἐντόμου τούτου θὰ κατελάμβανε πάραυτα τὴν ἔξοχον τοῦ ψύλλου ἰδιότητα. Τὸ μικροσκόπιον δίδει τὴν ἐξήγησιν τῆς κατασκευῆς ὅλων ἐκείνων τῶν ἀκανθῶν, τῶν αὐλακίων, τῶν λεπίδων καὶ τῶν κλειδώσεων ἐξ ὧν συναπαρτίζεται πᾶς ποῦς· τὸν λόγον τῆς συνθέσεως πλήθους πραγμάτων, ἅτινα οὐδόλως ἠδύνατο νὰ ἐπινοήσῃ νοῦς ἀνθρώπινος. Ἔξεστιν εἰπεῖν ὅτι ὁ ἀόρατος δημιουργὸς τῶν ὅλων, καθόσον προέβαινεν εἰς τὸ πέρας τῶν ἔργων αὐτοῦ, κατέβαλλε μείζονα ἐπιμέλειαν καὶ ἐπιτηδειότητα. Καί τινων μὲν ἐντόμων οἱ πόδες ἀπολήγουσιν εἰς δρέπανον, ἵνα κόπτωσι τὰς ῥίζας ἃς ἀπαντῶσι σκάπτοντα τὰς ὀπὰς ὅπου κρύπτονται, ἄλλων δὲ, τῶν μελισσῶν παραδείγματος χάριν, ἔχουσιν εἰς τὴν ἄκραν πλῆθος τριχῶν, ἵνα δι' αὐτῶν σαρώνωσιν ἁπαλῶς ἀπὸ τῶν ἀνθέων τὴν λεπτοτάτην παιπάλην αὐτῶν. Τὰ λεπιδόπτερα κέκτηνται ὄνυχα ὡς οἱ ἀλέκτορες. Τὸ θαυμασιώτερον πάντων, καίτοι κοινότερον, αἱ μυῖαι, ἔχουσιν εἰς τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν εἰδός τι σικύας (ventouse) δι' ἧς, προσκολλωμένης καὶ ἐπὶ τῶν λειοτάτων ἐπιφανειῶν, δύνανται νὰ περιπατῶσιν ἐπὶ τῆς ὀροφῆς ἐλευθέρως, ὡς πρὸ μικροῦ τὰς εἶδες περιφερομένας ἐπὶ τῆς τραπέζης σου.

Τί δὲ νὰ εἴπῃ τις περὶ τῆς ἐξαισίου τέχνης μεθ' ἧς εἶναι κατεσκευασμένα τὰ μέρη ἐξ ὧν σύγκειται τὸ σῶμα παντὸς ἐντόμου μικροσκοπικοῦ! Ὀλίγιστοι τῶν ἀναγνωστῶν θὰ παρεῖχον ἡμῖν προσοχὴν εἰς τὰς ἀπεί-

ρους λεπτομερείας τοιαύτης τινὸς ἀνατομικῆς περιγραφῆς· ἀλλ' ὅμως ὑπάρχουσιν ἄνδρες οἵτινες, ἐμφορούμενοι ὑπὸ τῆς περὶ τοῦ μεγάλου κόσμου ἰδέας,

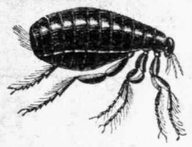

Ψύλλος παρατηρούμενος διὰ τοῦ μικροσκοπίου.

ζητοῦσι τὸν λόγον καὶ ὅλων τούτων τῶν κτισμάτων, ἅτινα ὁ χυδαῖος θεωρεῖ ὡς καρπὸν τυφλῆς φαντασίας ἀγνώστου δυνάμεως.

ΤΟ ΣΠΗΛΑΙΟΝ ΤΗΣ ΑΝΤΙΠΑΡΟΥ.

Ἡ νῆσος Ἀντίπαρος, νῆσος μικρὰ παρὰ τὴν Πάρον, τὸ πάλαι Ὠλίαρος καλουμένη, ἀφοῦ περιῆλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἐνετῶν, ὑπέπεσεν εἰς τοὺς Τούρκους ἐν ἔτει 1714· σήμερον δὲ ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου. Κτῆμα πτωχὸν, αὐτόχρημα σκόπελος ἔχων περιφέρειαν 26 χιλιομέτρων, ἀνωφελὲς δὲ καὶ ὡς στρατηγικὴ θέσις, ἡ Ἀντίπαρος οὐδὲν ἄλλο παράγει ἢ κριθὴν, καὶ ταύτην μόλις ἐπαρκοῦσαν πρὸς τροφὴν τῶν ὀλίγων τινῶν ἑκατονταδῶν κατοίκων της.

Ἡ ἀσήμαντος νῆσος αὕτη κέκτηται ἐν τούτοις ἀξιοθεάτοντι σπήλαιον σταλακτιτῶν, ἔχον εὐρωπαϊκὴν φήμην, καὶ οὐκ ὀλίγους παρακαλοῦν εἰς τὴν πέτραν ταύτην περιηγητάς. Τὸ σπήλαιον ἀπέχει ἀπὸ τῆς παραλίας περὶ τὴν ἡμίσειαν ὥραν· καὶ ἡ μὲν εἴσοδος αὐτοῦ, εὐρύχωρος οὖσα καὶ ὑποστηριζομένη ὑπὸ κιόνων ἐκ πέτρας, ἔργων τῆς φύσεως, σκεπάζεται ὑπὸ καππάρεων καὶ ἄλλων κληματοειδῶν θάμνων ἐπιστεφόντων αὐτὴν χαριέντως. Καὶ δεξιόθεν μὲν κεῖται παλαιόν τι κτίριον ἄστεγον καὶ ἐρειπωμένον, εἰς τὸ βάθος δ' εὑρίσκεται πλὰξ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου φέρουσα ἐν ἀναγλύφῳ σταυρόν· ὀλίγον δὲ ἀπωτέρω, ἀριστερόθεν, ἐπὶ ὀγκώδους κίονος, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου κρύπτεται τὸ στόμα δι' οὗ κατέρχεταί τις εἰς τὸ σπήλαιον, ἀναγινώσκεται ἡ ἑπομένη ἐπιγραφὴ, ἣν σχεδὸν ἐξηφάνισεν ὁ χρόνος·

ΕΠΙ (ἄρχοντος)
ΚΡΙΤΩΝΟΣ
ΟΙΔΕ ΗΛΘΟΝ
ΜΕΝΑΝΔΡΟΣ
ΣΟΧΑΡΜΟΣ
ΜΕΝΕΚΡΑΤΗΣ
ΑΝΤΙΠΑΤΡΟΣ
ΙΠΠΟΜΕΔΩΝ
ΑΡΙΣΤΕΑΣ
ΦΙΛΕΑΣ
ΓΟΡΓΟΣ
ΔΙΟΓΕΝΗΣ
ΦΙΛΟΚΡΑΤΗΣ
ΟΝΗΣΙΜΟΣ

Κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν κατοίκων, οὗτοι εἶχον συνωμοτήσει κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἀνακαλυφθέντες δὲ καὶ δραπετεύσαντες, κατέφυγον εἰς τὸ σπήλαιον τῆς Ὠλιάρου· ἀλλ' οὐδεμία σώζεται περὶ τούτου μαρτυρία· φαίνεται δὲ ὅτι οἱ ἀνωτέρω, τυχόντες παροδῖται, ἴσως δὲ καὶ οἱ ἀνακαλύψαντες πρῶτοι τὸ σπήλαιον, ἐνεχάραξαν τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ὡς πράττεται καὶ ὑπὸ τῶν ἁπλῶν περιηγητῶν μέχρι σήμερον.

Ἡ κατάβασις ἐν τῷ σπηλαίῳ γίνεται διὰ σχοινίου δενομένου στερεῶς εἰς ἕνα τῶν κιόνων· προηγοῦνται

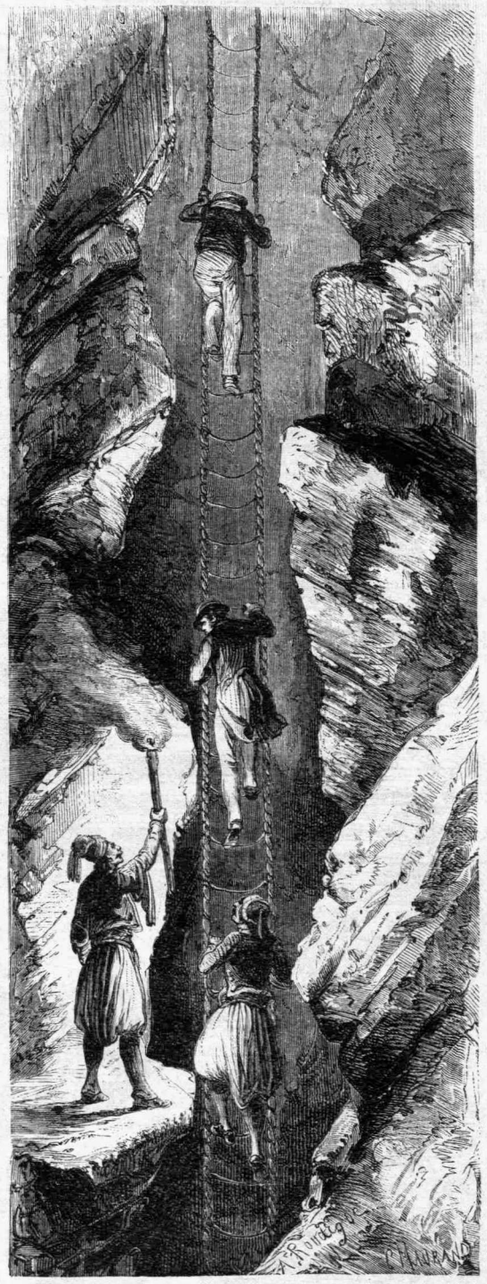

Κατάβασις εἰς τὸ σπήλαιον τῆς Ἀντιπάρου.

δὲ εἰς τὴν κατάβασιν ὁδηγοὶ ἐγχώριοι φέροντες δᾷδας, καὶ ἀκολουθοῦσιν ἕτεροι. Καὶ πρῶτον καταβαίνεις εἰς δωμάτιόν τι ἐπίπεδον, ὁριζόμενον ὑπὸ βαράθρων ἅτινα προξενοῦσι φρίκην· ἔπειτα δὲ, μετά τινα βήματα δεξιόθεν, ἀναβαίνεις μικρόν τινα βράχον ἀπότομον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου πάλιν εἶναι χρεία νὰ καταβῇς. Αὕτη

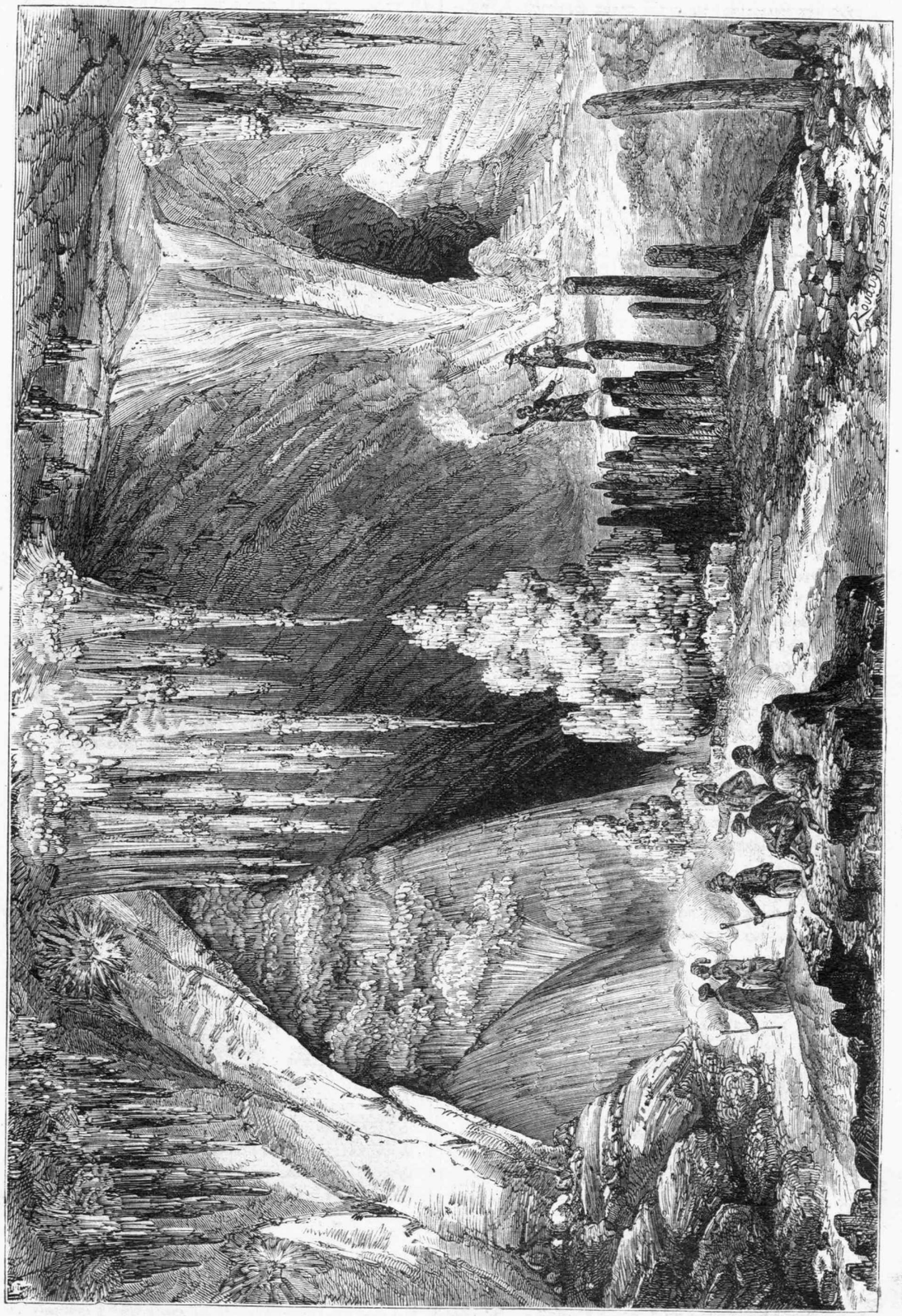

Τὸ ἐνδότερον τοῦ σπηλαίου τῶν σταλακτιτῶν ἐν Ἀντιπάρῳ.

ἡ δευτέρα κατάβασις εἶναι σχοινοτενεστέρα καὶ κινδυνωδεστέρα· γίνεται δὲ διὰ κλίμακος σχοινίνης, ἀγούσης σε μέχρις οὗ πατεῖς ἐπί τινος πέτρας ὑγρᾶς καὶ ὀλισθηρᾶς, ἕνεκα τῶν ἐπ' αὐτῆς βρύων. Τότε

οἱ ὁδηγοὶ σὲ προσκαλοῦν νὰ στραφῆς ἀριστερόθεν, διότι δεξιόθεν εὑρίσκονται φοβερὰ βάραθρα· καὶ οὕτω παρουσιάζεται πρὸ τῶν βημάτων σου στενός τις καὶ μακρὸς ὑπόνομος, τὸν ὁποῖον εἶναι χρεία νὰ διαβῆς, ποῦ μὲν συγκύπτων, ποῦ δὲ βαδίζων καὶ ἐπὶ τῶν χειρῶν. Τέλος, μετά τινα λεπτὰ τοιούτου δρόμου, πνιγόμενος ὑπὸ τοῦ καπνοῦ τῶν δαδῶν καὶ δυσώδους τινὸς ἀποφορᾶς τοῦ σπηλαίου, εὑρίσκεσαι ἐνώπιον στομίου ἠνεωγμένου εἰς ὕψος ὀλίγων τινῶν ποδῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, καὶ δι'αὐτοῦ εἰσέρχεσαι εἰς τὸ σπήλαιον.

Τὸ θέαμα τότε εἶναι ἀληθῶς μεγαλοπρεπές· ὁ Τουρνεφόρτιος περιγράφει αὐτὸ ἐνθουσιωδῶς· ἐκεῖ λησμονεῖ τις τοὺς κόπους καὶ κινδύνους τῆς καταβάσεως. Ὁποία ἐξαίσια πράγματα κατεργάζεται καὶ ἡ ὑποχθόνιος φύσις! Εὑρίσκεσαι εἰς βάθος 65 μέτρων ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς.

Ὁ θόλος τοῦ σπηλαίου εἶναι κολοσσιαῖος· ἔχει ὕψος 35 μέτρων περίπου ἐπὶ πλάτους 40 μέτρων καὶ μήκους 70· ὅλος ἀνώμαλος, γέμει σταλακτιτῶν ἐχόντων σχῆμα μὲν κώνων μακρῶν ἀνεστραμμένων, χρῶμα δέ τι λευκὸν ὑποκίτρινον· ὥστε, ὑπὸ τῶν δαδῶν διαφωτιζόμενοι, καθίστανται σχεδὸν διαφανεῖς εἰς τὰς κορυφάς των.

Τινὲς τῶν σταλακτιτῶν τούτων ἔχουν παραδοξότατα σχήματα· ποῦ μὲν βλέπεις ἕνα ἀστέρα, ποῦ δὲ μίαν λυχνίαν, ποῦ δ'ἕνα καταῤῥάκτην ἀπολιθωμένον, ποῦ δὲ ὥς τινα φαντασιώδη λάχανα ἢ φυτά· ἑνὶ λόγῳ, ὅλην ἀποκάλυψιν ὀρυκτῶν πραγμάτων. Ἀλλὰ καὶ τὸ ἔδαφος γέμει σαλαγμιτῶν ποικίλα ἐχόντων σχήματα.

Διακρίνουσι δὲ οἱ ὀρυκτολόγοι τοὺς σταλακτίτας τῶν σταλαγμιτῶν, καθότι οἱ μὲν σταλακτῖται μένουσιν ἐκκρεμεῖς εἰς τὴν ὀροφὴν τῶν σπηλαίων εἰς ἐπιμήκη κωνοειδῆ σχήματα, προερχόμενοι συνήθως ἐκ τῶν βραδέων σταλαγμῶν ὕδατος περιέχοντος τιτανώδεις οὐσίας, ἐν αἷς καὶ ἀνθρακικὸν ὀξύ. Εἶναι δὲ οἱ κῶνοι οὗτοι ἐν γένει κοῖλοι ἐσωτερικῶς, καὶ ἔχουσι τὴν ἐπιφάνειαν ποῦ μὲν λείαν, ποῦ δὲ πλήρη κρυσταλλίνων ἀκίδων. Οἱ δὲ σταλαγμῖται σχηματίζονται ὡσαύτως ἐκ σταγόνων ὕδατος πιπτουσῶν εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ σπηλαίου καὶ πηγνυομένων εἰς μαστοειδεῖς ἀνωμαλίας· ἐκ τούτων δ' ἐξάγεται πολλάκις τιτανώδης τις ἀλάβαστρος.

Πρὸς τὸ μέσον τοῦ σπηλαίου τῆς Ἀντιπάρου παρίσταται μέγας τις ὄγκος σταλαγμιτῶν, ἔχων περιφέρειαν μὲν 18, ὕψος δὲ 6 μέτρων, καὶ ὁ ὄγκος οὗτος ἐκλήθη θυσιαστήριον ὑπὸ Γάλλου τινὸς περιηγητοῦ (Nointel), ὅστις ἐν ἔτει 1673, πρεσβευτὴς τυγχάνων παρὰ τῇ ὀθωμανικῇ αὐλῇ, ἔφερεν ἱερέα τελέσαντα ἐπ' αὐτοῦ λειτουργίαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων. Συνώδευον δὲ αὐτὸν, κατὰ τὸν Τουρνεφόρτιον, καὶ ἄλλοι πολλοί, ὑπὲρ τοὺς πεντακοσίους· τρεῖς δὲ ἡμέρας καὶ νύκτας εἶχε φωτισθῆ τότε τὸ σπήλαιον διὰ λαμπάδων μὲν ἑκατὸν, λυχνιῶν δὲ τετρακοσίων, εὐρύθμως διατεθειμένων, καὶ τόσον καλῶς εἶχε φωτισθῆ ὑπὸ τῶν τοσούτων φώτων, ὥστε ἐνόμιζέ τις ὅτι εὑρίσκετο ἐντὸς ναοῦ.

Ἀριστερόθεν τοῦ λεγομένου θυσιαστηρίου ὑπάρχει ἕτερον ἄθροισμα σταλαγμιτῶν, ὑψηλότερον μὲν, ἀλλὰ στενότερον· τοῦτο δ' ἔχει σχῆμα φυτοῦ οἷον τὸ μάραθρον, προσκεκολλημένου εἰς τὴν πλευρὰν ἐκείνην τοῦ σπηλαίου.

Πρὸς τὴν χαμηλοτέραν ἄκραν τῆς αἰθούσης ταύτης χαίνει ἡ εἴσοδος, ἢ μᾶλλον ἡ τετραγωνικὴ θύρα ἑτέρου σπηλαίου, ἀλλὰ μικροῦ τούτου, εἰς ὃ ἐμβαίνει τις οὐδὲν ἀπαντῶν πρὸ τῶν ποδῶν κώλυμα. Ἐκεῖ ἐντὸς, ὁ βράχος καλύπτεται ὑπὸ μαρμάρου τινὸς λευκοῦ, γέμοντος διαφανῶν κρυσταλλωμάτων, ἅτινα συντριβόμενα ἔχουσι τὸ σχῆμα μικρῶν κύβων ἢ ῥόμβων.

Παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ αὐτοῦ τούτου μικροῦ σπηλαίου βλέπει τις σταλαγμίτας ἄλλης φύσεως· διότι ἐξωτερικῶς μὲν ὁμοιάζουσιν οὗτοι κορμοὺς δενδρυλλίων κεκαλυμμένους ὑπὸ πάχνης, ἐὰν δὲ συντρίψῃς αὐτοὺς, βλέπεις ἐντὸς φλέβας εἰς σχῆμα κύκλων ὁμοκέντρων, ὡς εἰς τὸ στέλεχος δένδρου τέως πριονισθέντος.

Εἶναι πάντοτε ἀξία λόγου ἡ γλυκεῖα ἐντύπωσις ἥτις προξενεῖται εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ὅσοι διέτριψαν ὥραν πολλὴν εἰς σπήλαιον, ὅταν ἐπανίδωσι τὸ φῶς τῆς ἡμέρας· ἀλλ'αὕτη καθίσταται ἐξαιρέτως γοητευτικωτάτη πρὸς τοὺς ἀπὸ τοῦ σπηλαίου τῆς Ἀντιπάρου ἐπαναβλέποντας τὸν αἴθριον ἑλληνικὸν οὐρανὸν, τὴν περὶζ γλαυκὴν θάλασσαν, τὰς νήσους Ἴον, Σίκινον καὶ Φολέγανδρον ὡς νέφη ἰόχροα καθήμενα ἐπὶ τῶν ὑδάτων, πολὺ δὲ πλησιέστερα τὴν Πάρον.

Καὶ πλησίον τῆς Τεργέστης, εἰς ἀπόστασιν τριῶν περίπου ὡρῶν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, ἐν χωρίῳ Ἀδλερσβέργῳ, κεῖται ἀχανές τι καὶ μεγαλοπρεπέστατον σπήλαιον σταλακτιτῶν, φωταγωγούμενον ἅπαξ τοῦ ἔτους, ἐν ὥρᾳ θέρους, ὅτε συῤῥέει ἐκεῖ ἐκ τῶν περὶζ πλῆθος ἄπειρον, ὡς εἰς πανήγυριν.

ΠΟΘΕΝ Η ΣΥΓΓΕΝΕΙΑ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΩΝ

ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΡΩΣΣΩΝ ΗΓΕΜΟΝΩΝ.

Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Ῥωσσίας τοῦ Καραμψίνου.

(1462—1477)

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους γάμος ἐπίσημος, ἀποβὰς εὐτυχὴς πρὸς τὴν Ῥωσσίαν, ἐδόξασε τὴν περικλεῆ βασιλείαν τοῦ Μεγάλου Ἡγεμόνος αὐτῆς· διότι ἡ Εὐρώπη ἀπέβλεψε τέλος μετὰ περιεργείας καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὴν Μόσχαν, μόλις τότε γνωστήν. Οἱ ἡγεμόνες καὶ τὰ ἐννομώτατα ἔθνη ἐθήρευσαν τὴν ἡμετέραν φιλίαν, ἡμεῖς δὲ, κοινωνήσαντες ἀμέσως μετ' αὐτῶν, ἐμάθομεν πολλὰ νέα καὶ ὠφέλιμα, οὐ μόνον πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν τοῦ Κράτους δύναμιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐσωτερικὴν εὐημερίαν.

Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος, τελευταῖος τῆς Ἀνατολῆς αὐτοκράτωρ, εἶχε δύο ἀδελφοὺς, Δημήτριον καὶ Θωμᾶν, οἵτινες, δεσπόται λεγόμενοι, ἦρξαν τῆς Πελοποννήσου· μισοῦντες δ'ἀλλήλους ἐπολεμοῦντο, ὥστε παρεσκεύασαν τὸν θρίαμβον Μωάμεθ τοῦ Β΄, τοῦ τὴν Πελοπόννησον ὑποτάξαντος. Τὴν εὔνοιαν δὲ τοῦ Σουλτάνου ποθῶν ὁ Δημήτριος, ἔπεμψε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Μωάμεθ· ἔλαβε δὲ παρὰ τοῦ μονάρχου τούτου ὡς ἐπικαρπίαν τὴν ἐν τῇ Θρᾴκῃ νῆσον Αἶνον. Ἀλλ'ὁ Θωμᾶς ἐξ ἐναντίας, ἀποτροπιαζόμενος τοὺς ἀπίστους, ἀνεχώρησε μετὰ τῆς συζύγου, τῶν τέκνων καὶ πολλῶν ἐπιφανῶν Ἑλλήνων ἐκ Κερκύρας εἰς Ῥώμην, ὅπου ὁ πάπας, Πῖος ὁ Β΄, καὶ οἱ καρδιναλοι ἔταζαν τῷ ἐπιφανεῖ τούτῳ φυγάδι μηνιαῖον μισθὸν τριακοσίων χρυσῶν, τιμῶντες μὲν τὰ λείψανα τῶν ἀρχαίων χριστιανῶν αὐτοκρατόρων, εὐγνωμονοῦντες δὲ καὶ ἐπὶ τῇ πολυτίμῳ πρὸς αὐτοὺς προσφορᾷ τῆς ἱερᾶς κεφαλῆς τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου, φυλασσομένης ἔκτοτε ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Πέτρου. Ὁ Θωμᾶς ἐτελεύτησεν ἐν Ῥώμῃ, οἱ δὲ υἱοὶ αὐτοῦ, Ἀνδρέας καὶ Ἐμμανουὴλ, ζῶντες ὡσαύτως ἐκ τῶν εὐεργετημάτων τοῦ νέου πάπα, Παύλου τοῦ Β΄, ἀνεδείχθησαν ἀνάξιοι αὐτῶν δι' ἀπερισκέπτου καὶ σκανδαλώδους διαγωγῆς· ἀλλ'ἡ νέα αὐτῶν ἀδελφὴ Σοφία, νέα καλὴ κἀγαθὴ, κατέστη ἐν πᾶσι περισπούδαστος· διὸ ὁ πάπας ἐζήτει ἄξιον αὐτῆς νυμφίον. Βουλευόμενος δὲ ἵνα διεγείρῃ πάντας τοὺς κυριάρχας τῆς Εὐρώπης κατὰ τοῦ ἐπιφόβου καὶ τῇ Ἰταλίᾳ αὐτῇ Μωάμεθ, ἠθέλησε διὰ τοῦ γάμου τούτου ἵνα ἐκπληρώσῃ τοὺς πολιτικοὺς αὐτοῦ σκοπούς. Ἀπέβλεψε λοιπὸν εἰς τὸν μέγαν ἡγεμόνα Ἰωάννην, κατὰ συμβουλὴν, ὡς φαίνεται, τοῦ περιβοήτου καρδιναλίου Βησσαρίωνος· διότι ὁ πολυμαθὴς οὗτος Ἕλλην ἐγίνωσκεν ἐκ πολλοῦ τὴν ὁμόδοξον Μόσχαν καὶ τὴν αὔξουσαν δύναμιν τῶν ἡγεμόνων αὐτῆς, γνωστὸν τῇ Ῥώμῃ ἔτι καὶ ἐκ τῶν πρὸς τὴν Λιθουανίαν καὶ τὸ Γερμανικὸν Τάγμα ἔργων, μάλιστα δὲ ἐκ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου, ὅπου διέπρεψεν ὁ ἡμέτερος μητροπολίτης Ἰσίδωρος ἐν ταῖς θεολογικαῖς συζητήσεσιν. Ἐκ δὲ τῆς ἀποστάσεως ἐπιθανοποιοῦντο τὰ διαθρυλλούμενα περί τε τοῦ μεγάλου πλούτου καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ῥωσσίας.

Διὰ τῆς Σοφίας, ἀνατραφείσης ἐν τῷ πνεύματι τῆς συνόδου τῆς Φλωρεντίας, ὁ πάπας ἤλπιζε πρῶτον ὅτι πείσει τὸν Ἰωάννην ἵνα ἀποδεχθῇ τὰ δόγματα τῆς συνόδου ταύτης, ὑποτάττων οὕτω καὶ τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν· δεύτερον δὲ ὅτι διὰ τῆς θωπευούσης τὴν φιλοδοξίαν αὐτοῦ ἐπιγαμίας μετὰ τῶν Παλαιολόγων, ἀναῤῥιπίσει ἐν αὐτῷ τὸν πρὸς ἀπαλλαγὴν τῆς Ἑλλάδος ἐκ τοῦ μωαμεθανικοῦ ζυγοῦ ζῆλον. Πέμψας λοιπὸν ὡς ὁμόδοξος ὁ καρδιναλιος Βησσαρίων πρὸς τὸν Μέγαν Ἡγεμόνα τῷ 1467 Ἑλληνά τινα, Ἰούριον τοὔνομα, μετὰ γραμμάτων, προέτεινεν αὐτῷ τὸν γάμον μετὰ τῆς Σοφίας, θυγατρὸς τοῦ δεσπότου τῆς Πελοποννήσου, προσθεὶς ὅτι αὕτη ἀπεποιήθη δῆθεν τὸ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ δουκὸς τῶν Μεδιολάνων συνοικέσιον, ὡς μὴ ἐπιθυμοῦσα ἵνα νυμφευθῇ ἡγεμόνα τῆς λατινικῆς θρησκείας. Συναπῆλθον δὲ εἰς Μόσχαν καὶ δύο Ἐνετοὶ, Κάρολος καὶ Ἀντώνιος, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἦτο ἀδελφὸς, ὁ δὲ ἀνεψιὸς τοῦ Ἰωάννου Φριαζίνου, νομισματοκόπου, ὅστις ἐπιστρέψας εἰς τὴν ἑλληνικὴν θρησκείαν, ἐτύγχανεν ἤδη ὑπηρετῶν ἐκ πολλοῦ τῷ Μεγάλῳ Ἡγεμόνι.

Ἡ ἐπίσημος αὕτη πρεσβεία ἐχαροποίησε πολὺ τὸν Ἰωάννην, ἀλλ'ὅμως ἑπόμενος τῇ συνήθει αὐτοῦ φρονήσει, ἐζήτησε τὴν ἐπὶ τούτῳ γνώμην τῆς μητρὸς, τοῦ μητροπολίτου καὶ τῶν πρώτων εὐπατριδῶν· πάντες δ'ὡμολόγουν αὐτῷ, ὅτι αὐτὸς ὁ Θεὸς πέμπει πρὸς αὐτὸν τοσοῦτον ἔνδοξον νύμφην, βλαστὸν δένδρου βασιλικοῦ, ἐπισκιάζοντός ποτε ἅπαν τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα· ὁ δ'εὐτυχὴς οὗτος γάμος, ἀναμιμνήσκων τοὺς Βλαδιμίρους, καταστήσει τὴν Μόσχαν νέον Βυζάντιον καὶ δώσει τοῖς ἡμετέροις μονάρχαις τὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων Αὐτοκρατόρων.

Ἀλλ'ὁ Μέγας Ἡγεμὼν, θέλων λεπτομερεστέρας πληροφορίας περὶ τῶν ἀρετῶν τῆς Σοφίας, ἀπέστειλε τὸν Ἰωάννην Φριαζίνην πρεσβευτὴν εἰς Ῥώμην, ὡς μεγάλην ἔχων πίστιν πρὸς τὸν Ἐνετὸν τοῦτον, λίαν ἐγκρατῆ τῶν ἰταλικῶν ἐθίμων καὶ ἠθῶν. Οὗτος δὲ φιλόφρονος ἀξιωθεὶς δεξιώσεως παρὰ τῷ Παύλῳ Β΄ καὶ τῷ Βησσαρίωνι, διέγραψε τῷ Ἰωάννῃ τὴν καλλονὴν τῆς Σοφίας, ἐγχειρίσας καὶ εἰκόνα αὐτῆς μετ' ἐπιστολῶν τοῦ πάπα ὑπὲρ τῆς ἐλευθέρας διαβάσεως τῶν ἡμετέρων πρεσβευτῶν εἰς Ἰταλίαν. Οὗτος δὲ καὶ ἐν ταῖς πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας ἐπιστολαῖς ἐκάλει τὸν Ἰωάννην υἱὸν ἀγαπητὸν, ἡγεμόνα τῆς Μόσχας, τοῦ Νοβογορόδου, τοῦ Ψικόβου, καὶ ἄλλων χωρῶν.

Τελευτήσαντος ἐν τούτοις τοῦ πάπα, ἀνεδείχθη, κατὰ τὰ διαφημισθέντα ἐν Μόσχᾳ, διάδοχος αὐτοῦ ὁ Κάλλιστος. Διὸ τῇ 17 ἰανουαρίου 1472 ὁ Μέγας Ἡγεμὼν ἔπεμψεν εἰς Ῥώμην τὸν αὐτὸν Ἰωάννην Φριαζίνην μετὰ πολυαρίθμου θεραπείας, ὅπως παραλάβωσι τὴν Σοφίαν, ἐγχειρίσας αὐτῷ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν νέον πάπαν. Ἀλλ'οἱ πρεσβευταὶ, μαθόντες καθ'ὁδὸν ὅτι ὁ τὸν Παῦλον διαδεξάμενος ἐκαλεῖτο Σίξτος, ἐνόμισαν ματαίαν τὴν ἐπιστροφὴν αὐτῶν εἰς τὰ ὀπίσω πρὸς μεταποίησιν τῆς ἐπιστολῆς· ἐξαλείψαντες δὲ τὸ τοῦ Καλλίστου ὄνομα, καὶ ἀντικαταστήσαντες τὸ τοῦ Σίξτου, ἦλθον εἰς Ῥώμην περὶ τὸν μαΐον μῆνα. Ὁ πάπας, ὁ καρδινάλιος Βησσαρίων καὶ οἱ ἀδελφοὶ τῆς Σοφίας ὑπεδέξαντο αὐτοὺς ἐν μεγίσταις τιμαῖς, τῇ δὲ 22 μαΐου, ἐν συνελεύσει τῶν καρδιναλίων, Σίξτος ὁ Δ΄ ἐκοίνωσεν αὐτοῖς τὰ περὶ τῆς πρεσβείας ταύτης καὶ τὸν γάμον τοῦ Ἰωάννου, ἡγεμόνος τῆς Λευκῆς Ῥωσσίας. Καί τινες μὲν τούτων ἐδίσταζον περὶ τῆς ὀρθοδοξίας τοῦ μονάρχου τούτου καὶ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· ἀλλ' ὁ πάπας ἀπεκρίθη αὐτοῖς, ὅτι οἱ Ῥῶσσοι μετέσχον τῆς συνόδου τῆς Φλωρεντίας, μάλιστα δ' ἐδέχθησαν καὶ ἀρχιεπίσκοπον, εἴτε μητροπολίτην τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας, προστιθεὶς, ὅτι νῦν ἐπιθυμοῦσιν ἔχειν ἔξαρχον Ῥωμαῖον, ὅπως ἐξετάσῃ ἐπιτοπίως τὰς τελετὰς τῆς θρησκείας αὐτῶν καὶ δείξῃ τοῖς ἀποπλανημένοις τὴν ἀληθῆ ὁδόν· ὅτι διὰ θυσιῶν, ἠπιότητος καὶ ἐπιεικείας συνέφερεν ἵνα ἐπαγάγωσι τὰ τετυφλωμένα τέκνα εἰς τὸν κόλπον τῆς φιλοστόργου μητρὸς, ἤτοι τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὅτι ὁ νόμος οὐδαμῶς ἀνθίστατο πρὸς τὸν μετὰ τῆς Σοφίας γάμον τοῦ Ἰωάννου.

Τῇ 25 μαΐου, εἰσαχθέντες οἱ πρεσβευταὶ εἰς τὸ ἰδιαίτερον τοῦ πάπα συμβούλιον, ἐπέδωκαν τὴν τοῦ Μεγάλου Ἡγεμόνος ἐπιστολὴν, ῥωσσιστὶ γεγραμμένην καὶ χρυσοσφράγιστον μετὰ δωρεᾶς ἑξήκοντα δερμάτων σαρθερίου. Ἔφερε δὲ ἡ ἐπιστολὴ τὰ ἑξῆς· «Σίξτῳ, ἱεράρχῃ Ῥωμαίων, Ἰωάννης Μέγας Ἡγεμὼν τῆς Λευκῆς Ῥωσσίας, χαίρειν. Παρακαλεῖ πιστεῦσαι τοῖς πρεσβευταῖς.» Συγχρόνως δὲ οὗτοι προσηγόρευσαν τὸν πάπαν ἐξ ὀνόματος τοῦ ἰδίου κυριάρχου. Ὁ δὲ Σίξτος ἀπαντῶν ἐπήνεσε τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὡς ἀγαθὸς χριστιανὸς πείθεται τῇ Συνόδῳ τῆς Φλωρεντίας, οὐδὲ δέχεται τοὺς μητροπολίτας τῶν πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐκλεγομένων ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐπιθυμεῖ δ'ἵνα λάβῃ εἰς γάμον χριστιανὴν ἀνατραφεῖσαν ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς ἀποστολικῆς θρησκείας, καὶ ἀποδεικνύει πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας ἀφοσίωσιν. Ἐπέρανε δὲ τὴν ἐπιστολὴν εὐχαριστῶν τῷ Μεγάλῳ Ἡγεμόνι διὰ τὰ δῶρα. Παρῆσαν δὲ οἱ πρεσβευταὶ τῆς Νεαπόλεως, Ἐνετίας, Μεδιολάνων, Φλωρεντίας καὶ Φερράρας.

Τῇ 1 ἰουνίου, ἡ Σοφία ἠῤῥαβωνίσθη ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἁγίου Πέτρου τὸν Ἡγεμόνα τῆς Μόσχας, ἐπιτροπευόμενον ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Φριαζίνου, τῇ δὲ 12 ἰουνίου

οἱ καρδινάλιοι συνῆλθον πρὸς διεξοδικωτέραν διαπραγμάτευσιν μετὰ τῶν ῥώσσων πρεσβευτῶν, διαβεβαιούντων τὸν πάπαν περὶ τοῦ ζήλου τοῦ μονάρχου αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ποθητῆς ἑνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Σίξτος δ' ὁ Δ' ἐλπίζων, ὡς καὶ ὁ Παῦλος Β', τὴν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξέλασιν τοῦ Μωάμεθ, ἐπεθύμει ὅπως ὁ ἡγεμὼν τῆς Μόσχας διεγείρῃ τὸν Χάνην τῆς χρυσῆς παρεμβολῆς εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἀλλ' οἱ πρεσβευταὶ τοῦ Ἰωάννου ἀπεκρίνοντο, ὅτι εὐχερέστατα ἡ Ῥωσσία διήγειρε κατὰ τῶν Τούρκων τοὺς Ταρτάρους, ὧν τὰ ἀναρίθμητα πλήθη ἠδύναντο ἵνα καταπλημμυρήσωσιν ἔτι τήν τε Εὐρώπην καὶ Ἀσίαν· πρὸς δὲ τοῦτο ἤρκουν μόνον τῇ παρεμβολῇ δεκακισχίλιοι χρυσοῖ καὶ ἰδιαιτερά τινα δῶρα τῷ Χάνῃ, δυναμένῳ εὐχερῶς νὰ εἰσβάλῃ διὰ τῆς Οὐγγαρίας εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ Σουλτάνου· ἀλλ' ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς χώρας ταύτης ἴσως μὴ παρεδέχετο τὴν διὰ τῶν ἐπαρχιῶν αὐτοῦ διάβασιν τοσοῦτον πολυπληθοῦς στρατοῦ· ὅτι οἱ ἄπιστοι οὗτοι, μὴ μισθούμενοι τακτικῶς, γίνονται ὠμότατοι ἐχθροὶ τῶν μισθοδοτούντων· ὅτι αἱ νίκαι τῶν Ταρτάρων ἔσονται ὀλέθριαι οὐ μόνον τοῖς Τούρκοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς χριστιανοῖς. Ἐνὶ λόγῳ, οἱ Μόσχοι πρεσβευταὶ ἀπέδειξαν, ὅτι ἀσύμφορον ἦτο νὰ ἐπικληθῶσι τὴν παρεμβολήν· ὥστε ὁ πάπας ἤλπιζεν ἀπὸ τοῦδε εἰς μόνας τὰς δυνάμεις τοῦ Ἰωάννου, ὡς ὁμοθρήσκου τῶν Ἑλλήνων καὶ φυσικοῦ ἐχθροῦ τῶν καταδυναστευόντων αὐτούς.

Ταῦτα ἱστοροῦσι τὰ ἐκκλησιαστικὰ χρονικὰ τῆς Ῥώμης περὶ τῆς πρεσβείας τῆς Μόσχας. Ἀλλ' ἀρά γε τῳόντι ὁ Μέγας Ἡγεμὼν ἐξηπάτησε τὸν πάπαν δι' ὑποσχέσεων, ὅτι παραδεχθήσεται τοὺς ὅρους τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου, ἢ ὁ Ἰωάννης Φριαζίνης, καταχρώμενος τῇ πίστει τοῦ πέμψαντος, ἐσυκοφάντησεν αὐτόν, ἢ οἱ καθολικοὶ ἐξαπατῶντες ἑαυτοὺς, ἄλλα μὲν ἤκουσαν, ἄλλα δὲ ἔγραψαν; Οὐδὲν περὶ τούτου βέβαιον. Ὁ πάπας ἐπροίκισε πλουσιώτατα τὴν Σοφίαν, προπεμφθεῖσαν εἰς τὴν Ῥωσσίαν ὑπὸ τοῦ ἐξάρχου αὐτοῦ Ἀντωνίου καὶ πολλῶν ἄλλων ἐπιφανῶν Ῥωμαίων, οἱ δὲ ἀδελφοὶ Ἀνδρέας καὶ Ἐμμανουὴλ ἔπεμψαν πρὸς τὸν Ἰωάννην ἴδιον πρεσβευτὴν, τὸν Ἕλληνα Δημήτριον. Ἡ μνηστὴ εἶχεν ἰδίαν αὐλὴν, ὑπαλλήλους καὶ θεράποντας· τούτοις δὲ προσετέθησαν καὶ πολλοὶ Ἕλληνες, προσδοκῶντες ὅτι εὑρήσουσιν ἐν Μόσχᾳ δευτέραν πατρίδα. Ὁ δὲ πάπας προὐνόησε δεόντως ὑπὲρ τῆς ἀσφαλοῦς ὁδοιπορίας τῆς Σοφίας, παραγγείλας ὅπως πανταχοῦ ὑποδέχωνται αὐτὴν μετὰ τῆς ἀνηκούσης τιμῆς, χορηγῶσι δὲ ἔν τε Ἰταλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ τ' ἀναγκαῖα ἐφόδια, σιτία, ἵππους καὶ ὁδηγοὺς μέχρι τῶν Μοσχιακῶν μεθορίων.

Τῇ 24 ἰουνίου ἀναχωρήσασα ἐκ Ῥώμης, ἀφίκετο εἰς Λουβέκην τῇ 1 σεπτεμβρίου, ὅθεν τῇ 10 ἐπὶ λαμπροῦ πλοίου ἀπέπλευσεν εἰς Ῥέβελ, ὅπου ἀπέβη τῇ 21 τοῦ αὐτοῦ μηνός. Ἐπὶ δέκα ἡμέρας ἔτυχεν αὐτόθι μεγαλοπρεπεστάτης ξενίας δαπάνῃ τοῦ τάγματος. Ὁ Ἰωάννης Φριαζίνης ἀνήγγειλεν ἐκ Ῥέβελ πρὸς τὸν Μέγαν Ἡγεμόνα, διὰ ταχυδρόμου διελθόντος τὸ Ψίκοβον καὶ Νοβογόροδον, ὅτι ἡ Σοφία διέπλευσεν εὐτυχῶς. Πρεσβευτὴς δὲ Μόσχας μετέβη παραχρῆμα εἰς Δόρπατον ὅπως προσαγορεύσῃ αὐτὴν ἐξ ὀνόματος τοῦ Ἡγεμόνος καὶ τῆς Ῥωσσίας. Ἐν τούτοις, πᾶσα μετ' οὐ πολὺ ἡ ἐπαρχία τοῦ Ψικόβου ἐκινήθη· οἱ κυβερνῆται τῶν πόλεων παρεσκεύαζον δῶρα, σιτία, ὑδρόμελι καὶ οἶνον ὑπὲρ τῆς ἡγεμονίδος, ἔπεμπον πανταχοῦ ταχυδρόμους, κατεκόσμουν πλοῖα καὶ λέμβους. Τῇ δὲ 11 ὀκτωβρίου ἀπέπλευσαν διὰ τῆς Τισουδικῆς λίμνης εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἐμβάχου πρὸς προϋπάντησιν τῆς Σοφίας, προσεγγιζούσης βραδέως μετὰ πάσης τῆς θεραπείας. Οἱ κάθεδροι καὶ εὐπατρίδαι, ἀποβάντες τῶν πλοίων, καὶ κρατοῦντες ποτήρια πλήρη οἴνου, προσέπεσον τῇ μελλούσῃ αὐτῶν Μεγάλῃ Ἡγεμονίδι.

Πατήσασα δὲ τέλος ἡ Σοφία εἰς τὴν ῥωσσικὴν γῆν, ἔνθα ἡ θεία Πρόνοια ὥρισεν αὐτῇ ζῆσαι καὶ βασιλεῦσαι, καὶ βλέπουσα τὴν πρὸς αὐτὴν ἀγάπην, ἀκούσασα δὲ τὰς θερμὰς προσαγορεύσεις τῶν Ῥώσσων, οὐδ' ἐπὶ μίαν ὥραν παρέτεινε τὴν διαμονὴν παρὰ τὰς Λιβονικὰς ὄχθας, ὁ δὲ πρωτοκάθεδρος παρέλαβεν αὐτὴν μετὰ πάσης τῆς θεραπείας ἐπὶ τῶν πλοίων. Δύο ἡμέρας ἔπλεον ἐπὶ τῆς λίμνης, διενυκτέρευσαν δὲ ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου Νικολάου· τῇ δὲ 13 ὀκτωβρίου κατέλυσαν ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς Θεοτόκου, ἔνθα ὁ ἡγούμενος μετὰ τῶν μοναχῶν ἔψαλε δοξολογίαν ὑπὲρ τῆς Σοφίας. Ὁ κλῆρος τοῦ Ψικόβου ἀπῆλθεν εἰς τὰς πύλας τῆς πόλεως πρὸς προϋπάντησιν τῆς Σοφίας, αὕτη δὲ περιβεβλημένη βασιλικὴν στολὴν μετέβη εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν μετὰ τοῦ ἐξάρχου Ἀντωνίου. Τούτου τὸ ἐρυθρὸν ἱμάτιον, ἡ ὑψηλὴ μίτρα, αἱ χειρίδες, ὡς καὶ ὁ φερόμενος πρὸ αὐτοῦ ἀργυροῦς σταυρὸς, ἐκίνησαν μεγάλως τὴν περιέργειαν τοῦ λαοῦ· ὥστε οἱ ἡμέτεροι ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ ἐσκανδαλίσθησαν ἰδόντες τὸν ἔξαρχον τοῦτον μὴ προσκυνοῦντα τὰς ἁγίας εἰκόνας τῆς Θεοτόκου, τοὐναντίον δὲ κατεγοητεύετο τὸ πλῆθος ὑπὸ τῆς Σοφίας, ἥτις θερμότατα προσηύχετο τῷ Θεῷ, τηροῦσα πάντα τὰ ἔθιμα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

Ἀπὸ τοῦ ναοῦ ὡδήγησαν αὐτὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα· ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸ τότε ἔθος ἡ φιλοξενία ἀπεδεικνύετο καὶ διὰ δώρων, οἱ εὐπατρίδαι καὶ ὁ ἐμπορικὸς σύλλογος προσήνεγκον τῇ μὲν Σοφίᾳ πεντήκοντα ῥούβλια, τῷ δὲ Ἰωάννῃ Φριαζίνῃ δέκα. Εὐγνωμονοῦσα μεγάλως ἐπὶ τῇ φιλόφρονι ὑποδοχῇ τῶν Ψικοβίων, ἡ Σοφία εἶπεν αὐτοῖς· «Σπεύδουσα πρὸς τὸν ἐμὸν καὶ ὑμέτερον ἡγεμόνα, εὐχαριστῶ τοῖς μεγιστάσιν, εὐπατρίδαις καὶ ἐν γένει πᾶσι τοῖς πολίταις τοῦ μεγάλου Ψικόβου διὰ τὴν δεξίωσιν αὐτῶν· τυχούσης εὐκαιρίας ἀσμένως μεσιτεύσω ὑπὲρ ὑμῶν ἐν Μόσχᾳ.»

Τῆς αὐτῆς ὑποδοχῆς ἔτυχεν ἐν Νοβογορόδῳ καὶ παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, τῶν καθέδρων, χιλιάρχων, εὐπατριδῶν καὶ ἐμπόρων· ἀλλ' ἡ Σοφία ἔσπευδεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ὅπου ὁ Ἰωάννης ἀνυπομόνως αὐτὴν περιέμενεν.

Ἀπεχούσης δ' ἤδη τῆς Σοφίας δεκαπέντε βέρστια τῆς Μόσχας, ὁ Ἰωάννης συνεκάλεσε τοὺς εὐπατρίδας εἰς συμβούλιον, ὅπως λύσωσι τὴν ἀπορίαν αὐτοῦ· διότι ὁ ἔξαρχος τοῦ πάπα, ὅπως φαίνηται ἐπισημότατος, παρήγγειλεν ἵνα προηγῆται ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὁδὸν ὁ λατινικὸς σταυρὸς, φερόμενος πρὸ αὐτοῦ ἐπὶ ἐλκύθρου. Ὁ Μέγας Ἡγεμὼν οὐκ ἐπεθύμει μὲν λυπῆσαι τὸν ἔξαρχον, φοβούμενος ὅμως μὴ ἡ τελετὴ ξένης θρησκείας καταστῇ αἰτία σκανδάλου τοῖς Μοσχίοις, ἐζήτει τὴν γνώμην τῶν εὐπατριδῶν. Καὶ οἱ μὲν τούτων συνωμολόγησαν τῷ ἡμετέρῳ πρεσβευτῇ Φριαζίνῃ ὅτι, διὰ τὸ πρὸς τὸν Ἅγιον Πατέρα σέβας, ἀναγκαῖον ἦν ἵνα μὴ κωλύσωσι τοῦτο· οἱ δὲ ἰσχυρίζοντο ὅτι τέως

ἐν Ῥωσσίᾳ οὐδέποτε ἐτιμήθη ἡ λατινικὴ θρησκεία, τὸ δὲ παράδειγμα καὶ ὁ ὅλεθρος τοῦ Ἰσιδώρου ἦσαν ἔτι λίαν πρόσφατα ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ λαοῦ. Τότε ὁ Ἰωάννης ἀπετάθη πρὸς τὸν μητροπολίτην Φίλιππον· ὁ δ' ἀπεκρίθη ἐντόνως· «Ἐὰν ἐπιτρέψῃς ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Μόσχᾳ ἵνα φέρηται ὁ σταυρὸς πρὸ τοῦ Λατίνου ἐπισκόπου, αὐτὸς μὲν εἰσελεύσεται διὰ τῆς ἑτέρας τῶν πυλῶν τῆς πόλεως, ἐγὼ δ' ὁ πατήρ σου ἐξελεύσομαι διὰ τῆς ἑτέρας· διότι τὸ τιμᾶν ἀλλοτρίαν θρησκείαν ταπεινωσίς ἐστι τῆς ἰδίας.» Ἕνεκα τούτων ὁ Μέγας Ἡγεμὼν, διὰ τοῦ εὐπατρίδου Θεοδώρου, παρήγγειλε τῷ ἐξάρχῳ ἵνα κρύψῃ ἐν τῷ ἐλκήθρῳ τὸν σταυρόν· ὁ δὲ ἐξετέλεσε τοῦτο μετὰ λύπης. Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης Φριαζίνης ἐμέμφετο τὴν διαγωγὴν τοῦ μητροπολίτου εἰπών· «Οἱ πρεσβευταὶ τοῦ Μεγάλου Ἡγεμόνος ἀπήλαυσαν μεγάλων τιμῶν ἐν Ἰταλίᾳ, ἄρα καὶ ἐν Μόσχᾳ ὀφείλονται αἱ αὐταὶ τιμαὶ τοῖς τοῦ πάπα.»

Μετ' ἐπιμελείας δ' ἀπέκρυψεν ἐν Ῥώμῃ τὴν ἀλλαγὴν τῆς θρησκείας αὐτοῦ, καθολικὸς λεγόμενος· καίτοι δ' ἀναλαβὼν τὴν ἑλληνικὴν θρησκείαν ἐν Ῥωσσίᾳ διὰ κοσμικὰς ὠφελείας, ἐπρέσβευεν ἐνδομύχως τὴν λατινικὴν, θεωρῶν ἡμᾶς ὡς δεισιδαίμονας. Ἀλλ' ὅμως ὁ εὐπατρίδης Δαυὶδ ἐξετέλεσε τὴν παραγγελίαν τοῦ κυριάρχου. Τῇ 12 νοεμβρίου ἡ Σοφία εἰσῆλθεν εἰς Μόσχαν λίαν πρωΐ, συρρεύσαντος πλήθους λαοῦ. Λαβοῦσα δὲ τὴν εὐλογίαν τοῦ μητροπολίτου, περιμένοντος αὐτὴν ἐν τῷ ναῷ, ἀπῆλθε παρὰ τῇ μητρὶ τοῦ Μεγάλου Ἡγεμόνος, ἔνθα εἶδε τὸν μέλλοντα σύζυγον. Τελεσθέντων λοιπὸν αὐτόθι τῶν ἀῤῥαβώνων, ἀπῆλθεν εἰς τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Κοιμήσεως ὅπως ἀκούσῃ τῆς λειτουργίας. Ὁ μητροπολίτης σὺν τῷ λοιπῷ κλήρῳ ἐτέλεσε τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν μετὰ πάσης πομπῆς τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας, ἔπειτα δ' ἔστεψε τὸν Ἰωάννην μετὰ τῆς Σοφίας παρόντων τῆς μητρὸς, τοῦ υἱοῦ, τῶν ἀδελφῶν, πολλῶν ἡγεμόνων καὶ εὐπατριδῶν, τοῦ ἐξάρχου Ἀντωνίου, Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων. Τῇ δ' ἐπαύριον, ὁ ἔξαρχος καὶ ὁ πρεσβευτὴς ἐνεχείρισαν τῷ Μεγάλῳ Ἡγεμόνι τὰς ἐπιστολὰς καὶ τὰ δῶρα.

Φιλοφρονούμενος ἐν Μόσχᾳ ὁ τῆς Ῥώμης πρεσβευτὴς, ἐσπούδαζε κατὰ τὰς πρὸς αὐτὸν ὁδηγίας τοῦ πάπα, ὅπως ἡ Ῥωσσία ἀποδεχθῇ τοὺς ὅρους τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου· ἀλλὰ νυμφευθεὶς τὴν Σοφίαν ὁ μονάρχης τῆς Μόσχας οὐδ' ἀκούειν ἤθελε περὶ τούτου. Κατὰ δὲ τὸ χρονικὸν, ὁ ἔξαρχος Ἀντώνιος περιελθὼν εἰς θεολογικὰς συζητήσεις μετὰ τοῦ μητροπολίτου Φιλίππου, ἔχοντος βοηθὸν καί τινα Νικήταν Μόσχιον, ἄνδρα πολυμαθῆ, παρασήσαντα ἐναργῶς τὴν ὀρθότητα τῆς ἑλληνικῆς ὁμολογίας, παρῃτήθη τῆς περαιτέρω ἀμφισβητήσεως, λόγῳ μὲν ὅτι ἐσερεῖτο τῶν ἀναγκαίων βιβλίων, κυρίως δὲ δι' ἔλλειψιν ἀνταποδείξεων. Ἔνδεκα δ' ἑβδομάδας μείναντες ἐν Μόσχᾳ, ὁ ἔξαρχος καὶ ὁ πρεσβευτὴς τῶν ἀδελφῶν τῆς Σοφίας, ἐπέστρεψαν εἰς Ἰταλίαν κομίζοντες τῷ τε πάπα καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῆς πολυτελῆ δῶρα τοῦ Μεγάλου Ἡγεμόνος, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς Σοφίας· ἀλλ' αὕτη, κατὰ τοὺς γερμανοὺς ἱστορικοὺς, ὑποσχομένη τῷ Σίξτῳ τὴν τήρησιν τῶν κανόνων τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, παρέβη τὸν λόγον αὐτῆς, ὑποθερμαίνουσα τὸν ζῆλον τῆς ἑλληνικῆς θρησκείας. Διὰ τοῦ γάμου τούτου μάλιστα, ὡς παρετηρήσαμεν ἤδη, ἡ Ῥωσσία κατέστη γνωστοτέρα τῇ Εὐρώπῃ· ἐπειδὴ οἱ ἡγεμόνες αὐτῆς, τιμῶντες τὴν Σοφίαν, ἅτε γόνον τῶν ἀρχαίων τοῦ Βυζαντίου αὐτοκρατόρων, παρέπεμπον, οὕτως εἰπεῖν, μέχρι τῆς ἡμετέρας πατρίδος. Ἔκτοτε ἤρξαντο πολιτικαὶ σχέσεις καὶ ἀνταποκρίσεις, ἡ δὲ κοινωνία τῶν Μοσχίων μετὰ τῶν ἄλλων γενῶν ἐδήλωσε τὰ παράδοξα αὐτῶν ἤθη, ὥστε πολλὰ μὲν διεθρυλλοῦντο περὶ τούτου, προεμαντεύετο δὲ καὶ ἡ μέλλουσα αὐτῶν ἰσχύς. Ἀλλὰ καὶ πολλοὶ Ἕλληνες, ἐγκατασταθέντες παρ' ἡμῖν μετὰ τῆς Σοφίας, ὠφέλησαν τὰ μάλιστα τὴν Ῥωσσίαν διὰ τῶν τεχνῶν καὶ γλωσσῶν, ἐξαιρέτως δὲ διὰ τῆς λατινικῆς, κοινῆς τότε ἐν πάσαις ταῖς πολιτικαῖς πράξεσιν, ἐπλούτισαν τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἡμῶν βιβλιοθήκας διὰ συγγραμμάτων, ἅτινα διέσωσαν ἐκ τῆς βαρβαρότητος τῶν Τούρκων, καὶ συνήργησαν εἰς λαμπρότητα τῆς ἡμετέρας αὐλῆς εἰσαγαγόντες τὰς πομπώδεις τελετὰς τῆς βυζαντινῆς· ὥστε ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Ἰωάννου ἡ Μόσχα, ὥς ποτε τὸ Κίεβον, ἦν ἀξία τοῦ ὀνόματος «δευτέρα Κωνσταντινούπολις».

Οὕτως ἡ ταπείνωσις τῆς Ἑλλάδος, διὰ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν ἐπιστημῶν ἐν Ἰταλίᾳ, ἐγένετο ἀφορμὴ μεγάλων ἀγαθῶν καὶ ὡς πρὸς τὴν Ῥωσσίαν. Πολλοὶ δ' ἐπιφανεῖς Ἕλληνες ἐξ αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατέφυγον παρ' ἡμῖν, ὡς Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος Ῥάλλης, κατὰ τὸ 1485, μετὰ τῆς συζύγου καὶ τῶν τέκνων· κατὰ δὲ τὸ 1495, ὁ εὐπατρίδης Θεόδωρος Λάσκαρις μετὰ τοῦ υἱοῦ Δημητρίου.

Ἡ δὲ Σοφία συνεκάλεσε τοὺς ἀδελφούς· ἀλλ' ἐξ αὐτῶν ὁ μὲν Ἐμμανουὴλ, προτιμήσας τὴν αὐλὴν τοῦ Μωάμεθ Β', ἀνεχώρησεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα διήνυσεν ἐν τρυφῇ τὸν λοιπὸν βίον, ὁ δὲ Ἀνδρέας, νυμφευθεὶς δύσφημόν τινα Ἑλληνίδα, ἦλθεν εἰς Μόσχαν (1480—1490), ἔνθα ἐνύμφευσε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Μαρίαν μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Βερεΐας. Ὁ Ἰωάννης, διὰ τὴν μετὰ τῶν ἑλλήνων αὐτοκρατόρων συγγένειαν, παρέλαβε καὶ τὰ σύμβολα αὐτῶν, τουτέστι τὸν δικέφαλον ἀετὸν, προσθεὶς αὐτὰ ἐπὶ τῆς σφραγῖδος τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μόσχας, φερούσης ἔνθεν μὲν ἀετὸν, ἔνθεν δὲ ἱππότην καπατατοῦντα δράκοντα, μετὰ περιγράμματος, «Μέγας Ἡγεμὼν ἐλέῳ Θεοῦ πάσης Ῥωσσίας».

ΟΝΟΜΑΤΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΙΣ.

(Ἴδε καὶ σελ. 166, 248, 279, καὶ 314.)

Ἀνέστης (ἀντὶ Ἀναστασίου) ἐκ τοῦ «Χριστὸς ἀνέστη», ὡς Παράσχος ἐκ τοῦ «παράσχου, Κύριε». Χυδαία ἀμάθεια ἐν εὐλαβείᾳ.

Σινάνης, ἴσως ἐκ τοῦ ὄρους Σινὰ, ὡς τὸ ὄνομα Ἰορδάνης ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ἰορδάνου, ἴσως δὲ καὶ ἐκ τοῦ Συναδινοῦ, βυζαντινοῦ ἐπωνύμου.

Περμαθοῦλα ἢ Περμάθω καὶ Περμαθιά· ὄχι, ὡς πιστεύουσιν ἴσως πολλοὶ, ἐκ τοῦ Περιμάθεια ἢ Ὑπερμάθεια, ἀλλ' ἐκ τοῦ ψαλλομένου ἐν τοῖς Χαιρετισμοῖς τῆς Παναγίας ὕμνου, ὅστις ἄρχεται διὰ τῶν λέξεων «Τῇ ὑπερμάχῳ». Τί δὲ πρῶτον νὰ οἰκτείρῃς εἰς τοῦτο; τῶν γονέων ἢ τῶν ἱερέων τὴν παχυλὴν ἀμάθειαν, διδόντων καὶ δεχομένων τοιαῦτα ὀνόματα! Φανταζόμεθα ἐκ τούτου κατὰ πόσον ὀρθῶς ἐννοοῦσιν ὅσα ἀκροῶνται οἱ πλεῖστοι τῶν ἐκκλησιαζομένων. «Τῇ ὑπερμάχῳ» ἀκούουσι, καὶ νομίζουσιν ὅτι ἡ Παρθένος Μαρία, μεταξὺ τῶν ἄλλων ὀνομάτων ἃ ἀπονέ-

μονται αὐτῇ ὑπὸ τῶν πιστῶν, ἔχει καὶ τὸ Ὑπερμάχω· καὶ ὀνομάζουσι λοιπὸν τὴν θυγατέρα τῶν Περμάχω, ἣν ἔπειτα ἡ χυδαία γλῶσσα μεταβάλλει εἰς Περμαχοῦλα καὶ τέλος Περμαθοῦλα. Καὶ δὲν εἴχομεν δίκαιον νὰ θαυμάσωμεν ἂν δὲν ἐτράπη εἰς ὄνομα κύριον γυναικὸς καὶ ἡ λέξις «ἀντιλαβοῦ»; Ἡ Περμαθοῦλα καλείσθω τοῦ λοιποῦ Μαρία, ἂν ὄχι Ἀνδρομάχη, ἀφοῦ ἐπικαλούμεθα τὴν Παναγίαν ὡς ὑπέρμαχον ἐμπολέμων ἀνδρῶν.

Ἰγνάτιος. Ἀγνοοῦμεν ἂν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία πράττῃ φιλοτίμως δίδουσα τὸ λατινικὸν τοῦτο ὄνομα εἰς ἱερωμένους· ἔχει ὅμως πρὸς τοῦτο λόγον. Ὑπάρχει ἅγιος Ἰγνάτιος.

Μάνθος, ἐκ τοῦ Ματθαῖος, ἐκχυδαϊσθέντος καὶ εἰς Μανθαῖον.

Μανοῦσος, ἐκ τοῦ Μανώλης ἀράγε ἢ ἐκ τοῦ Μανασσής;

Δαμασκηνός. Χάριν τοῦ Δαμασκηνοῦ ἁγ. Ἰωάννου, κατέστη ὄνομα κύριον τὸ τοπικὸν ὄνομα παντὸς κατοίκου τῆς Δαμασκοῦ.

Γκίκας καὶ Γκιώνης, ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Ἰωάννης ἀλβανιστί.

Κονίτσα. Πολλαὶ φέρουσιν ἐν Μιτυλήνῃ τὸ ὄνομα τοῦτο· παράγεται ἀράγε ἐκ τοῦ Κοκωνίτσα; ἢ ἔκ τινος θάμνου κοινῶς λεγομένου κονιτζιά; Ἂν παρήγετο ἐκ τῆς κελτογερμανικῆς λέξεως κένιχ (πρᾶγμα ἀδύνατον) θὰ ἐξηγεῖτο Βασιλική.

Βλωτίνα· ἠκούσαμεν καὶ ὄνομα ἀνδρὸς Βουλωτής· ἴσως λοιπὸν ἡ Βουλωτίνα ἔγινε Βλωτίνα· ἀλλὰ καὶ Βουλωτίνα πόθεν παράγεται; Ἴσως ἐκ τοῦ βούλλα, διὰ τὸ θάμβος ὁ διήγειρον τὰ βυζαντινὰ χρυσόβουλλα μᾶλλον, ἢ ἐκ τοῦ βενετικοῦ biondina, τουτέστι Ξανθοῦλα ἢ Ξάνθη.

Παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς ἐλέγετο βλαττίον σηρικόν τι ὕφασμα· πιθανὸν καὶ ἐκ τούτου νὰ παράγονται τὰ ὀνόματα Βλωτὴς καὶ Βλωτίνα, καθὼς ἐκ τοῦ σκαραμαγγίου, σηρικοῦ ἐνδύματος προφυλάττοντος ἀπὸ τῆς βροχῆς, καὶ ὄντος ἐν χρήσει παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, παρήχθη τὸ ἐπώνυμον Σκαραμαγγᾶς. (Ἴδε Vossius βιβλ. β', de vitiis sermonis, κεφ. 17.)

Παγῶνα· ἐκ τοῦ ταὼ, κοινῶς λεγομένου παγωνίου, πτηνοῦ γνωστοῦ, συμβόλου τῆς χρυσοθρόνου Ἥρας. Ἥρα λοιπὸν ἡ Παγῶνα.

Δούκαινα, ἐκ τοῦ βυζαντινοῦ ἐπωνύμου Δούκας, ὡς τὸ Παλαιολογοῦ καὶ Ῥαλλού· οὕτω καὶ

Κωζηνή, ἐκ τῶν Κατακουζηνῶν.

Καταξηνὸς, καὶ τοῦτο ἐκ τῶν Κατακουζηνῶν. Βλέπομεν ὅτι πολλὰ ἐπώνυμα βυζαντινὰ, ὡς Λάσκαρις, Φωκᾶς, Παλαιολόγος, κτλ., κατέστησαν ὀνόματα ἐκ τοῦ βαπτίσματος, οἱ δὲ υἱοὶ τῶν οὕτω βαπτισθέντων ἔλαβον τὸ ὄνομα τοῦ πατρός των ὡς ἐπώνυμον. Εὑρε λοιπὸν σήμερον τίνες κατάγονται ἀληθῶς ἐκ Κατακουζηνῶν, Παλαιολόγων ἢ Λασκάρεων!

Ἀναζίνα, ἐκ τοῦ Ἀννέζα, ἰταλιστὶ Agnese.

Φίλος ἐκ Θετταλομαγνησίας ἔπεμψεν ἡμῖν τὰ ἑπόμενα ὀνόματα, ἀπαντώμενα ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ.

Γραμμένος, ἐκ τοῦ ζωγραφημένος, ζωγραφιστὸς, δηλαδὴ ὡραῖος. Οὗτος ἠδύνατο νὰ μετονομασθῇ Καλλίας.

Συραγὼ, ἐκ τοῦ Σάῤῥα; ἢ μᾶλλον ἐκ τοῦ κυρά; ἀληθῶς τὸ ἀρσενικὸν sire ἔχει παρὰ τοῖς Ἰταλοῖς καὶ θηλυκὸν sira, ἄχρηστον μὲν σήμερον, σημαῖνον δὲ κυρίαν. Ἡ Συραγὼ λοιπὸν μεταβάλλεται εἰς Κυριακὴν ἢ Δέσποιναν.

Μαγώ. Τὸ ὄνομα εἶναι εὔφωνον καὶ ἑλληνικώτατον, ἀλλὰ νομίζομεν καὶ τοῦτο προελθὸν ἐκ τοῦ Μάγω, ἤτοι ἐκ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὕμνου «Τῇ ὑπερμάχῳ».

Μῆτρος, ὁ Δημήτριος.

Κρουσταλλω, ἀντὶ Κρυσταλλίνης. Τὰ διαυγῆ ὕδατα ἐπιλέγονται κρυσταλλινα· ὅθεν ἡ Κρυσταλλω δύναται νὰ μετονομασθῇ Καλλιρόη ἢ Κασταλία.

Διαλέττα, ἴσως ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ violetta (ἴον), ὡς τὸ Διατσίντα (Ὑακίνθη) ἐν Τήνῳ· Ἰάνθη λοιπὸν ἡ Διαλέττα.

Μηλίτσα, ἐκ τῆς μηλέας. Μηλίς· γλυκὺ ὄνομα.

Ἀλτίνα, ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ἀλτὶν, σημαῖνον χρυσόν. Ὥστε ἡ Ἀλτίνα εἶναι Χρυσὴ, ἢ μᾶλλον Χρυσῆς.

Χαρίτος, ὁ Χαρίτων.

Βαρσάμης, ἐκ τοῦ βαλσάμου·—Βάλσαμος.

Χάϊδω εἰτ' οὖν χαϊδευμένη· ἄρα Εὐθώπεια (;).

Ἀστρινός. Ἀστέριος.

Πολήμερος, καὶ οὗτος ὡς ὁ Πολυχρόνης ὁ καὶ Χρόνης κατὰ συγκοπὴν, τρέπεται εἰς Πολύβιον.

Δόμνα καὶ Δομνίκα, ὡς Δέσποινα.

Χουρμούζης· τοῦτο ἀπαντᾶται ὡς ὄνομα καὶ οὐχὶ ἐπώνυμον ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου· παράγεται δ' ἐκ τοῦ τουρκικοῦ κιρμιζὴς, τουτέστι φοινικοῦς· καὶ λοιπὸν Φοῖνιξ.

Στασὸς, Τάσσος, Στασὴ, Στασοῦλα, χυδαῖα ὑποκοριστικὰ τοῦ Ἀναστασίου καὶ τῆς Ἀναστασίας.

Μημῆκος, Μημὴς, χυδαῖοι ὑποκορισμοὶ τοῦ Δημητρίου.

Μικὲς, ἐκ τοῦ ἰταλικοῦ Μικέλε, ἤτοι Μιχαήλ.

Παναγὴς καὶ Πανάγος, — ἴδε Παναγιώτης.

Σιδέρης καὶ Σιδερὴς, ἐκ τοῦ Ἰσίδωρος.

Ξάφω· ἡ Χρυσὴ κατὰ βαθμοὺς παραφθορᾶς κατήντησε Χρυσάφω, Χρσάφω, Χσάφω, Ξάφω.

Θεοπίστη. Ἔχει καλῶς· ὑπάρχει καὶ ἁγία Θεοπίστη.

Μαρῖνος καὶ Μαρίνα, κακόηχα ξενόζηλα ὀνόματα. Ἀλλ' ἔχομεν ἁγίαν Μαρίναν.

Ἐν τέλει, εὐχαριστοῦμεν τοὺς φίλους οἵτινες, ἀκούσαντες τῆς προσκλήσεως ἡμῶν, ἐνησμενίσθησαν νὰ πλουτίσωσι τὴν παροῦσαν συλλογὴν δι' ἱκανῶν ὀνομάτων ἀγνώστων ἡμῖν.

ΣΠΑΤΑΛΟΣ Η ΣΠΑΤΑΛΟΣ;

Εἶναι ἄξιον ἀπορίας ὅτι καὶ ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς ἐφημερίσι, καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς ἑλληνικῆς Βουλῆς γράφουσι καὶ προφέρουσι σπάταλος ἀντὶ σπαταλός. Συνέβη νὰ προφέρῃ τὴν λέξιν κακῶς εἷς, καὶ ὅλοι τυφλῶς ἠκολούθησαν τὸν κακὸν τονισμόν· διότι οὐχὶ ἐκ μελέτης, ἀλλ' ἐξ ἀκοῆς λαλοῦσιν οἱ πολλοὶ τὴν γλῶσσαν· τὸ δὲ δὴ χείριστον, οὐκ ὀλίγοι σήμερον τολμοῦν καὶ νὰ δίδωσι τὰ οὕτως ἡμαρτημένα εἰς τύπον, ἐξ οὗ ἀποπλανᾶται τὸ πλῆθος. Σπαταλὸν καὶ ὄχι σπάταλον ἔλεγον οἱ προπάτορες τὸν ἐκδεδομένον εἰς τὴν σπαταλὴν, ἤτοι τὸν ἐξοδευτὴν, τὸν ἄσωτον, τέλος δὲ τὸν τρυφηλόν. Ἡ λέξις σπάταλος ἀπαντᾶται μόνον εἰς τὰ Γλωσσάρια ὡς ἄχρηστος ἢ ἀμφίβολος, σημαίνουσα ἄνθρωπον ἁπλῶς τρυφηλόν.

Ο ΔΟΜΟΣ, Η Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΝΑΟΣ

ΤΟΥ ΜΕΔΙΟΛΑΝΟΥ.

Λαμπροτάτη καὶ ἀξιολογωτάτη τῶν οἰκοδομῶν τῆς πόλεως Μεδιολάνου, ἐν τῇ βορείᾳ Ἰταλίᾳ, εἶναι ὁ μητροπολιτικὸς αὐτῆς ναὸς, ἰδίως δόμος καλούμενος (δόμος Θεοῦ), οὗ τινος κτίτωρ θεωρεῖται κοινῶς ὁ Ἰωάννης Γαλέας Βισκόντης, ζήσας κατ' ἀρχὰς τοῦ ΙΓ' αἰῶνος. Ὁ ναὸς οὗτος, ὅλος περιβεβλημένος ἐξωτερικῶς διὰ μαρμάρου λευκοῦ, εἶναι ἐκ τῶν ἀριστουργημάτων τῆς γοτθικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Τήν τε πρόσοψιν καὶ τὰς πλευρὰς αὐτοῦ καὶ τὰ ὄπισθεν ἀγλαΐζουσιν

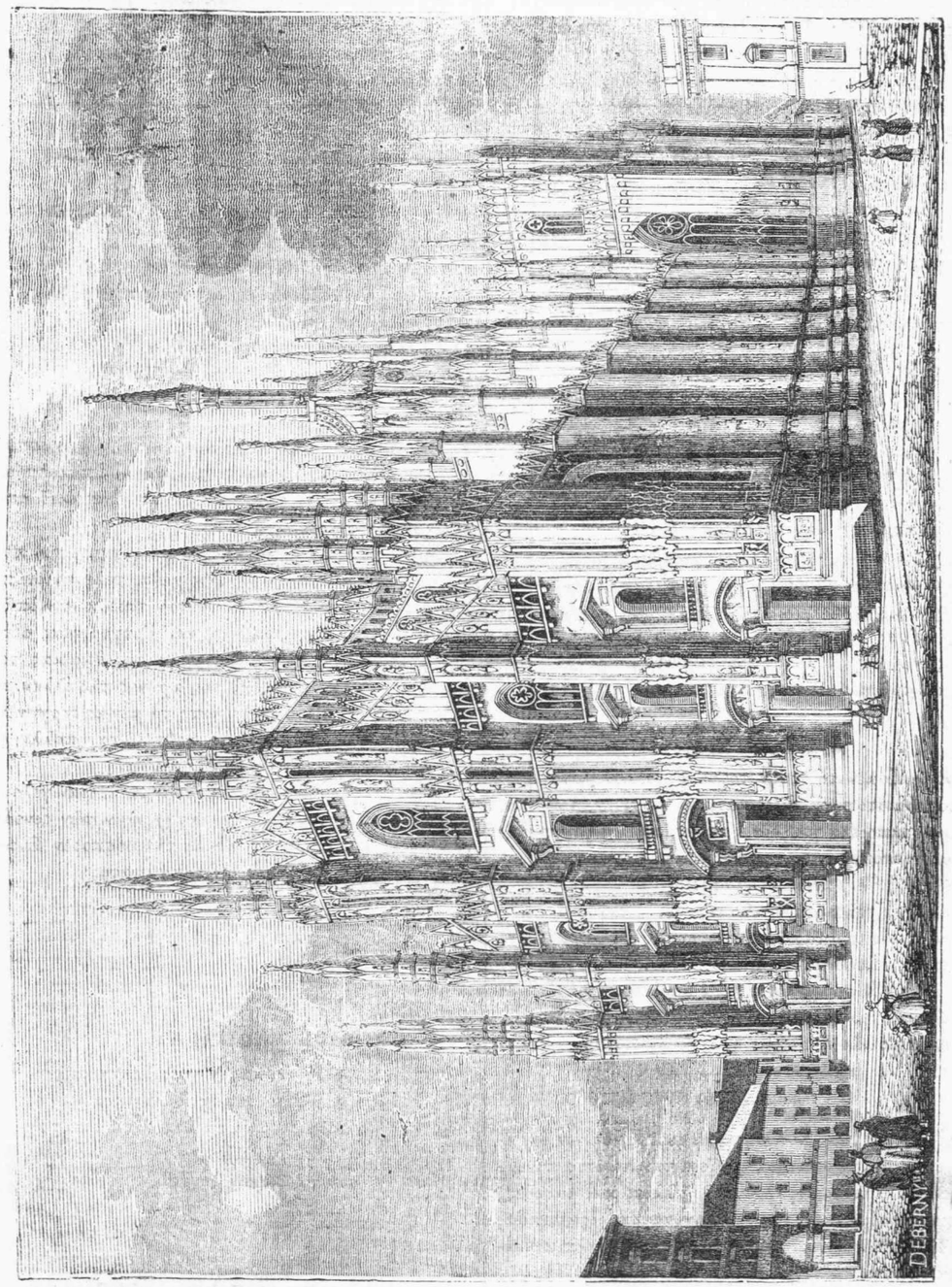

Ὁ δόμος, ἢ μητροπολιτικὸς ναὸς τοῦ Μεδιολάνου.

ἀναρίθμητα χαρίεντα κοσμήματα, ἀψῖδες, στῆλαι, ἀγάλματα, ἀνάγλυφα, διακεχυμένα ὅπου ἂν στρέψῃ τις τὸν ὀφθαλμὸν, εἰς τοὺς σηκοὺς ἢ εἰς τοὺς θόλους, εἰς τὰς στοὰς ἢ καὶ μέχρι τῶν ὑπερώων, μάλιστα δὲ μέχρι τῆς ὑψίστης αὐτῶν κορυφῆς. Προέχουσι τῆς πολυτελεστάτης οἰκοδομῆς ταύτης 135 ὀβελίσκοι, ὧν θαυμάζεται ἡ λεπτὴ ἐπεξεργασία, ἕκαστος δὲ αὐτῶν φέρει 27 ἀγάλματα· ἐπὶ δὲ τῆς κορυφῆς τοῦ ὑψηλοτάτου ἵστατάι κολοσσιαῖον ἄγαλμα τῆς Παναγίας, κατεσκευασμένον ἐκ ξύλου ἐπικεχρυσωμένου. Ἀπὸ τοῦ ἐδάφους δὲ μέχρι τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀγάλματος τούτου τὸ κτίριον ἔχει ὕψος 335 ποδῶν.

Ἀπὸ τῆς κυρυφῆς ἐκείνης τοῦ δόμου, ἢ μᾶλλον τοῦ ἐκ μαρμάρου ὄρους τούτου, ἡ θέα εἶναι ἐξαίσιος· πρῶτον βλέπει τις τὴν πανταχόθεν ἐκτεινομένην μεγαλόπολιν, ἔπειτα δὲ τὸ ἀπέραντον χλοερὸν πεδίον τῆς Λομβαρδίας, καὶ πέραν αὐτοῦ τὰς Ἄλπεις καὶ τὰ Ἀπέννινα.

Ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς ὁ ναὸς εἶναι οὐχ ἧττον μεγαλοπρεπέστατος. Ἔχει σχῆμα λατινικοῦ σταυροῦ· ὁ κεντρικὸς αὐτοῦ θόλος ὑποστηρίζεται ὑπὸ 52 κιόνων γοτθικῶν, φοβερῶν κατά τε τὸ ὕψος καὶ τὸν ὄγκον, ὧν τὰ κιονόκρανα ἔχουσιν ἕκαστον ἄλλα τορεύματα μετὰ πλουσίων ἀραβουργημάτων. Ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς κυρίας πύλης ἵστανται δύο στῆλαι μονόλιθοι ἐκ συηνίτου, θεωρούμεναι ὡς αἱ μέγισται πασῶν ἐπὶ γῆς.

Ἐν τῷ θησαυροφυλακίῳ τοῦ δόμου διαφυλάττεται καὶ ἧλός τις, πιστευόμενος ὡς εἷς τῶν δι' ὧν ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς· τὴν 5 μαΐου ἑκάστου ἔτους λαμβάνει τὸν ἧλον τοῦτον (il santo chiodo) ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ Μεδιολάνου καὶ περιφέρει αὐτὸν ἐν λιτανείᾳ, εἰς ἀνάμνησιν τοῦ δεινοῦ λοιμοῦ ὅστις ἐμάστισε τὴν πόλιν ταύτην ἐν ἔτει 1576.

Ὑπὸ τὴν χοροστασίαν ὑπάρχει ὑπόγειος ναΐσκος, ἔνθα κεῖται τὸ λείψανον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Καρόλου Βορρωμαίου, τιμωμένου ὡς ἁγίου. Φορεῖ δὲ τὸ λείψανον τοῦτο λαμπρὰν ἀρχιερατικὴν στολὴν πεπλουτισμένην διὰ τιμαλφῶν λίθων· ἡ κεφαλή, τιαροφόρος, ἀναπαύεται ἐπὶ προσκεφαλαίου χρυσοῦ· ὁ σαρκοφάγος εἶναι ἐκ κρυστάλλου ὀρυκτοῦ.

Καὶ ἄλλα δὲ μαυσωλεῖα ἀπαντῶνται ἐν τῷ ναῷ ἄξια λόγου, κατασκευασθέντα ὑπὸ τῶν ἀρίστων τεχνιτῶν τῆς Ἰταλίας· πρὸς τοῖς ἄλλοις θαυμάζονται τὰ τοῦ Ὀθωνος τοῦ Μεγάλου καὶ τοῦ Ἰωάννου Βισκόντου, δεσποτῶν τοῦ Μεδιολάνου κατὰ τοὺς αἰῶνας ΙΓ' καὶ ΙΔ'.

Ο ΧΡΟΝΟΣ ΧΡΗΜΑΤΑ.

Ἐνομίζομεν τὸ ῥητὸν τοῦτο ἀγγλικόν· ἀλλὰ βεβαιούμεθα ὅτι εἶναι ἀμερικανικόν· ὅτι ἐν Ἀμερικῇ, εἴς τινα ἐμπορικὰ γραφεῖα, ἀπαντᾶται ἐπιγεγραμμένον μετὰ τῆς ἑπομένης προσθήκης·

Ὁ χρόνος χρήματα.
Ἦλθες δι' ὑποθέσεις σου,
Εἰπὲ τὰς ὑποθέσεις σου,
Ἄφες με εἰς τὰς ὑποθέσεις μου,
Ἐπίστρεψον εἰς τὰς ὑποθέσεις σου.

—

Χρόνου φείδου, ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι διὰ δύο λέξεων.

ΕΥΤΡΑΠΕΖΑ.

Αἱ λαμπραὶ καὶ πολυδάπανοι ἑορταὶ, δι' ὧν ἐσχάτως ἐτιμήθησαν αἱ ἐπισκεφθεῖσαι τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐστεμμέναι κεφαλαὶ τῆς Γαλλίας καὶ Αὐστρίας, ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὰς γελοιογραφικὰς ἐφημερίδας τῶν Παρισίων πολλὰ νὰ γράψωσι σπουδαῖά τε καὶ ἀστεῖα ἐπὶ τοῦ προκειμένου.

Δὲν ἐνθυμούμεθα εἰς ποίαν τῶν ἐφημερίδων τούτων εἴδομεν ἐν σχεδιογραφίᾳ δύο ἄνδρας ἐνδεδυμένους εὐρωπαϊστὶ, καὶ συναπαντωμένους εἴς τινα τῶν ὁδῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

—Αἴ! ἔλεγεν ὁ εἷς, εὔθυμος οὗτος, πρὸς τὸν ἕτερον, φαινόμενον κατηφῆ· δὲν βλέπω νὰ μετέχῃς καὶ σὺ τῆς κοινῆς εὐθυμίας. Τί ἔχεις καὶ εἶσαι σκυθρωπός;

—Ἄφες, ἀδελφὲ, ἐπειδὴ εἶμαι καταφορτωμένος μὲ τουρκικὸν δάνειον, ἀπεκρίνετο ὁ ἐρωτώμενος.

Ἡ ἐφημερὶς Univers Illustré ἐδημοσίευσε τὴν ἑπομένην γελοιογραφίαν·

ὑπ' αὐτὴν δὲ τὰ ἑξῆς· «Τὸ ἐθνικὸν παλούκιον ἐστεμμένον δι' ἀνθοδέσμης, ἵνα πιστεύσουν οἱ ἐπισκεπτόμενοι Εὐρωπαῖοι, ὅτι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἶναι ἐκεῖ στημένον μόνον διὰ τὴν μύτην.»

Σημειωτέον ὅτι ὁ ἀνασκολοπισμὸς ἔπαυσε πρὸ πολλοῦ ἐν Τουρκίᾳ· ἂν δὲν λανθανώμεθα, τελευταῖοι ὑποστάντες τὴν βαρβαροτάτην ταύτην στρέβλωσιν ὑπῆρξαν οἱ ἐν Μιτυλήνῃ Λεμονὴς, καὶ Γρηγοριάδης ὁ ἐπὶ ἀδελφῇ γαμβρὸς αὐτοῦ, ὡς μέλη τῆς ἑταιρίας τῶν Φιλικῶν ἐπὶ τῆς ἐκρήξεως τοῦ ἀγῶνος τῆς ἑλληνικῆς παλιγγενεσίας. Ἀλλ' ἡ Εὐρώπη τὰ μὲν κατηργημένα ἐν Τουρκίᾳ νομίζει οὕτως ὡς καθεστῶτα, πολλὰ δὲ τῶν ἔτι καθεστώτων ὡς κατηργημένα.

Ἡ αὐτὴ ἐφημερὶς φέρει κατωτέρω ἑτέραν γελοιογραφίαν, σκώπτουσαν τὴν κατάχρησιν τῶν ξενοδόχων πρὸς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὸν Βόσπορον Εὐρωπαίους, μετὰ τοῦ ἑπομένου ἐπιγράμματος·

«Ἐν τῇ προσδοκίᾳ τῶν ἐλευσομένων ξένων, οἱ ὀθωμανοὶ ξενοδόχοι προγυμνάζονται πῶς νὰ μαδοῦν, χωρὶς νὰ κραυγάζουν πολὺ οἱ μαδούμενοι.»

Τὸ ἀληθὲς εἶναι ὅτι κατὰ τὴν τέχνην ταύτην ὑπερτεροῦν οἱ ξενοδόχοι τῆς ἑσπερίας Εὐρώπης, ἐπὶ τοιούτων μάλιστα ἐκτάκτων περιστάσεων. Τίς δὲν ἐνθυμεῖται πόσον ἀπλήστως προσηνέχθησαν πρὸς τοὺς ξένους οἱ ξενοδόχοι τῶν Παρισίων ἐπὶ τῆς Παγκοσμίου Ἐκθέσεως; Συνήθεις καιροὺς παραβάλλοντες ἐν τῇ Δύσει πρὸς συνήθεις ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἀναντιῤῥήτως εὑρίσκομεν τὴν ἀγαθὴν φιλοξενίαν σωζομένην οὐχὶ ἐν Δύσει.

ΤΑ

ΤΟΥ ΣΥΡΜΟΥ

ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΔΙΑΦΟΡΑ.

Ἐν Παρισίοις, 15(27) νοεμβρίου, 1869.

Εἰς τὴν εἰκόνα τὴν ὁποίαν προσθέτω ἐν τῇ παρούσῃ μου βλέπεις, Ἑλληνοδίκη μου, δύο ἐνδυμασίας· τὴν πρὸς περίπατον, καὶ τὴν οἰκιακήν. Ὁμολόγησε ὅτι ἡ

προτομὴ τῆς πρώτης ἔχει πολλὴν χάριν· τὸ στῆθος οὕτω περικεκλεισμένον, ἡ χειρὶς οὕτως ἠνεωγμένη πρὸς τὰ κάτω καὶ περιδεδεμένη εἰς τὸν ἀγκῶνα, ἡ κεφαλὴ οὕτω κεκαλυμμένη διὰ πίλου στρογγύλου, ἐπιπτέρου, ἀναντιῤῥήτως ἁρμόζουσιν εἰς τὴν νεότητα (μόνον ὅμως εἰς τὴν νεότητα). Τῆς δευτέρας, ὑπόθες τὴν ἐνδυμασίαν ὅλην ἐκ ταφετᾶ σαπφειροχρόου μετὰ ἀνταναχλάσεων μελαίνων. Τὸ στῆθος σκεπάζεται διὰ μανδυλίου ἐκ γάζης λευκῆς, ἐσταυρωμένου ἐμπρὸς καθὼς συνειθίζουσι τοῦτο αἱ χωρικαί. Τὸ ὅλον ἔχει μεγαλοπρέπειαν. Τὸ περιδέραιον εἶναι ἐκ βελούδου κυανοῦ, ἀπὸ τοῦ ὁποίου κρέμαται μικρά τις κοσύμβη ἐκ τοῦ αὐτοῦ βελουδου· πρᾶγμα χάριεν, εὐκατασκεύαστον καὶ εὔωνον.

Τὰ ἐπικρατοῦντα κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦτον χρώματα εἶναι τὰ βαθέα, πρὸ πάντων τὰ τῆς κανέλλας, τοῦ ἴου, καὶ τὸ πράσινον τοῦ φύλλου τῆς ἐλαίας, ἁπλᾶ, ἤτοι ἄνευ κλαδίων· κυρίως δὲ ἐπικοσμοῦνται

ὅλα διὰ βελούδου μέλανος. Περὶ τῶν καπελλίνων σημείωσον, ὅτι διὰ τὰς νέας κόρας προτιμῶνται οἱ ὑψηλοὶ τυρολικοὶ πῖλοι· βλέπω μάλιστα μανίαν κατ' αὐτὰς ἐν Παρισίοις ὑπὲρ τῶν πίλων τοῦ τοιούτου σχήματος.

Ἀλλ' ἂς ἔλθωμεν εἰς ἄλλα, σπουδαιότερα.

Μὲ γράφεις περὶ θαύματός τινος γενομένου εἰς . . . Πιστεύεις σὺ, Ἑλληνοδίκη, ὅτι γίνονται πλέον θαύματα, μετ' ἐκεῖνα δι' ὧν ὁ χριστιανισμὸς ἐξέπληξέ ποτε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν καταδιωκόντων αὐτόν; Ἄκουσε τί συνέβη πρὸ μικροῦ, καὶ ἔπειτα λέγε.

Εἴς τινα πολίχνην τῆς Γαλλικίας, ὀνομαζομένην Βαλουζάκ, γυνή τις ἐκάθητο ἐπαιτοῦσα παρὰ τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας. Ἐπὶ εἴκοσι ἔτη βλέπων αὐτὴν ἐκεῖ ὁ κόσμος τὴν ἠλέει, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ σταθῇ εἰς τοὺς πόδας της, ἀλλ' ἐσύρετο ἐπιπόνως χαμαί.

Νέος τις ἐπαίτης, ξένος οὗτος, τὰ αὐτὰ πάσχων, εἶχεν ἔλθει ἐσχάτως καὶ αὐτὸς εἰς ἐκείνην τὴν πόλιν, καὶ καταστὰς εἰς τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας ἀπέναντι τῆς ὁμοιοπαθοῦς του, ἔφερεν εἰς αὐτὴν ἀνταγωνισμόν.

Ἐπὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας, τὰ δύο ταῦτα οἰκτρὰ πλάσματα ἤρχοντο συνήθως εἰς συνομιλίαν, μὴ ἔχοντα πῶς νὰ ἐνασχολῶσιν ἐκεῖ τὸν καιρὸν ὠφελιμώτερον, ἕως οὗ ἐγεννήθη ἐκ τῆς φιλίας των ἀμοιβαία συμπάθεια· καὶ ἐπειδὴ ἡ γυνὴ ἦτο πρεσβυτέρα, αὐτὴ πρώτη ἐξηγηθεῖσα, εἶπεν εἰς τὸν νέον, ὅτι ἴσως θὰ ἔπραττον καλῶς ἂν ἐνυμφεύοντο.

—Καλὰ, λέγει ὁ νέος, ἀλλὰ τί θέλεις νὰ τὴν κάμω μίαν γυναῖκα ἥτις σύρεται χαμαί;

—Ἐγὼ, ἀποκρίνεται αὕτη, ἔχω ἕως τώρα συνηγμένα 4,000 φλωρίνια, καὶ εἶμαι πολὺ ὑγιής. Κύτταξε . . . Ἠγέρθη δὲ συγχρόνως ἐπὶ τῶν ποδῶν της, καὶ ἀπέδειξεν ὅτι δὲν ἐψεύδετο.

—Πά! λοιπὸν καὶ σὺ τὸ κάμνεις καθὼς ἐγώ; εἶπεν ὁ νέος· κύτταξε κ' ἐμέ . . . Καὶ ἐγερθεὶς ὡσαύτως, ἀπέδειξε τὴν τελείαν εὐκινησίαν τῶν ποδῶν του.

Μετά τινας ἡμέρας, οἱ δύο οὗτοι ἐπαῖται παρουσιασθέντες εἰς ἱερέα τινὰ, τῷ ὑπέβαλον ὅτι ἤθελον νὰ συναφθῶσιν εἰς γάμον· ἀλλ' οὗτος τοὺς ἀπέτρεψε, διὰ τὸν λόγον τῆς ἐλεεινῆς σωματικῆς των καταστάσεως.

Μὴ εὑρίσκοντες ἱερέα, ἐσκέφθησαν ἐν τῇ ἀμηχανίᾳ των νὰ μεταβῶσιν εἰς χωρίον Σλίζεν, ὅπου ἐτελεῖτο πανήγυρις πρὸς Παναγίαν τινὰ θαυματουργόν.

Ἔτρεχεν ἐκεῖ ὁ κόσμος ἐκ τῶν πέριξ, ὅσοι πιστοὶ, ἄνδρες, γυναῖκες, παιδία, ἐξ ἀποστάσεως ἕως εἴκοσι ὡρῶν. Ἐκεῖ πλῆθος χωλῶν, ῥαχιτικῶν, ἐπιληπτικῶν καὶ ἄλλων νοσούντων· καθ' ἣν δὲ στιγμὴν ὁ λατῖνος ἱερεὺς ἤγειρε τὸ ἁγιοφόρον πρὸς τοὺς ἐκκλησιαζομένους, βάλλουσι φωνὴν χαρᾶς οἱ δύο ἐπαῖται, καὶ ἀνίστανται ἐπὶ τῶν ποδῶν των σκιρτῶντες καὶ ἀγαλλόμενοι· μέγας δὲ θόρυβος καὶ θαυμασμὸς διαδίδεται ὑπὸ τῶν περιεστώτων εἰς ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, ὅτι ἐγένοντο αὐτόπται τοῦ θαύματος τοσοῦτοι ὀφθαλμοί.

Τρέχει πρὸς τοὺς δύο ἐπαίτας πανταχόθεν τὸ πλῆθος, τοὺς βλέπουσι, τοὺς ἐρωτῶσι, τοὺς ἀνυψοῦσιν ἐν θριάμβῳ. Μέγας λόγος, μεγάλη ἔκπληξις. Οἱ κάτοικοι τοῦ Βαλουζάκου ὡμολόγουν ὅλοι, ὅτι ἐπὶ ὅλα εἴκοσι ἔτη ἔβλεπον τοὺς ἐπαίτας τούτους παραλυτικοὺς εἰς τὴν θύραν τῆς ἐκκλησίας, καὶ συρομένους κατὰ γῆς. Ἀλλ' ὁ ἐφημέριος τοῦ χωρίου, μὴ δίδων τόσην πίστιν, ἂν ὄχι εἰς τὴν Παναγίαν ἐκείνην, ἀλλ' εἰς τοὺς ἐπαίτας τούτους, ἀπήτησε παρ' αὐτῶν ἀποδείξεις ἐγγράφους, μαρτυρούσας ὅτι τῳόντι ἦσαν παραλυτικοί.

Ἡ γυνὴ ἔγραψε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν ἀδελφήν της, ἥτις ἔσπευσε νὰ ἔλθῃ μετὰ τοῦ ἀνδρός της καὶ νὰ μαρτυρήσῃ ὅτι αὕτη ἐσύρετο πάντοτε χαμαί· τότε δὲ καὶ ὁ πτωχὸς ἐφημέριος συνέταξεν ἔκθεσιν τοῦ πράγματος λεπτομερῆ, ἣν ἀπηύθυνε πρὸς τὸν ἐπίσκοπον. Ὁ ἐπίσκοπος ἡτοίμαζε νὰ ἐπιστείλῃ πρὸς ὅλας τὰς ἐκκλησίας ἐντολὴν, ὅπως τελεσθῶσιν εὐχαριστίαι καὶ δοξολογίαι διὰ τὸ γενόμενον θαῦμα, ὅτε οἱ ἐπαῖται, τελεσθέντος τοῦ γάμου, καὶ εὐθὺς μετὰ τὸ συμπόσιον, ἐνῷ αἱ κεφαλαί των ἦσαν καπνισμέναι ἐκ τοῦ γενναίου οἴνου, ἐφανέρωσαν ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ τὸ μυστήριον τῆς θεραπείας των.

Καὶ ἔμειναν μὲν τότε πάλιν ὅλοι ἔκθαμβοι καὶ ἐνεοὶ, ἀλλὰ τὸ πλῆθος ἐπιμένει πιστεῦον ὡς θαῦμα ὅ,τι εἶδεν αὐτοῖς ὄμμασι.

Καὶ ὡς πρὸς τὰ ὄνειρα θὰ σ' εἴπω σχεδὸν τὰ αὐτά.

Ἑκατὸν ἐνύπνια ὄνειρα ἐὰν ἀποδειχθῶσι κενὰ, ἓν δὲ καὶ μόνον ἐὰν ἐπαληθεύσῃ ἐκ συμπτώσεως, οἱ εὐκολόπιστοι δὲν προσέχουσιν εἰς τὸ ψεῦδος τῶν ἑκατὸν, ἀλλ' εἰς τὸ κῦρος τοῦ ἑνὸς μόνου· καὶ ἐάν ποτε σὲ ἀκούσωσι μεμφομένην τοὺς ὀνειροκρίτας ὡς μωροὺς, λαμβάνοντες ὡς ἐπιχείρημα τὸ σπάνιον ὄνειρον οὗ τινος εἶδον τὴν ὡς ἔγγιστα πραγματοποίησιν, διισχυρίζονται ὅτι τὰ ὄνειρα ἐπαληθεύουν, οὐδόλως σκεπτόμενοι ὅτι εἰς τὴν ζωὴν των ἐνυπνιάσθησαν ἄπειρα ἄλλα διαλυθέντα ὡς ἡ σκιὰ, καὶ οὐδ' ἐλάχιστον ἴχνος ἀπολιπόντα ἐν τοῖς πράγμασι τοῦ βίου.

Ὡς μὲ γράφεις εἰς τὴν τελευταίαν σου, εἶδες καθ' ὕπνον ὅτι εἶχες πτέρυγας, καὶ ὅτι ἅμα αἰσθανθεῖσα ὅτι ἐξεφύτρωσαν, καὶ ἦσαν εὔρωστοι ἀρκετὰ, ἐδοκίμασες νὰ πετάξῃς·—καὶ ἅμα ἀνυψωθεῖσα ἱκανῶς, ἐσκέφθης ὅτι ἡ ἐσθὴς ἡ γυναικεῖα δὲν ἐσυμβιβάζετο μὲ τὸν ἀέρα,—διότι ὅσον ἀνέβαινες πρὸς τὰ νέφη, τόσον αὐτὴ ἐμακρύνετο συρομένη πάντοτε ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ἀπέραντος οὐρά·—καὶ κατέβης λοιπὸν καὶ τὴν ἐψαλίδισες·—καὶ τότε ῥάψασα τὸ ἀπολιπόμενον μέρος εἰς σχῆμα περσικῆς ἀναξυρίδος, ἐπανέλαβες τὴν πτῆσιν·—καὶ κατηυθύνθης πρὸς τοὺς Παρισίους, πρὸς ἐμὲ, οὐδόλως φροντίζουσα ἂν ἐνεπλήσκετο ἀέρος ὅλη ἡ ἀναξυρὶς, ἐν εἴδει ἀσκοῦ·—ἐσυλλογίζεσο μὲν ὅτι εἰς Παρισίους δὲν ἔκαμνες καλὰ μὲ τοιαύταις βράκκαις νὰ παρουσιασθῇς, ἀλλὰ πλέον ἔγινε· —ὑπεράνω τοῦ Τυρρηνικοῦ Πελάγους, ἄλλο δυστύχημα· αἱ χεῖρες καὶ οἱ πόδες σου ἐμηκύνθησαν τόσον, ὥστε ἤγγιζαν εἰς τὰ νερά.—Πλοῖον ἐκεῖ παρατυχὸν τοὺς ἐξέλαβεν ὡς σίφωνας·—ἐκανονοβόλησεν· ἐκόπη ὁ εἷς τῶν ποδῶν σου καὶ ἡ μία τῶν χειρῶν·—ὁ κρότος σ' ἐτρόμαξεν·—ἠσθάνθης τὸν πόνον·—ἐξύπνησες.

Τώρα, ποίαν ἐξήγησιν ζητεῖς νὰ σὲ δώσω ἐπὶ τοιούτου ἐξαμβλώματος τῆς φαντασίας; Βλέπω μόνον ὅτι πρὸς ἐμὲ ἠθέλησες νὰ πετάξῃς, καὶ, ἀδελφὴ, σὲ ζητῶ συγγνώμην διὰ τὸν ἐκ τῆς κανονοβολῆς τρόμον σου.

Περαίνουσα τὴν παροῦσαν, θὰ σοὶ προσθέσω ὅτι εἶδον τὸ ὑπὸ τοῦ Κ. Μαρίνου Βρετοῦ ἐκδιδόμενον «Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ 1870»· εἶναι δὲ καὶ κομψότερον, καὶ, μὰ τὴν ἀλήθειαν, οὐσιωδέστερον τοῦ περυσινοῦ. Ζήτησέ το· ἀξίζει καὶ πρὸς ἰδίαν σου χρῆσιν, καὶ ὡς εὐπρόσδεκτος ἐπινομίς.

Ταῦτα καὶ σοὶ ἐπεύχομαι ἐκ μέσης ψυχῆς αἴσιον νέον ἔτος, καὶ ἐν αὐτῷ καλὴν ἐντάμωσιν μὲ τὴν . . .

Ζήτει Ποίαν.

ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝ.

Διενύσαμεν καὶ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἀναχεῖρας περιοδικοῦ συγγράμματος, πολλὰ συγκαταλέξαντες ἐν αὐτῷ ἄρθρα περὶ πραγμάτων ὧν ἡ γνῶσις εἶναι χρήσιμός τε καὶ κοσμητικὴ πρὸς πάντα κοινωνικὸν ἄνθρωπον. Τούτων τὰ σπουδαιότερα ἠρύσθημεν ἐκ τῶν μάλιστα πεφημισμένων συγγραμμάτων καὶ περιοδικῶν φύλλων τοῦ πεφωτισμένου κόσμου· τοιαῦτα δὲ εἶναι ἀνατιρρήτως τὰ ἐπιγραφόμενα—Ἔσχατοι ἀγῶνες τῆς ἀθηναϊκῆς ἐλευθερίας,—Αἱ Ἀθῆναι ἐπὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου,—Πόθεν ἡ μεταβολὴ τῶν τιμῶν εἰς τὰ πρὸς τὸ ζῆν,—Πόθεν ἡ συγγένεια τῶν ῥώσσων ἡγεμόνων μετὰ τῶν Παλαιολόγων,—Ὁ Δημόκριτος καὶ ἡ φιλοσοφία αὐτοῦ,—Περὶ εὐγνωμοσύνης,—Περὶ Φόβου,—Τὰ Ἐλευσίνια,—Ἡ ἐν Δελφοῖς Λέσχη καὶ αἱ τοῦ Πολυγνώτου ζωγραφίαι,—Ὅτι οὐδὲν ἀναλλοίωτον ἐπὶ γῆς,—Ἱστορία τοῦ οὐρανοῦ,—Αἱ κηλίδες τοῦ ἡλίου,—Ὁ ἀθεώρητος κόσμος, κτλ. κτλ.

Ὡς ἐθνικὰς δὲ μελέτας ἐδώσαμεν τοὺς βίους Ἰακώβου τοῦ Ἀργυροπούλου καὶ Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων ἐπιλεγομένου, ὡς καὶ ἐξέλεγξιν τῶν καθ' ἡμᾶς κυρίων ὀνομάτων.

Περιηγήσεις δὲ, τὴν τοῦ ἄγγλου Σπὴκ εἰς τὰς πηγὰς τοῦ Νείλου, ἐπίσκεψιν εἰς Δανίαν τὴν γενέτειραν τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων, περιγραφὴν τοῦ σπηλαίου τῆς Ἀντιπάρου, ἑτέραν (ἣν μέλλομεν καὶ ἐν τῷ γ' ἔτει νὰ ἐξακολουθήσωμεν) τῶν τὰ μάλιστα ἀξιοθεάτων ἐν Παρισίοις, ἑτέραν τοῦ Ἄθω, κτλ. κτλ.

Ἓν μακρὸν διήγημα τερπνὸν καὶ ἠθικώτατον «Τὸ Βάραθρον».

Πλεῖστα εὐτράπελα, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων πραγμάτων ἀξίων περιεργείας ἢ μελέτης, ὧν τὸν οἰκεῖον τόπον εὑρήσει ὁ ἐντευξόμενος τὸν ἀλφαβητικὸν πίνακα τοῦ παρόντος τεύχους.

Τὴν αὐτὴν ποικιλίαν ὕλης, τὴν αὐτὴν καλὴν ἐκλογὴν οἱ συνδρομηταὶ ἀπαντήσουσιν ἐν τῇ συλλογῇ ἡμῶν καὶ κατὰ τὸ τρίτον ἔτος. Καὶ ἀπὸ τοῦ δε μάλιστα προαγγέλλομεν,—Ἐπιτομὴν ἱστορίας τῶν ἱεροδικείων τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν μεσαιῶνα,—Μικρὰν κωμῳδίαν ἐπιγραφομένην «Πριγκηπίσσης Γαμβρὸς», σηλιτεύουσαν τοὺς παο' ἡμῖν γελοίως αὐτοτιτλοφοροῦντας πρίγκηπας καὶ κόμητας,—Περιήγησιν ἐν Ἰαπωνίᾳ καὶ Κίνᾳ,—Ἑτέραν περιήγησιν εἰς τὰς πολικὰς θαλάσσας, μετὰ λαμπρῶν εἰκόνων ἐκ τοῦ Tour du Monde,—Τεράστιόν τι διήγημα ἐπιγραφόμενον «Περὶ τὴν Σελήνην»,—Τὰ ἀριστοτεχνήματα τῆς κεραμικῆς, μετὰ καὶ εἰκόνων,—Νέα ἀσμάτια, γελοιογραφίας, κτλ. κτλ.

Ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ δημοσίου ἀπεκδεχόμεθα ἐν τῷ μέλλοντι ἐνθαρρυνσίν τινα πλείονα ἢ ὅσην ἔδειξεν ἡμῖν κατὰ τὸ δεύτερον τοῦτο ἔτος.

Καὶ ὄντως· ὁμολογοῦμεν ὅτι οἱ συνδρομηταὶ, ἀπὸ 1900 οἵτινες συνέῤῥευσαν μετὰ πλείστης προθυμίας εἰς τοὺς καταλόγους ἡμῶν κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοῦ δευτέρου (μετὰ τὴν ἐκ τῶν πραγμάτων τῆς Κρήτης ἀθυμίαν), ἠλαττώθησαν εἰς 1150· καὶ ἐπειδὴ ἐκ τοῦ ὁλικοῦ ποσοῦ τῶν συνδρομῶν πρὸς πᾶν περιοδικὸν φύλλον, ἐκδιδόμενον εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν, ἐκλείπει πάντοτε τὸ ἓν τέταρτον ἐκ δικαιώματος προμηθείας καὶ ἐκ καθυστερούντων ἀνθρώπων ἀφιλοτίμων ἢ ἀναξιοχρέων, ὁ ἀριθμὸς τῶν συνδρομητῶν ὅσοι ἀποδίδουσιν ἡμῖν τὰ ὀφειλόμενα περιωρίσθη κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος εἰς 800 ὡς ἔγγιστα. Τόσοι δὲ μόνον μόλις ἀρκοῦσι πρὸς τὰς δαπάνας τῆς ἡμετέρας ἐκδόσεως, καί τοι καταφεύγομεν εἰς στενωτάτην οἰκονομίαν· ὥστε ὁ ἐκδίδων τὰ ΜΥΡΙΑ ΟΣΑ θὰ περιήργετο εἰς ἀπορίαν τῶν πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ συντήρησιν, ἄνευ τῆς γενναίας ἐπιχορηγήσεως τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ὁμογενῶν ἱδρυτῶν τοῦ περιοδικοῦ τούτου φύλλου.

Παρ' ἡμῖν εἶναι χρεία εὐώνων ἐκδόσεων· ἀλλ' αἱ εὔωνοι δὲν δύνανται νὰ ὦσι καὶ πολυτελεῖς· ὁ παχὺς χάρτης, τὰ πλατέα περιθώρια ἀποτελοῦν καλὴν ἐπίδειξιν· ἀλλὰ σταθμιζόμενον ἐν τοῖς ταχυδρομείοις τὸ ἐπὶ τοιούτου χάρτου περιοδικὸν φύλλον, δίδει βάρος ἀντισηκωνόμενον δι' ἀργυρίου, τὸ ὁποῖον ὁ ἐκδότης ἀναγκάζεται νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ συνδρομητοῦ. Ἐὰν λοιπὸν ἐξετείναμεν τὸ σχῆμα, ἐὰν μετεχειριζόμεθα μεγαλήτερον χάρτην καὶ παχύτερον, ἐὰν ἀφ' ἑτέρου ἐποιῶμεν χρῆσιν μειζόνων ἢ διεστιχωμένων στοιχείων, εἰκονογραφιῶν ἐπιδεχομένων περιθώρια πλατέα, ἤτοι ἐὰν ἐδίδομεν εἰς τὴν αὐτὴν σχεδὸν ὕλην διπλασίαν ἐπιφάνειαν, ἔπειτα δ' ἐδιπλασιάζομεν καὶ τὸ τίμημα ἑκάστου φυλλαδίου, ὁ κύκλος τοῦ εὐαρίθμου δημοσίου, ὅπερ συντρέχει συνήθως ὑπὲρ παντὸς βιβλίου ἢ περιοδικοῦ φύλλου γεγραμμένου εἰς τὴν καθομιλουμένην, θὰ ἐξενοῦτο ἔτι μᾶλλον, καὶ τότε πάλιν οὐδὲν ὄφελος.

Εἴμεθα ὀλίγοι! εἴμεθα μικροί! καὶ ἱκανὴ μερὶς ἐξ ἡμῶν, δυστυχῶς ἑτερογλωττεῖ· λαλεῖ τουρκιστὶ, ἀλβανιστὶ ἢ βλαχιστί·—παρασιωπῶμεν δὲ καὶ τοὺς ὅλως ἀγραμμάτους, διότι τοιοῦτοι εὑρίσκονται καὶ εἰς πάντα ἄλλον λαόν.

Οἱ ἄριστοι τῶν παρ' ἡμῖν δημοσιογράφων ἐναυάγησαν κατὰ τοῦ σκοπέλου τῆς ὀλιγότητος ἡμῶν καὶ μικρότητος. Δὲν βλέπετε ὅτι οὐδὲν περιοδικὸν φύλλον ἐπαγιώθη ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν παλιγγενεσίας μέχρι σήμερον; Ἐφημερὶς γεννᾶται καὶ ἐφημερὶς ἀποθνήσκει· ἡ νεογνὸς συντηρεῖται ἐπί τινα χρόνον, διότι πᾶν νέον κινεῖ εἰς περιέργειαν ζημιώδη πρὸς τὰ παλαιότερα,—τῶν δὲ σωζομένων οἱ ἐκδόται, οἱ μὴ κατερχόμενοι εἰς ἀνάξια φατριαστικὰ ἔργα, κατὰ τὸ

ἢ ὑπούργημα μὲ δίδεις ἢ ἐφημερίδα γράφω,

μόλις ἀποζῶσιν· ἄσμενοι δὲ θὰ ἐτρέποντο εἰς ἄλλον τινὰ πόρον ζωῆς, ἂν τοῖς παρουσιάζετο τοιοῦτος.

Μόνον αἱ δύο ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες τῆς Τεργέστης ἔχουσιν εὐρωστίαν, ἣν παρέχει αὐταῖς τὸ κατάλληλον τῆς θέσεως. Τὴν πόλιν ἐκείνην ἐθεωρήσαμεν πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν ὡς μόνην κατάλληλον πρὸς ἵδρυσιν ἑλληνικῆς ἐφημερίδος, ἧς τὴν ἀνάγκην ἠσθάνετο ἡ Ἀνατολὴ, καὶ ἡ κρίσις αὕτη ἀπεδείχθη ὀρθὴ καὶ μέχρι σήμερον, ὅτε ὁ ἠλεκτρικὸς τηλέγραφος ἀφῄρεσε μέγα μέρος τῆς ἀνάγκης ταύτης. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ, ἐνόσῳ ἐξεδίδετο μία μόνη ἐφημερὶς ἑλληνικὴ, ἡ στερεότης αὐτῆς ὑπῆρχεν ἀναμφισβήτητος· ἡ προσθήκη δευτέρας, τὰ αὐτὰ ἐπαγγελλομένης, ἐμείωσε τὴν πιθανότητα τῆς διαρκείας ἀμφοτέρων· ἂν προσετίθετο δὲ καὶ τρίτη, τὸ καινοφανὲς αὐτῆς θὰ περιέσπα τὸ δημόσιον, θὰ διῄρει τοὺς συνδρομητὰς, καὶ μετά τινα χρόνον θὰ ἐφθισίων καὶ αἱ τρεῖς, καὶ θὰ ἐπέζη ἡ τοῦ μὴ ἔχοντος ἄλλο τι ἔργον ὡς καταφύγιον πρὸς πορισμὸν τοῦ βίου. Διότι ἂν μόλις ἐπαρκῇ τὸ δημόσιον ἡμῶν πρὸς τ' ἀ-

ναγκαῖα, πῶς θέλομεν νὰ ὑποστηρίξῃ καὶ τὰ ἐκ περισσοῦ, καίτοι ἔχον πρὸς τοῦτο πᾶσαν ἀγαθὴν προαίρεσιν;

Εἴμεθα μία δραξ· φεῦ! εἴμεθα μόνον μία δραξ.

Εἰς τὰ μεγάλα ὅμως ἔθνη, οἱ δημοσιογράφοι γεννῶνται καὶ ἀποθνήσκουν ὄλβιοι ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ φύλλῳ. Ἐν Γαλλίᾳ ἀριθμοῦνται 38 ἑκατομμύρια ψυχῶν· διπλάσιοι δὲ ἴσως ξένοι ἀναγινώσκουσι τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν. Ἰδοὺ πῶς ἡ γαλλικὴ δημοσιογραφία δύναται ν' ἀνθῇ. Ἰδοὺ πῶς δύνανται νὰ εὐδοκιμῶσιν αἱ ἐκδόσεις περιοδικῶν παντοίων, καὶ μίαν τινὰ ὕλην εἰδικῶς διαπραγματευομένων. Δοκίμασον νὰ ἐκδώσῃς παρ' ἡμῖν περιοδικόν τι φύλλον εἰδικόν.

Πρὸς συντήρησιν λοιπὸν τούτου, ἀνοίγομεν παρά τε τοῖς ἀγαθοῖς ἡμῶν φίλοις καὶ παρὰ τοῖς βιβλιοπώλαις νέαν καταγραφήν, ἵνα οἱ παρόντες συνδρομηταὶ ἡμῶν, ὡς καὶ ἄλλοι νέοι ἐγγραφῶσιν ἐν αὐτῇ· μέχρις οὗ δὲ λάβωμεν γνῶσιν τῶν νέων καταλόγων, ἀναγκαζόμεθα ν' ἀναβάλωμεν τῶν ΜΥΡΙΩΝ ΟΣΩΝ τὴν ἔκδοσιν. Ἄνευ 1800 συνδρομητῶν, ἀληθινῶν καὶ ὄχι ὀνομαστικῶν, τοιοῦτο ἔργον δὲν δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ. Εἶναι ἀγυρτεία, ἂν ὄχι μωρὰ ἄγνοια τῶν περὶ τὰς ἐκδόσεις ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς εὐαριθμοτάτῳ δημοσίῳ, τὸ νὰ ἐπαγγέλλεταί τις ὅτι δύναται ἀντὶ ὀλιγωτέρων τῶν 22 φράγκων κατ' ἔτος νὰ ἐκδίδῃ 12 φυλλάδια οἷα τὰ τῶν ΜΥΡΙΩΝ ΟΣΩΝ (6,000 στοιχείων εἰς πᾶσαν σελίδα) μετὰ εἰκονογραφιῶν· ὄχι διότι 22 φράγκα εἶναι ὀλίγα πρὸς τεῦχος τοιούτου σχήματος, — τοὐναντίον εἶναι πολλά· εἶναι τιμὴ ὑπέρογκος· ἡ αὐτὴ ὕλη δίδεται ἐν Γαλλίᾳ καὶ Ἀγγλίᾳ ἀντὶ φράγκων μόνον 6, — ἀλλὰ διότι, ὡς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν, τὸ στάδιον τοῦ δημοσιογράφου εἶναι στενὸν ἐν τῷ πτωχῷ καὶ ὀλίγῳ λαῷ ὅστις λαλεῖ καὶ ἀναγινώσκει τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἐὰν μεταξὺ 4 ἑκατομμυρίων ψυχῶν εὑρίσκωμεν 2000 συνδρομητῶν διδόντων (πρὸς 22) 44,000 φράγκων, μεταξὺ 40 ἑκατομμυρίων θὰ εἴχομεν 20,000 (βεβαίως δὲ καὶ πλείονας διὰ τὸ εὐτελέστερον τῆς συνδρομῆς), οἵτινες, πρὸς φρ. 6, θὰ ἔδιδον 120,000 φράγκων.

Ἰδοὺ ἡ λύσις τοῦ αἰνίγματος. Ἰδοὺ διατί παρ' ἡμῖν δὲν δύναται νὰ συντηρηθῇ πολυτελής τις καὶ δυσώνητος ἔκδοσις· προλέγομεν δὲ ἐκ μακρᾶς — ἐκ τριάκοντα ἐτῶν πείρας, — ὅτι πᾶς ὁ ἐπιχειρῶν περιοδικὴν ἔκδοσιν τοιαύτην, ἐν τῇ παρούσῃ καταστάσει τοῦ ἔθνους, ἢ θὰ παύσῃ αὐτὴν ἐντὸς ὀλίγου, ἢ, ἂν ἐπιμείνῃ, θ' ἀπολέσῃ ἐν αὐτῇ καὶ τὸν ἔσχατον τῆς ἰδίας αὐτοῦ περιουσίας ὀβολόν.

Ἀποτεινόμενοι λοιπὸν σήμερον εἰς τὸ καθ' ἡμᾶς δημόσιον, ἐρωτῶμεν αὐτό· εἶναι ἀναγκαῖον περιοδικόν τι φύλλον, οἷον τὰ ΜΥΡΙΑ ΟΣΑ, πρὸς διδασκαλίαν καὶ φωτισμὸν τῶν πλείστων, ἢ εἶναι περιττὴ πολυτέλεια; Ἂν ὑπάρχῃ παρ' ἡμῖν ἄλλο ὅμοιον, σκοπιμώτερον συντεταγμένον, πολυτελέστερον ἐν εἰκονογραφίαις, ἀλλ' ἐν ταὐτῷ καὶ εὐωνότερον, — ἐκεῖνο ἂς προτιμηθῇ. Μετὰ χαρᾶς θὰ ἀνευφημῶμεν ἡμεῖς αὐτοὶ τοιοῦτον φοίνικα.

Ἀλλ' ἂν οὔτε τούτου σκοπιμώτερον ᾖναι κατὰ τὴν ὕλην, οὔτε τελειότερον ἢ εὐστοχώτερον κατὰ τὴν γλῶσσαν, οὔτε εὐωνότερον· ἂν δὲν συγκατέχῃ τὰ τρία ταῦτα συστατικὰ παντὸς πονήματος ἐπαγγελλομένου τὸν φωτισμὸν καὶ τέρψιν τῶν πλείστων, τὰ ΜΥΡΙΑ ΟΣΑ πρέπει νὰ ὑποστηριχθῶσι. Καὶ πρέπει νὰ ὑποστηριχθῶσιν εἰς τὸ αὐτὸ τοῦτο σχῆμα· διότι, ἂν τὸ σχῆμα ἐδιπλασιάζετο, ἂν ἐποιῶμεν χρῆσιν παχυτέρου χάρτου καὶ εὐρυτέρων εἰκονογραφιῶν, θὰ ἠναγκαζόμεθα, ὡς προείπομεν, νὰ διπλασιάσωμεν καὶ τὸ τίμημα τῆς ἐτησίου συνδρομῆς, θὰ περιωριζόμεθα εἰς ὀλιγωτέρους ἀναγνώστας, καὶ μετ' ὀλίγον, μετὰ τὴν πρώτην ἔκστασιν τοῦ δημοσίου, θὰ ἠφανιζόμεθα. Τοῦτο δὲν ἐπιδέχεται ἀμφιβολίαν· εἰς τὰς σημερινὰς μάλιστα περιστάσεις, τὸ βλέπομεν εὐκρινῶς ὡς ἄφυκτον·

κάτθανε καὶ Πάτροκλος ὅπερ σέο πόλλὸν ἀμείνων.

Ἐξεδίδετο ποτὲ ἐν Ἀθήναις περιοδικόν τι σύγγραμμα συντασσόμενον ὑπὸ τῶν ἀρίστων τῶν καθ' ἡμᾶς φιλολόγων· τὸν «Εὐρωπαϊκὸν Ἐρανιστὴν» λέγομεν. Ἔκτοτε, οὐδὲν τοιοῦτο ἔργον εἴδομεν σπουδαιότερον ἐκείνου παρ' ἡμῖν. Ἀπέθανεν ἐντὸς ὀλίγου.

Ἡ ἐν Σμύρνῃ ἐκδιδομένη «Ἀποθήκη τῶν Ὠφελίμων Γνώσεων» συγκατεῖχεν ὅσα ἀπῃτοῦντο προσόντα πρὸς παγίωσιν τοιούτου πράγματος. Ἔζησεν ἔτη ἱκανά, ὑποστηριζομένη ὑπὸ γενναίας ἐπιχορηγήσεως· ἀφοῦ ὅμως ἔπαυσεν ἡ ἐπιχορήγησις, ἀπέθανε καὶ αὐτή, καίτοι ἐδίδετο ἀντὶ συνδρομῆς μετριωτάτης.

Εἰς τί ἀποδίδετε ταύτας τὰς ἀδίκους τελευτάς; Εἰς τί ἄλλο ἢ τὴν ὀλιγότητα τοῦ δημοσίου; Ἐστὲ βέβαιοι ὅτι ἄλλως δὲν θὰ ἀπεχώρουν οἱ φέρτεροι τῶν παρ' ἡμῖν λογίων, καταλείποντες ὁσημέραι τὸν τύπον εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὑποδεεστέρων καὶ τῶν ἀρχαρίων.

Αὕτη ἡ ἀλήθεια κατέστη προφανής.

Εἰς τοὺς ἀγαθοὺς τέλος φίλους, οἵτινες εὑρεστήθησαν ν' ἀναδεχθῶσι τὰς ἀνιαρὰς φροντίδας τῆς κατὰ τόπους ἐπισασίας τῶν ΜΥΡΙΩΝ ΟΣΩΝ (καὶ εἰς πολλῶν ἐξ αὐτῶν τὴν ἀφιλοκερδεστάτην προθυμίαν εὐγνωμονήσωμεν διὰ βίου), σέλλομεν μετὰ τοῦ παρόντος φυλλαδίου τὰ νέα ἡμῶν προγράμματα, ταῦτα συνιστῶντες θερμῶς εἰς ἅπαντας τοὺς τῶν καλῶν ἐρασᾶς, καὶ τούτων τὴν ἔκβασιν περιμένοντες ὡς ψῆφον ζωῆς ἢ θανάτου.

Εἶναι ἡ τελευταία ἡμῶν ἀπόπειρα μετὰ τριάκοντα ἐτῶν διατριβὴν ἐν τῇ δημοσιογραφίᾳ. Νὰ ζήσωμεν; Ν' ἀποθάνωμεν; Τὸ δημόσιον ἂς ἀποφανθῇ.

Ἀλλ' ὅσον τάχιστα ἂς ἀποφανθῇ, διότι οὔτε πρέπει νὰ παραταθῇ ἡ διακοπὴ τοῦ περιοδικοῦ τούτου φύλλου ὑπὲρ τὸ δέον.

Παρακαλοῦντες δὲ τοὺς φίλους ν' ἀναγγείλωσιν ἡμῖν τὴν ἔκβασιν τῶν νέων προγραμμάτων ἐγκαίρως, ἀναβοῶμεν συγχρόνως καὶ κατεπειγόντως πρὸς τὰς ἐπιστασίας ἢ τοὺς συνδρομητὰς οἵτινες εἰσέτι καθυστεροῦσιν, — ὅτε ἰδοὺ ἐκδίδομεν τὸ τελευταῖον τοῦ ἔτους φυλλάδιον, — Γίνετε τέλος δικαιότεροι· ἐπιστείλετε ἡμῖν τὰς ὀφειλομένας συνδρομάς. Τοιαύτη καθυστέρησις οὐδαμοῦ ἐν τοῖς ἄλλοις ἔθνεσι τῆς Εὐρώπης συμβαίνει. Αἱ συνδρομαὶ ΠΡΟΠΛΗΡΟΝΟΝΤΑΙ· ἄλλως, ἀντὶ συνδρομῶν εἶναι δυσβάστακτοι καταδρομαί.

Ἐν ταῖς προσδοκίαις ταύταις διατελοῦντες, διαμένομεν ἐν Παρισίοις, πάντοτε ἐν τῇ ὁδῷ Boulevard Montparnasse, 58.

Ὁ ἐκδίδων Ι. Ι. Σκυλίσσης.

Τύπος. Δ. Μαυρομάτης.